

Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen päätökset: Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevista toimista

Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen päätökset:

**Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja
ja maaseutua koskevista toimista**

Julkaisun nimi: Johannesburgin kestävän kehityksen
huippukokouksen päätökset:
Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua
koskevista toimista

Julkaisija: Maa- ja metsätalousministeriö

Tekijät: Veikko Marttila ja Johanna Niemivuo-Lahti

Kannen kuvat: Eeva Mehto, Martti Lintunen/Kuvaliiteri,
Pekka Väisänen/Maa- ja metsätalousministeriö

MMM:n julkaisuja 13/2004

Taitto: PixPoint ky

Paino: Vammalan Kirjapaino Oy, Vammala 2004

ISSN 1238-2531

ISBN 952-453-195-X

Kuvailulehti

Julkaisija	Maa- ja metsätalousministeriö	Julkaisuaika lokakuu 2004
Tekijä(t)	Veikko Marttila ja Johanna Niemivuo-Lahti	
Julkaisun nimi	Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen päätökset: Strateginen arvio uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevista toimista	
Tiivistelmä	Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen toimintasuunnitelman uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevien päätösten pohjalta valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriössä arvio toimenpidetarpeista Suomessa sekä linjauksista Suomen kehitysyhteistyössä, EU:ssa ja laajemmalla kansainvälisellä tasolla. Arviossa tarkastellaan lähinnä uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön kokonaisuutta: maaseutukehitystä, maataloutta, metsätaloutta, kalataloutta, vesitaloutta sekä biologisen monimuotoisuuden kestävää käyttöä. Lisäksi arvioitiin myös poikkileikkaavia teemoja, kuten köyhyiden poistaminen, tasa-arvo sekä tuotanto- ja kulutustavat. Arvion perusteella näyttää siltä, että Johannesburgin päätösten toimeenpanovelvoitteet sisältyvät kattavasti eri kansallisiin ohjelmiin ja strategioihin. Kuitenkin eräiden päätösten toteutuminen Suomessa edellyttää joitakin toimia. <i>Kansallisesti</i> tulee <i>maaseudun</i> elinvoimaisuutta parantaa kehittämällä eri tulonlähteitä, parantamalla yrittäjyyden edellytyksiä sekä hyödyntämällä luonnonvaroja nykyistä monipuolisemmin. EU:n yhteistä <i>maataloutta</i> tulee kehittää niin, että maataloutta pystytään harjoittamaan koko Suomessa. <i>Metsätaloudessa</i> tulee turvata puun saanti teollisuuden raaka-aineeksi sekä energia-käyttöön. <i>Riistataloudessa</i> tulee metsästyksen edelleen perustua hyvään kannanarviointiin. Suurpetokantojen hoitosuunnitelmat tulee laatia. Kestävän <i>porotalouden</i> kehittäminen edellyttää muun muassa poronhoidon tekniikan kehittämistä ja laidunten kestävyiden edistämistä. Kestävän <i>kalatalouden</i> varmistamiseksi tulee turvata kalastuselinkeinon ja vapaa-ajan kalastuksen asema, kalakannat sekä kalavesien tuottavuus. <i>Vesitaloudessa</i> keskeistä on vesihuollon turvaaminen erityistilanteissa. <i>Biologisen monimuotoisuuden kestävän käytön</i> edistämiseksi tulee kansallisen biodiversiteettiohjelman uudistuksessa ottaa huomioon EU:n biodiversiteettitavoite. Suomen kehityspoliittiset ja kehitysyhteistyöhön liittyvät keskeiset tavoitteet on määritelty valtioneuvoston vuoden 2004 periaatepäätöksessä Suomen kehityspoliittisesta ohjelmasta sekä sitä edeltäneissä politiikka-asiakirjoissa. Lisäksi muun muassa valtioneuvoston vuoden 2004 ihmis-oikeuspoliittinen selonteko, globalisaation hallintaa koskeva selonteko sekä muun muassa linjaukset maaseutukehityksestä, metsä-, energia-, vesi- ja tietoyhteiskuntasektoreilta sekä tasa-arvosta antavat suuntaa kehitysyhteistyölle. Näihin liittyvien linjausten lisäksi tässä arviossa tuodaan uusia esityksiä kehitysyhteistyöhön. Arvio on pohjana valmisteltaessa edelleen Johannesburgin päätösten toteuttamista Suomen toiminnassa.	
Asiasanat	Kestävä kehitys, uusiutuvat luonnonvarat, maaseutu, maatalous, metsätalous, kalatalous, vesitalous, biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö, kehitysyhteistyö, EU- ja kansainvälinen toiminta	
Julkaisusarjan nimi ja numero	MMM:n julkaisuja 13/2004	
Julkaisun teema		
	ISSN 1238-2531	ISBN 952-453-195-X
	Sivuja 155	Kieli suomi
	Luottamuksellisuus	Hinta
Julkaisun myynti/jakaja	Maa- ja metsätalousministeriö	
Julkaisun kustantaja		
Painopaikka ja -aika	Vammalan Kirjapaino Oy	
Muut tiedot		

Tiivistelmä

Johannesburgin kestävän kehityksen huippukokouksen toimintasuunnitelmaan sisältyvien uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevien päätösten pohjalta valmisteltiin maa- ja metsätalousministeriössä arvio kansallisista toimenpidetarpeista. Arvio sisältää lisäksi esityksiä linjauksiksi erikseen Suomen kehitysyhteistyössä ja toisaalta EU:ssa ja laajemmalla kansainvälisellä tasolla. Tämä strateginen arvio tarkastelee lähinnä uusiutuvien luonnonvarojen kestävän käytön kokonaisuutta: maaseutukehitystä, maataloutta, metsätaloutta, kalataloutta, vesitaloutta sekä biologisen monimuotoisuuden kestäväää käyttöä. Arvio kattaa paitsi maa- ja metsätalousministeriön tehtäväalueen, sisältäen myös Johannesburgin eräiden poikkileikkaavien päätösten vaikutuksia Suomessa.

Arvion perusteella näyttää siltä, että Johannesburgin päätösten toimeenpanovelvoitteet sisältyvät kattavasti eri kansallisiin ohjelmiin ja strategioihin, joita on toimeenpantu ja joista osaa edelleen toimeenpannaan. Nämä on lueteltu kunkin päätöksen yhteydessä. Kuitenkin eräiden päätösten toteutuminen Suomessa edellyttää joitakin toimia.

Arvion valmisteluun osallistui yli 40 sidosryhmätahoa, ja arvioluonnoksesta järjestettiin lausuntokierros. Arvioon perustuvien lisätoimenpiteiden ja linjauksien edistämisvastuu jakautuu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ohessa myös muille hallinnonaloille, järjestöille ja yksityiselle sektorillekin. Vastuutahoja ei ole työn yhteydessä määritetty, vaan tämä jää erikseen määriteltäväksi.

Poikkileikkaavien teemojen, *köyhyyden poistaminen, tasa-arvo ja kestävämmän elämäntavan kulutus- ja tuotantotapojen muuttaminen*, keskeisimpiä kansallisia lisätoimia ovat seuraavat: Suomessa olevan suhteellisen köyhyyden poistamiseksi tulee muun muassa etsiä lisäkeinoja työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisyyn sekä edistää työmahdollisuuksien syntymistä ja säilymistä. Tasa-arvon edistämiseksi tulee toteuttaa hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa. Kulutus- ja tuotantotapojen muuttaminen kestävämpään suuntaan edellyttää muun muassa parhaan käyttökelpoisen tekniikan edelleen kehittämistä, kuten erilaisissa raaka-ainetuotantoon, jalostukseen ja sivuvirtojen hyväksikäyttöön sekä jätteiden kierrätykseen liittyvissä prosesseissa. Lisäksi tulee edistää kotimaisten energialähteiden, kuten bioenergian käyttöä, sekä energian säästämistä. Kemikaalien osalta pyritään kemikaalien koko elinkaaren kattavaan hallintaan.

Hallituksen kestävän kehityksen ohjelman ajantasaistaminen on tarpeen myös uusiutuvien luonnonvarojen käytön edistämiseksi. *Maaseudun* kehityksen osalta tulee etsiä keinoja parantaa maaseudun elinvoimaisuutta muun muassa kehittämällä eri tulonlähteitä, parantamalla yrittäjyyden edellytyksiä sekä hyödyntämällä luonnonvaroja nykyistä monipuolisemmin. Toimiminen EU:n yhteisen maatalouden kehittämiseksi niin, että maataloutta pystytään harjoittamaan koko Suomessa, on keskeisin *maataloutta* koskeva haaste. *Metsätaloudessa* tulee turvata puun saanti teollisuuden raaka-aineeksi sekä energiakäyttöön. Kestävä *riistatalous* tulee turvata niin, että metsästys edelleen perustuu hyvään kannanarvointiin. Lisäksi tulee laatia suurpetokantojen hoitosuunnitelmat. Kestävän *porotalouden* kehittäminen edellyttää muun muassa poronhoidon tekniikan kehittämistä ja laidunten kestävyys edistämistä. Kestävän *kalatalouden* varmistamiseksi tulee turvata kalastuselinkeinon ja vapaa-ajan kalastuksen asema sekä kalavesien tuotavuus. Lisäksi luonnonlohikantojen säilyminen on turvattava. *Vesitaloudessa* keskeistä on vesihuollon turvaaminen erityistilanteissa. *Biologisen monimuotoisuuden kestävän käytön* edistämiseksi tulee kansallisen biodiversiteettiohjelman uudistuksessa ottaa huomioon EU:n biodiversiteettitavoite. Lisäksi tulee toteuttaa valtioneuvoston periaatepäätöksiin hyväksytyt suojelualuesuunnitelmat vuoteen 2007 mennessä.

Tiivistelmä keskeisistä maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaa koskevista kansallisista ja kansainvälisistä lisätoimista on esitetty arvion liitteessä 1.

Suomen *kehityspoliittiset* ja *kehitysyhteistyöhön* liittyvät keskeiset tavoitteet on määritelty valtioneuvoston vuoden 2004 periaatepäätöksessä Suomen kehityspoliittisesta ohjelmasta sekä sitä edeltäneissä politiikka-asiakirjoissa (Valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyölinjaukset vuosilta 2001, 1998 ja 1996). Lisäksi muun muassa valtioneuvoston vuoden 2004 ihmisoikeuspoliittinen selonteko samoin kuin valmisteilla olevat turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko sekä globalisaation hallintaa koskeva selonteko ottavat huomioon Johannesburgissa määritettyjä tavoitteita.

Suomen kehitysyhteistyön tavoitteita on tarkennettu ja konkretisoitu periaatepäätöksiin liittyvissä toimintaohjelmissa ja toimeenpanosuunnitelmissa. Lisäksi sektori- ja teemakohtaisesti yhteistyölle antavat suuntaa linjaukset, joita on käytössä tai valmisteltu muun muassa maaseutukehityksestä, metsä-, energia-, vesi- ja tietoyhteiskuntasektoreilta sekä tasa-arvosta. Kehitysyhteistyö kattaa myös Suomen

politiikkavaikuttamisen ja rahoituspanokset kansainvälisissä rahoituslaitoksissa, kuten Maailmanpankissa ja alueellisissa kehityspankeissa. Suomi osallistuu Johannesburgin tavoitteiden saavuttamiseen täysimääräisesti myös EU:n kehitysyhteismekanismien kautta.

Tämä työ sisältää edellä mainittujen politiikka- ja sektorilinjausten lisäksi arviota koskevissa valmistelukokouksissa sekä lausuntokierroksella esiin tulleita eri asiantuntijatahojen esittämiä, tärkeinä pitämiä tarpeita ja keinoja uusiutuviin luonnonvaroihin ja maaseutuun liittyvässä kehitysyhteistyössä. Tältä osin ehdotukset eivät välttämättä sisälly kehitysyhteistyötä koskeviin tavoiteasiakirjoihin, mutta esityksiä voidaan pyrkiä hyödyntämään, kun Suomen kehitysyhteistyöpolitiikkaa kehitetään edelleen. Linjaukset EU- ja kansainväliselle tasolle ovat kehitysyhteistyölinjausten mukaisesti lähinnä strategistyyppisiä.

Suomen kehityspolitiikan keskeisimpänä päämääränä on vaikuttaa äärimmäisen köyhyyden poistamiseen maailmasta. Arviossa korostuvat eri linjaukset, jotka tukevat Suomen kehitysyhteistyössä uusiutuvien luonnonvarojen kestäväää käyttöä ja hoitoa ja tätä kautta köyhyyden poistamista. Lisäksi korostetaan muun muassa naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen, oikeuksien parantamista, terveyden parantamista sekä kouluttautumismahdollisuuksia. *EU:ssa* sekä *kansainvälisessä toiminnassa*, erityisesti YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAO:ssa, tulee edistää kestäväää maataloutta ja metsätaloutta sekä merten kalavarojen suojelua ja kestäväää käyttöä.

Sisältö

Tiivistelmä	4
Osa I Taustaa	8
1. Johdanto	8
2. Strategisen arvion valmistelu	9
3. Arvion sisältö, lähestymistapa ja tavoite	10
Osa II Poikkileikkaavat teemat	13
1. Köyhyyden poistaminen	13
2. Tasa-arvo	23
3. Kestämättömien kulutus- ja tuotantotapojen muuttaminen	29
Osa III Uusiutuvat luonnonvarat ja maaseutu	37
1. Luonnonvaraperustan suojelu ja hoito	37
2. Maaseutu	42
3. Maatalous	60
4. Metsätalous	74
5. Kalatalous	85
6. Vesitalous	91
7. Biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö	101
Liitteet	
Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaa koskettavat tärkeimmät kansalliset lisätoimet sekä kansainväliset linjaukset (LIITE 1)	124
Johannesburgin päätökset ja päätöksiä koskevia EU - ja kansainvälisiä prosesseja, ohjelmia ja strategioita (LIITE 2)	128
Valmisteluun osallistuneet sidosryhmätahot (LIITE 3)	153
Asiantuntijalausuntoja antaneet sidosryhmätahot (LIITE 4)	155

Osa I Taustaa

1. Johdanto

Kestävän kehityksen huippukokous (World Summit on Sustainable Development, WSSD) järjestettiin Johannesburgissa, Etelä-Afrikassa, elo-syyskuussa 2002. Se oli Rio de Janeirossa vuonna 1992 järjestetyn YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin 10 -vuotis seurantakokous. Johannesburgin huippukokous hyväksyi kokouksen aikana päätösistunnossaan poliittisen julistuksen ja 170 -kohtaisen toimintasuunnitelman sekä käsitteli suuren joukon kumppanuussopimuksia.

Huippukokouksessa saavutettiin kuusi keskeistä tavoitetta, joista viisi liittyy suoraan maa- ja metsätalousministeriön toimialaan; biodiversiteetin häviämisen merkittävä vähentäminen vuoteen 2010, kalakantojen vähenemisen estäminen ja palauttaminen kestävälle tasolle vuoteen 2015 mennessä, ympäristölle ja terveydelle vaarallisten kemikaalien tuotannosta ja käytöstä aiheutuvien haittojen merkittävä minimointi vuoteen 2020 mennessä, köyhyyden puolittamiseen liittyvä vesihuolto- ja sanitaatiopalvelujen puutteessa olevien suhteellisen osuuden puolittaminen vuoteen 2015 mennessä, sekä 10 -vuotinen globaalin puiteohjelman käynnistäminen kestävien tuotanto- ja kulutustapojen edistämiseksi tavoitteena talouskasvun ja sen haitallisten ympäristövaikutusten erottaminen. Lisäksi sovittiin YK:n ympäristörahaston (GEF) rahoituspääoman korotuksesta 3 miljardiin dollariin. Edellä mainittujen sitoumusten lisäksi päätettiin uusiutuvien energialähteiden käytön lisäämisestä, luonnonvarojen hupenemisen kääntämisestä laskuun niin pian kuin mahdollista, sekä päätettiin edistää Kioton pöytäkirjan ratifointia. Myös ihmisoikeuksien parantamista, kaupan esteiden vähentämistä sekä hyvää hallintoa päätettiin edistää. Huippukokouksen päätöksissä saatiin EU:n ja Suomen asettamista tavoitteista suuri osa hyväksytyksi.

Johannesburgin päätöksien toimeenpanon seuranta tehdään kansainvälisellä tasolla YK:n kestävä kehityksen toimikunnan (UNCSD) kaksivuotisten toimeenpanokausien arviointi- ja päätöksentekojaksoissa vuoteen 2017 saakka. Kunkin kaksivuotisteeman yhteydessä käsitellään myös poikkileikkaavia teemoja, joihin kuuluvat muun muassa köyhyyden poistaminen, kestävä tuotanto ja kulutus sekä luonnonvarojen suojelu ja kestävä käyttö. Myös OECD pyrkii edistämään kestävä kehitystä työssään Johannesburgin suuntaviivojen mukaisesti.

EU on pyrkinyt aktiivisesti viemään Johannesburgin huippukokouksen tavoitteita eteenpäin. EU ilmoitti huippukokouksessa menevänsä monessa asiassa monenvälisiä sopimuksia pidemmälle. Muun muassa EU:n Göteborgin Eurooppa-neuvostossa asettama biologista monimuotoisuutta koskeva tavoite pysäyttää luonnon monimuotoisuuden köyhtyminen unionin alueella vuoteen 2010 mennessä, sekä EU:n vesialoite, energia-aloite sekä metsälainsäädännön soveltamisen valvontaa, metsähallintoa ja puukauppaa koskeva aloite (FLEGT) ovat keskeisiä EU:n toiminnan välineitä. EU:n kestävä kehityksen strategian arviointi, joka on tarkoitettu toteuttaa komission virkakauden alussa, on EU:n tärkein väline kestävä kehityksen huippukokouksessa tehtyjen sitoumusten täyttämiseksi.

Vaikka Suomi onkin kestävä kehityksen toteuttamisessa maailman kärkeä, Johannesburgin huippukokouksen päätökset toivat Suomellekin lisähaasteita. Tällaisia ovat muun muassa joiltakin osin uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttöön sekä tuotantoon ja kulutustapoihin liittyvät uudet tavoitteet.

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla kestävä kehitystä ja luonnonvarojen kestävä käyttöä on kehitetty määrätietoisesti Rio de Janeiron ympäristö- ja kehityskonferenssin jälkeen. Maa- ja metsätalousministeriön uudistettu luonnonvarastrategia oli maa- ja metsätalousministeriön panos Johannesburgin huippukokouksen valmisteluun.

2. Strategisen arvion valmistelu

Huippukokouksen päätösten pohjalta käynnistettiin maa- ja metsätalousministeriössä uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskeva kestävä kehityksen valmistelutyö tammikuussa 2003. Tavoitteena oli tehdä arvio tämän hetken tilanteesta Suomessa uusiutuvien luonnonvarojen ja maaseudun osalta. Lisäksi arvioitiin huippukokouksen päätöksiin liittyviä kansallisia lisätoimenpidetarpeita sekä Suomen linjauksia erikseen Suomen kehitysyhteistyössä sekä EU:n piirissä ja laajemmalla kansainvälisellä tasolla.

Työssä tarkasteltiin lähinnä uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käytön kokonaisuutta: maaseutukehitystä, maataloutta, metsätaloutta, kalataloutta, vesitaloutta sekä biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttöä. Näitä koskeva arvio tehtiin vuonna 2003 kutakin osa-alueita koskevassa työkokouksessa (maaseutu 23.9. ja 6.10., maatalous 17.10., metsätalous 29.10., kalatalous 20.11., vesita-

lous 2.12., biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö 15.12.). Tarkastelussa huomioitiin myös poikkileikkaavat teemat eli useita toimialoja ja hallinnonaloja koskettavia päätöksiä siltä osin, kun näillä oli yhtymäkohtia uusiutuviin luonnonvaroihin tai maaseutuun. Käsittelyn pohjana oli maa- ja metsätalousministeriössä virkatyönä koottu aineisto.

Työkokouksiin osallistuneen yli 40 sidosryhmätahon (Liite 3) ja lausuntomenetelyssä lausuntonsa antaneiden tahojen (Liite 4) esittämien käsitysten pohjalta koottiin uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskeva tilannearvio sekä näkemykset lisätoimenpidetarpeista. Arviossa otettiin huomioon jo olemassa olevaa Johannesburgin päätöksiin liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjelmia ja strategioita sekä eri prosesseja (esitetty kunkin päätöksen yhteydessä) sekä EU:n ja kansainvälisen tason ohjelmia, strategioita ja prosesseja (Liite 2).

3. Arvion sisältö, lähestymistapa ja tavoite

*A*rvion toisessa osassa käsitellään uusiutuviin luonnonvaroihin ja maaseutukehitykseen liittyviä Johannesburgin toimintasuunnitelman poikkileikkaavia teemoja ja päätöksiä. Johannesburgin huippukokouksessa oli esillä useita poikkileikkaavia teemoja, paikallisagendatyötä unohtamatta, mutta tässä työssä keskeisiksi teemoiksi on valittu uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua eniten koskettavat teemat, kuten köyhyyden poistaminen, tasa-arvo sekä kestävä tuotanto- ja kulutustapojen muuttaminen.

Kolmannessa osassa on esitetty yksityiskohtaisemmin uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua koskevat päätökset sekä käsitelty niitä työkokouksia vastaavasti sektoreittain (maaseutu, maatalous, metsätalous, kalatalous, vesitalous, biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö).

Työssä on pyritty kansalliseen arvioon, joten arvio sisältää maa- ja metsätalousministeriön näkemysten lisäksi valmistelu- ja lausuntoprosesseihin osallistuneiden asiantuntijatahojen esityksiä. Myös lisätoimenpidetarpeiden ja linjauksien edistämistä vastuu jakautuu maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan ohessa myös muille hallinnonaloille, järjestöille ja yksityiselle sektorillekin. Vastuutahoja tai yksityiskohtaisia tavoiteaikatauluja ei ole työn yhteydessä määritelty, ainoastaan arvioitu Suomessa tarvittavat lisätoimet. Toimeenpanon tarkennettu määrittely vaatii jatkotyön.

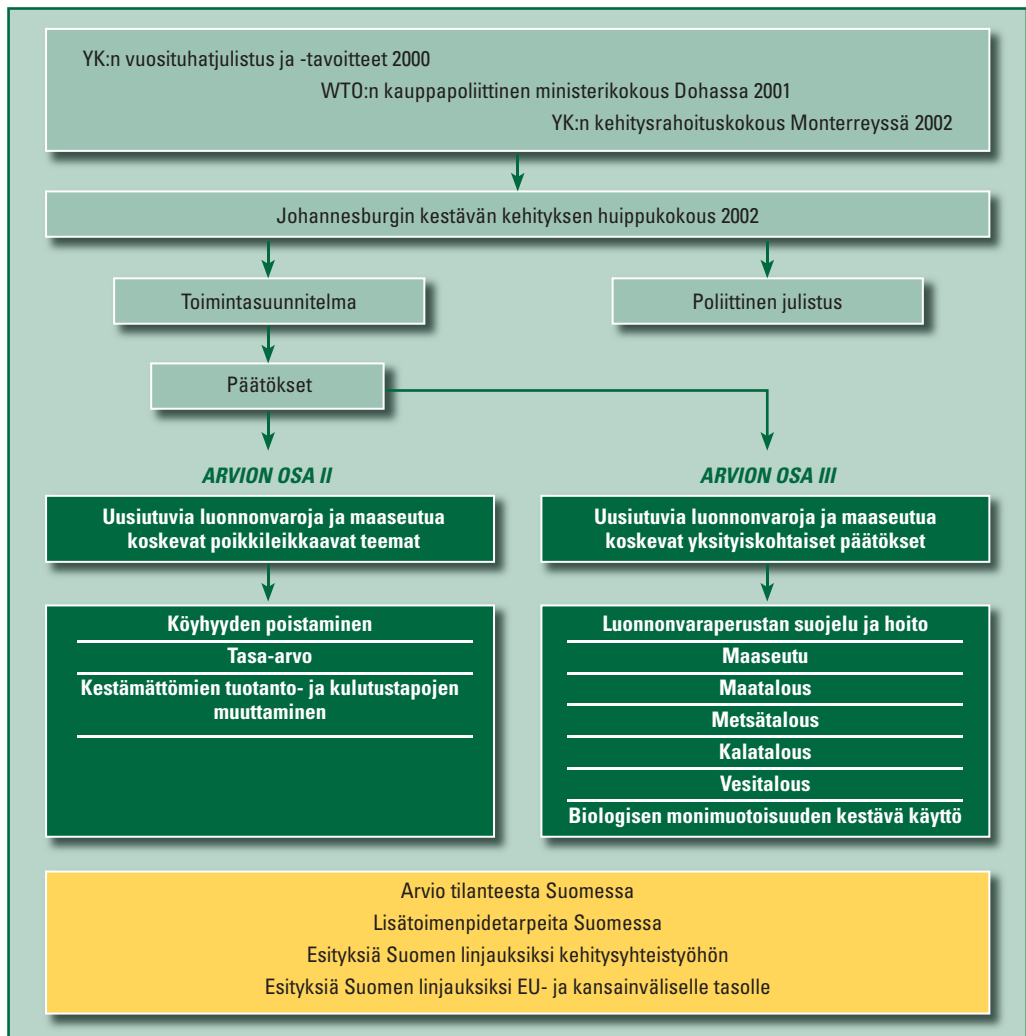
Maa- ja metsätalousministeriön omaa hallinnonalaan koskevat tärkeimmät lisätoimet ja linjaukset on esitetty arvion liitteessä 1.

Suomen kehityspoliittiset ja kehitysyhteistyöhön liittyvät keskeiset tavoitteet on määritellyt valtioneuvoston vuoden 2004 periaatepäätöksessä Suomen kehityspoliittisesta ohjelmasta sekä sitä edeltäneissä politiikka-asiakirjoissa (Valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyölinjaukset vuosilta 2001, 1998 ja 1996). Lisäksi muun muassa valtioneuvoston vuoden 2004 ihmisoikeuspoliittinen selonteko samoin kuin valmisteilla olevat turvallisuus- ja puolustuspoliittinen selonteko sekä globalisaation hallintaa koskeva selonteko ottavat huomioon Johannesburgissa määritettyjä tavoitteita.

Suomen kehitysyhteistyön tavoitteita on tarkennettu ja konkretisoitu periaatepäätöksiin liittyvissä toimintaohjelmissa ja toimeenpanosuunnitelmissa. Lisäksi sektori- ja teemakohtaisesti yhteistyölle antavat suuntaa linjaukset, joita on käytössä tai valmisteltu muun muassa maaseutukehityksestä, metsä-, energia-, vesi- ja tietoyhteiskuntasektoreilta sekä tasa-arvosta. Kehitysyhteistyö kattaa myös Suomen politiikkavaikuttamisen ja rahoituspanokset kansainvälisissä rahoituslaitoksissa, kuten Maailmanpankissa ja alueellisissa kehityspankeissa. Suomi osallistuu Johannesburgin tavoitteiden saavuttamiseen täysimääräisesti myös EU:n kehitysyhteismekanismien kautta.

Tämä valmistelutyö sisältää edellä mainittujen politiikka- ja sektorilinjausten lisäksi arviota koskevissa valmistelukokouksissa sekä lausuntokierroksella esiin tulleita eri asiantuntijatahojen esittämiä, tärkeinä pitämiä tarpeita ja keinoja uusiutuviin luonnonvaroihin ja maaseutuun liittyvässä kehitysyhteistyössä. Tältä osin ehdotukset eivät välttämättä sisälly kehitysyhteistyötä koskeviin tavoiteasiakirjoihin, mutta esityksiä voidaan pyrkiä hyödyntämään, kun Suomen kehitysyhteistyöpolitiikkaa kehitetään edelleen. Linjaukset EU- ja kansainväliselle tasolle ovat kehitysyhteistyölinjausten mukaisesti lähinnä strategistyyppisiä.

Arvio antaa pohjan hallitusten Johannesburgissa tekemien sitoumusten toteuttamiseksi Suomessa. Toimeenpano edellyttää yhteistyötä eri hallinnonalojen, järjestöjen ja yksityisen sektorin välillä. Arviota käytetään Suomen kestävä kehityksen toimikunnan aineistona ja muussa kansallisessa kestävä kehityksen valmistelutyössä.

Kuva 1. Arviossa käsitellään uusiutuvia luonnonvaroja ja maaseutua niin poikkileikkaavin kuin yksityiskohtaisten päätösten osalta (tummanvihreät laatikot). Johannesburgin päätösten pohjalta on muodostettu arvio tilanteesta ja lisätoimenpidetarpeista Suomessa, sekä arvio linjauksista Suomen kehitysyhteistyöhön ja EU - ja kansainväliselle tasolle.

Osa II Poikkileikkaavat teemat

1. Köyhyyden poistaminen

Johannesburgin päätös: *poistetaan köyhyyttä kaikilla tasoilla yhteisin ja konkreettisin toimin*¹ (7)²

Varsinaista laajamittaista absoluuttista köyhyyttä (päiväansiot vähemmän kuin 1 US\$ päivässä) ei Suomessa juuri esiinny kansallisen sosiaaliturvan ansiosta. Johannesburgin yleisen köyhyyden poistamista koskevan päätöksen osalta päätöstä on tarkasteltava Suomessa niin kutsutun suhteellisen köyhyyden näkökulmasta. Suomessa suhteellinen köyhyys liittyy muun muassa niin maaseudulla kuin kaupungissakin alueellisiin ja sosiaalisiin eroihin sekä eriarvoisuuteen, ja tässä Suomessa tarvitaan mahdollisesti toimenpiteitä. Tähän kansalliseen suhteelliseen köyhyyteen liittyy myös muun muassa joidenkin kuntien taloudellista ahdinkoa, joista on saattanut seurata esimerkiksi joidenkin maaseudun peruspalveluiden turvaamisen vaikeutumista, työmarkkinoilta syrjäytymistä ja pitkäaikaistyöttömyyttä sekä heikentynyttä sairauden hoitoa. Tällaisissa tapauksissa kunnat ovat osin panostaneet palveluihinsa omalla rahoituksella.

Suomessa suhteellista köyhyyttä on pyritty poistamaan muun muassa työnantajan sosiaalimaksuja puolittamalla tietyillä Pohjois-Suomen alueilla. Sen sijaan syrjäseutuvähennys helpottamaan yritysten perustamista ei ole edennyt. Maaseudulla EU:hun liittymisen jälkeen tilakoko on kasvanut ja pieniä tiloja on lopettanut toimintaansa. Toisaalta metsiin liittyvät työmahdollisuudet ovat osaltaan ylläpitäneet monien pienten tilojen toimeentulomahdollisuuksia ja näin vaikuttaneet maaseudun suhteellisen köyhyyden lievittämiseen. Suomessa on lisäksi perustettu koko maan kattava toimintaryhmäverkosto, jonka toiminnalla voi olla vaikutusta maaseudun suhteellisen köyhyyden poistamiseksi.

¹ Oleellisin osin tiivistetty päätöskohta Johannesburgin huippukokouksen toimintasuunnitelmasta *Johannesburg Plan of Implementation*. – Vastaava käytäntö arvion muissa osissa.

Päätösasiakirja kokonaisuutena osoitteessa www.un.org/esa/sustdev/documents/WSSD_POI_PD/English/POIToc.htm

² Numero päätöksen jälkeen viittaa vastaavaan toimintasuunnitelman päätöskohtaan. – Vastaava käytäntö arvion muissa osissa.

Kansallinen metsäohjelma metsäpoliittisena välineenä on pyrkinyt vähentämään Suomessa erityisesti maaseudulla esiintyvää suhteellista köyhyyttä. Ohjelman avulla on muun muassa luotu runsaasti pysyviä työpaikkoja metsänhoitotöitä lisäämällä.

Suomen *kehityspoliittikan* keskeisimpänä päämääränä on kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti vaikuttaa äärimmäisen köyhyyden poistamiseen maailmasta. Tämän päämäärän saavuttamista tukevat ympäristöuhkien torjuminen, tasa-arvon, ihmisoikeuksien, kansanvallan ja hyvän hallinnon edistäminen, maailmanlaajuisen turvallisuuden sekä taloudellisen vuorovaikutuksen lisääminen, jotka muodostuivat Suomen kehitysyhteistyön tavoitteiksi jo 1990 -luvulla. YK:n vuosituhattajulistus luo puitteet Suomen kehityspoliitikalle, ja Suomi on sitoutunut muun muassa vuosituhattajulistuksen ensimmäisen päämäärään eli äärimmäisen köyhyyden ja nälän poistamiseen.

Kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti Suomi kantaa vastuunsa vuosituhattajulistuksen edellyttämän globaalin kumppanuuden luomiseksi, jossa kehitysmaat sitoutuvat köyhyyden vähentämiseen ja itse kantavat päävastuun omien yhteiskuntiensä kehittämisestä. Teollisuusmaat, Suomi mukaan lukien, sitoutuu tukemaan tätä prosessia muun muassa kehitysavun, kaupan ja yksityisten investointien kautta. Suomen tukea kehitykselle vuosituhattajulistuksen toimeenpanemiseksi maatasolla ohjaavat kehityspoliittisen ohjelman mukaan yhteistyömaiden omat köyhyyden vähentämisohjelmat. Lisäksi, koska kolme neljäsosaa maailman köyhistä asuu maaseudulla, on perusteltua, että maaseutukehityksen edistäminen on yksi keskeisiä Suomen tavoitteita.

Suomi on toiminut ja toimii edelleen absoluuttisen köyhyyden vähentämiseksi muun muassa kehitysyhteistyöhankkeiden välityksellä. Suomen kehitysyhteistyössä pyritään poistamaan köyhyyttä ja lievittämään globaaleja ympäristöhaittoja. Kehitysyhteistyössä köyhyyden poistoon liittyy muun muassa ruokaturvan tukemista, terveyden edesauttamista sekä suojaamista luonnonkatastrofeja vastaan. Suomi tukee naisten ja tyttöjen aseman parantamista, sillä tämä on tehokkaimpia tapoja poistaa köyhyyttä. Suomi pyrkii myös tukemaan luonnonvarojen ja biodiversiteetin kestäväää käyttöä paikallisten elinolosuhteiden turvaajana eli ottamaan huomioon, että biodiversiteetti on yksi merkittävimmistä toimeentulon edellytyksistä kehitysmaissa. Lisäksi kehitysyhteistyössä pyritään ottamaan huomioon, että biodiversiteetin ylläpidon edellytyksenä on köyhyyden poistaminen.

Martti Lintunen / Kuvaliiteri

Taulukko 1. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.³

● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2001-2004 (2000)
● Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
● Hallitusohjelma (2003) / 3.6. Työvoimapolitiikan kehittäminen (syrjäytyminen)
● Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän raportti: Maaseudun uudet työt -suomalainen maaseutusopimus keskusteluun (2003)
● Suomen aluekehittämisstrategia 2013 (SM) (2003)
● Valtioneuvoston periaatepäätös työllisyyttä edistävästä luontomatkailun toimintaohjelmasta (VILMAT) (2003)
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005-2008 (2004)
● Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
● Tietoyhteiskuntaohjelma (2004)
● Tavoite 1 -ohjelma (Itä- ja Pohjois-Suomi)
● Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)
● Maaseutusopimus (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Suomen FAO:n hallintoneuvostokaudelle 2003-2005 tehdyt linjaukset (2003)
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Suomen tuki YK-järjestelmälle ja kansainvälisille kehitysrahoituslaitoksille

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ Suomessa esiintyvän niin kutsutun suhteellisen köyhyyden poistamiseksi etsitään lisäkeinoja työmarkkinoilta syrjäytymisen ehkäisyyn sekä edistetään työmahdollisuuksien syntymistä ja säilymistä
- ✓ etsitään keinoja tietoyhteiskuntaan liittyvien valmiuksien ja palvelujen sekä verkostoitumistuen parantamiseksi maaseudulla ja muilla syrjäytyvillä alueilla
- ✓ lisätään yhteistyötä ja koordinaatiota viranomaisten ja neuvontaorganisa-

³ Taulukossa ohjelmat, strategiat, prosessit yms. on esitetty aikajärjestyksessä. Kehitysyhteistyötä koskevat asiakirjat ovat taulukon lopussa. - Vastaava käytäntö arvion muissa taulukoissa.

tioiden kuten muun muassa maaseutu-, metsä- ja ympäristökeskusten välillä maakuntien syrjäalueiden reunavyöhykkeiden ottamiseksi mukaan maaseudun tukiohjelmiin

Lisäksi turvataan Tavoite 1, Leader+ ja POMO -ohjelmien sekä maaseutualueiden toimintaryhmytyön jatkuminen, lisätään ja toteutetaan metsänhoitotoita, turvataan kalatalouselinkeinon edellytykset kalataloudesta riippuvaisilla alueilla sekä parannetaan yksityisyrittäjyyden edellytyksiä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ lisätään kehitysyhteistyömäärärahoja siten, että vuoteen 2007 saavutetaan 0,44 prosentin BKTL -taso, ja vuoteen 2010 mennessä 0,7 prosentin BKTL -taso
- ✓ torjutaan ympäristöuhkia, edistetään tasa-arvoa, ihmisoikeuksia, kansanvaltaa ja hyvää hallintoa, sekä lisätään maailmanlaajuisia turvallisuutta ja taloudellista vuorovaikutusta
- ✓ edistetään naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen, oikeuksia, terveyden parantamista ja kouluttautumismahdollisuuksia
- ✓ edistetään puhtaan juomaveden ja sanitaatiopalveluiden saatavuutta
- ✓ edistetään luonnonvarojen kestävää käyttöä ja suojelua
- ✓ turvataan perustarpeena energian saatavuus kestävästi
- ✓ tuetaan metsätaloutta, mukaan lukien muiden kuin puuhun perustuvien tuotteiden kehittämistä, maaseudun elinkeinona ja köyhyyden vähentämisen välineenä
- ✓ tuetaan hyvän hallinnon edistämistä ja korruption vastaisten toimien vahvistamista

Johannesburgin päätös: puolitetaan vuoteen 2015 mennessä se maailman väestön määrä, joka elää vähemmällä kuin 1 US\$ päivässä ja kärsii nälästä (7a), (40a)⁴

Suomessa ei tarvita toimenpiteitä kotimaassa laajamittaisen absoluuttisen köyhyyden tai nälän poistamistarkoituksessa, mutta sen sijaan kansainvälisesti Suomi

⁴ Tässä yhdistetty samansisältöiset Johannesburgin toimintasuunnitelman päätökset yhteen. - Vastaava käytäntö arvion muissa osissa.

toimii köyhyyden ja nälän poistamiseksi muun muassa *kehitysyhteistyöhankkeiden* välityksellä. Kehityspoliittisen ohjelmansa mukaisesti Suomi on sitoutunut YK:n vuosituhattulistuksen toimeenpanossa alle 1 US\$ päivässä ansaitsevien ja nälästä kärsivien ihmisten osuuden puolittamiseen vuoteen 2015 mennessä. Suomi keskittyy vuosituhattulistuksen kehityspäämäärien toimeenpanossa muun muassa peruselintarvikehuollon tukemiseen ja ruokaturvan parantamiseen. Nälkään liittyvää tilannetta ja kehitystä Suomi tarkastelee myös kehitysyhteistyön maaseutukehitykseen liittyen, ja nälkää ja köyhyyttä toisiinsa kytkeytyvinä ongelmina. Maaseutukehitys on tärkeä tekijä nälän poistamisessa eli ruokaturvan saavuttamisessa, sillä myös nälkä on ongelma erityisesti maaseudulla.

Taulukko 2. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7a, 40a) liittyviä kansallisia ja Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Hallitusohjelma (2003) / 1. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka
● Suomen FAO:n hallintoneuvostokaudelle 2003-2005 tehdyt linjaukset (2003)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Suomen tuki YK-järjestelmälle ja kansainvälisille kehitysrahoituslaitoksille
● Suomen tuki Maailman elintarvikeohjelmalle (WFP), kehitysmailhin suuntautuvalle maataloustutkimusjärjestelmälle (CGIAR) sekä kansainväliselle maatalouskehitysrahastolle (IFAD)
● Selvitys metsien merkityksestä köyhyyden vähentämisessä kehitysmaissa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan paikallisten köyhien ja erityisesti maaseudun naisten toimeentulostrategioita ja edistetään taloudellisesti kestävää elinkeinoelämää, kohteina erityisesti peruselintarvikehuollon ja ruokahuollon tukeminen, tuottajien järjestäytyminen, jalostusasteen nostaminen ja elinkeinojen monipuolistaminen
- ✓ tuetaan maaseutukehitystä ja panostetaan kehitysmaiden oman elintarviketuotannon kehittämiseen, maatalousmaan tuotoskyvyn turvaamiseen ja

heikentyneen maatalousmaan kunnostamiseen esimerkiksi peltometsäviljelyn avulla

- ✓ tuetaan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO), kansainvälisen maatalouskehitysrahaston (IFAD) sekä kehitysmaihin suuntautuvan maataloustutkimusjärjestelmän (CGIAR) toimintaa sekä kansainvälisiä kehitysrahoituslaitoksia kuten Maailmanpankkia
- ✓ edistetään kestäviä kalatalouselinkeinoja elintarvikkeena tärkeän kalaproteiinin turvaamiseksi väestölle
- ✓ kehitetään peruselintarvikehuoltoon ja ruokaturvaan sekä kestäviin paikallisiin toimeentulostrategioihin liittyvää tutkimusta, neuvontaa, koulutusta ja palveluita

Johannesburgin päätös: puolitetaan niiden ihmisten osuus, joilla ei ole mahdollisuutta turvalliseen juomaveteen (7a), valmistellaan taloudellista ja teknistä tukea sisältävä toimintaohjelma puhdasta juomavettä koskevan vuosituhannen kehitystavoitteen saavuttamiseksi (25), parannetaan sanitaatiotason tasoa mm. korostamalla vesi- ja sanitaatiopalvelujen kehittämistä kansallisissa ohjelmissa (7m), puolitetaan vuoteen 2015 mennessä niiden ihmisten määrä, joilla ei ole puhdasta juomavettä ja kunnollista sanitaatiohuoltoa (8), kehitetään ja toimeenpannaan tehokkaat sanitaatiojärjestelmät (8a), parannetaan julkisten laitosten sanitaatiopalveluja, etenkin kouluissa (8b), edistetään turvallisiksi osoittautuneita hygieniakäytäntöjä (8c), edesautetaan lapsiin suunnattua saniteettia ja hygieniaa koskeviin käyttäytymismalleihin liittyvää koulutusta ja valistusta (8d), edesautetaan edullisia sekä sosiaalisesti että kulttuurisesti hyväksyttäviä teknologioita ja käytäntöjä (8e), kehitetään innovatiivisia rahoitus- ja kumppanuusmuotoja (8f), sisällytetään sanitaatiokysymys osaksi vesivarojen hallintaohjelmia (8g)⁵

Suomessa talousveden laatu on erinomainen maailmanlaajuisesti verrattuna. Paikallisesti Suomessa kuitenkin on esiintynyt ajoittaisia veden riittävyys- ja laatuongelmia (esimerkiksi radon ja arseeni). Suomessa puoli miljoonaa haja-asutus-

⁵ Johannesburgin toimintasuunnitelman päätöksiä ja päätöksien alakohtia yhdistetty sen mukaisesti, kuin ne yhdessä muodostavat selkeän käsittelykokonaisuuden. - Vastaava käytäntö muissa arvion osissa.

alueiden asukasta elää kiinteistökohtaisten vesihuoltoratkaisujen, kuten pora- ja rengaskaivojen varassa.

Parhaillaan on selvitettävänä, kuinka Suomi voisi parhaiten tukea *kehitysmaiden* pyrkimyksiä saavuttaa puhdasta juomavettä koskevan vuosituhatjulistuksen tavoitteet.

Suomessa ei tarvita myöskään välittömiä kansallisia toimenpiteitä sanitaation parantamistarkoituksessa. Suomessa hygieniakäytäntöihin liittyvä tilanne on pääsääntöisesti hyvä. Suomessa miljoona asukasta elää viemäriverkkojen ulkopuolella, ja jäteveden käsittelyvaatimusten tiukennuttua (valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla, 2003) tarvitaan suuressa osassa haja-asutusalueiden kiinteistöjä selkeitä parannuksia nykyisiin jäteveden käsittelyratkaisuihin.

YK:n kestävän kehityksen toimikunnan painopistealueet vuosina 2004 ja 2005 ovat vesi, sanitaatio ja asuinyhdyskunnat. Suomen virallisessa puheenvuorossa huhtikuussa 2004 painotettiin vesi- ja sanitaatiokysymysten sisällyttämistä maiden köyhyys- ja kehitysstrategioihin. Lisäksi esitettiin Suomen olevan valmis auttamaan kehitysmaita niiden vesivarojen yhdenmukaista hallintoa koskevien suunitelmien laatimisessa.

Kehityspoliittisen ohjelmansa mukaisesti Suomi keskittyy vuosituhatjulistuksen kehityspäämäärien toimeenpanossa muun muassa puhtaan juomaveden ja sanitaatiopalveluiden saatavuuteen. Suomella on *kehitysyhteistyöhankkeita* vesihuollon kehittämiseen liittyen muun muassa Etiopiassa, Keniassa, Namibiassa, Nepalissa ja Vietnamin.

Taulukko 3. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7a, 7m, 8, 8a, 8b, 8c, 8d, 8e, 8f, 8g, 25) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia ja Suomen lähialue- ja kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.⁶

● Vesihuoltolaki (2001)

● Vesivarastrategia (1999)

⁶ Taulukossa asiaa koskeva lainsäädäntö on esitetty ensimmäisenä. Muu järjestys sama kuin aikaisemmissa taulukoissa. - Vastaava käytäntö muissa arvion taulukoissa.

- Vesiensuojelun toimenpideohjelma vuoteen 2005 (2000)
- Vesivarojen käytön ja hoidon tutkimisen ja kehittämisen suuntaviivat vuoteen 2010 (2000)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
- Valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkoston ulkopuolisilla alueilla (2003)
- Vesipolitiikkatoimikunnan mietintö (2004)
- Suomen zoonosisstrategia 2004-2008 (2004)
- Vesihuolto 2001 -tutkimusohjelma
- Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
- Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
- Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Suomen lähialueyhteistyöhanke vesihuollon talouden ja hallinnon kehittämiseksi Venäjän Karjalassa ja hanke vedenhankinnan kehittämiseksi Montegorsissa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ avustetaan kehitysmaita niiden vesivarojen yhdenmukaista hallintoa koskevien suunnitelmien laatimisessa
- ✓ tavoitellaan hyvänlaatuisen talousveden ja sanitaation turvaamista kehitysmaissa viidelle-kuudelle miljoonalle ihmiselle vuoteen 2015 mennessä, vastaamaan Suomen globaalia velvoitetta suhteessa kansantuotteeseen
- ✓ sisällytetään vesihuollon ja sanitaation toteuttaminen kansallisiin köyhyyden poistamisohjelmiin kannustaen yksityisen sektorin, paikallishallinnon ja paikallisten tahojen mukaantulo esimerkiksi kumppanuuksien kautta
- ✓ edistetään teknologiayhteistyötä veden keittämiseen ja puhdistamiseen sekä puhtaan pohjaveden pumppaamiseen energian turvaamiseksi
- ✓ varmistetaan paikallisen väestön mukanaolo ja valmiudet vesihuoltoon liittyvien järjestelmien ylläpidossa
- ✓ kehitetään innovatiivisia vesihuolto- ja sanitaatioteknologioita, kuten kompostikäymälöiden käyttöönottoa, sekä lisätään vesihuoltoon liittyviä muita kehitysyhteistyöhankkeita
- ✓ sisällytetään perusopetukseen puhtaan veden merkitystä sekä hygienian ja terveyden edistämistä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ sidotaan EU:n vesialoitteen alueellisten kumppanuuksien toimeenpano käytännöllisen työn kautta nykyistä selkeämmin turvallista juomavettä koskeviin tavoitteisiin konkretian saavuttamiseksi
- ✓ lisätään asiantuntija-apua vesi- ja viemärihuoltoon sekä Suomen rajavesi-sopimukseen liittyen
- ✓ pyritään turvaamaan hyvälaatuisen talousveden saantia Suomen lähialueil-la ja lisätään vesihuoltoon liittyviä muita lähialuehankkeita
- ✓ edistetään ihmisen perusoikeuksiin kuuluvan puhtaan veden saantia

2. Tasa-arvo

Johannesburgin päätös: *edesautetaan naisten tasavertaista pääsyä ja täysimittaista osallistumista päätöksentekoon, sekä naisten ja tyttöjen terveyden ja hyvinvoinnin parantamista ja oikeutta mm. koulutukseen ja terveyspalveluihin (7d), tarjotaan kaikille perusterveyspalvelut, ja vähennetään ympäristön aiheuttamia terveysriskejä ottaen huomioon lasten erityistarpeet ja köyhyyden, terveyden ja ympäristön väliset yhteydet (7f), varmistetaan kaikille lapsille mahdollisuus peruskoulutuksen oppimäärään (7g), toimitaan välittömästi lapsityövoiman hyväksikäytön muotojen poistamiseksi, ja täsmennetään ja toimeenpannaan näihin liittyvät strategiat (12)*

Suomessa on pyritty tasa-arvon edistämiseen sekä lainsäädännön avulla että konkreettisoin toimin. Tämän lisäksi Suomessa toimeenpannaan hallitusohjelman periaatepäätöstä tasa-arvon valtavirtaistamisesta koko valtionhallinnossa. Hallituksen kansallinen ohjelma tasa-arvon toteuttamiseksi valmistunee loppuvuodesta 2004.

Suomessa on lakisääteinen kunnallinen peruskoulutus ja hyvä kouluverkko. Koulutukseen liittyvää epätasa-arvoisuutta voi syntyä alemman asteen koulutusverkon harvenemisesta johtuen erityisesti joillain maaseutualueilla.

Suomen kehitysyhteistyön ja kehityspolitiikan läpileikkaavia teemoja ovat muun muassa naisten ja tyttöjen oikeuksien edistäminen ja aseman parantaminen sekä sukupuolten välisen ja yhteiskunnallisen tasa-arvon edistäminen. Kehityspoliittisen ohjelmansa mukaisesti Suomi keskittyy vuosituhatjulistuksen kehityspäämäärien toimeenpanossa muun muassa perusopetuksen turvaamiseen kaikille ja erityisesti tyttöjen koulunkäynnin edistämiseen sekä terveydenhuoltojärjestelmien kehittämiseen. Naisten oikeuksien tunnustaminen ja niiden huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa kehitysmaissa varmistaa sukupuolten tasa-arvon edistämistä, ja naisten ja tyttöjen aseman parantaminen on tehokkaimpia tapoja poistaa köyhyyttä. Lisäksi Suomen kehitysmaapolitiikkaa koskeva sukupuolten tasa-arvon edistämistä koskevan toimintaohjelman tavoitteena on tehostaa sukupuolten tasa-arvon edistämistä ja vahvistaa naisten ja tyttöjen taloudellisia ja sosiaalisia oikeuksia kehityspolitiikan ja -yhteistyön keinoin.

Martti Lintunen / Kuvaliiteri

Taulukko 4. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7d, 7f, 7g, 12) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, kansallisia ja kansallisia toimia ohjaavia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Sosiaalihuoltolaki (1982)
● Tasa-arvolaki (1986)
● Kansanterveyslaki (1972) ja -asetus (1992)
● Tasa-arvolautakunta (1987-)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2001-2004 (2000)
● Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2010 (STM, 2001)
● Terveys 2015 -kansanterveysohjelma; Valtioneuvoston periaatepäätös (2001)
● Kansallinen hanke terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi; Valtioneuvoston periaatepäätös (2002)
● Hallitusohjelma (2003) / 3.7. Sukupuolten välinen tasa-arvo
● Selvitys hallituksen samapalkkaisuusohjelman rakentamisen edellytyksistä (2004)
● Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2008 (STM, 2004)
● Kainuun hallintomallikokeilu
● Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007 (valmisteilla)
● Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmän ohjelma (valmisteilla)
● Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
● Euroopan terveet koulut -ohjelma (OPH)
● Suomen kehityskaupoliittikan sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategia ja toimintaohjelma 2003-2007 (2003)

- Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
- Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
- Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ toteutetaan hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ toteutetaan kehitysyhteistyöpolitiikan tasa-arvostrategiaa ja toimintaohjelmaa
- ✓ otetaan huomioon sukupuolten välinen tasa-arvo kehitysyhteistyön sektori- ja hankevalinnoissa
- ✓ tuetaan naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen, terveyden parantamista ja kouluttautumismahdollisuuksia puhtautta ja kodinpidossa aikaa säästäviä energiatekniikkoja kehittämällä ja parantamalla
- ✓ tuetaan naisten osallistumista päätöksentekoon
- ✓ tuetaan demokratian toteutumista
- ✓ tuetaan kaikissa maissa naisten oikeutta periä ja omistaa maata
- ✓ otetaan aina huomioon lastensuojelunäkökulma toteutettaessa kehitysyhteistyöhankkeita
- ✓ tuetaan voimakkaasti lapsityövoiman käytön kieltämistä sekä erityisesti tähän liittyvien syiden poistamista

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ kiinnitetään erityistä huomiota naisten ja miesten erityisyyden huomioon ottamiseen tasa-arvon edistämiseksi, esimerkiksi toimintaohjelmien laati- misessa; käsitellään tasa-arvoa naisten ja miesten erityisyydestä käsin, sillä 50/50 -periaate ei aina ole paras lähtökohta
- ✓ tuetaan naisten osallistumista päätöksentekoon, erityisenä pyrkimyksenä

sukupuolten välinen taloudellinen tasa-arvo sekä tuetaan ihmisoikeuksien edistämistä

- ✓ otetaan aina huomioon lastensuojelunäkökulma toteutettaessa kansainvälisiä ja lähialueyhteistyöhankkeita
- ✓ tuetaan voimakkaasti lapsityövoiman käytön kieltämistä sekä erityisesti tähän liittyvien syiden poistamista

Johannesburgin päätös: *kehitetään toimintaperiaatteita ja keinoja alkuperäiskansojen ja näiden yhteisöjen elinkeinon harjoittamisen ja työllisyyden edistämiseksi (7e), tarjotaan köyhyyydessä eläville, erityisesti naisille ja alkuperäisväestölle, mahdollisuus maatalouteen liittyen luonnonvarojen käyttöön, maanomistukseen ja -hallintaan (7h), voimistetaan naisten osallistumista kestävään maatalouteen ja ruokaturvaan (40f), toimitaan alkuperäiskansojen resurssien hoitokeinojen suojelemiseksi maaseutualueiden suunnittelussa ja kehittämisessä (40h)*

Suomessa saamelaisten asema alkuperäiskansana on vahvistettu perustuslaissa sekä aineellisesti oman kielen ja kulttuurin osalta että näitä seikkoja koskevana itsehallintona. Saamelaisilla on perustuslaillinen oikeus omaan kieleen ja kulttuuriin ja niitä koskevaan kulttuuri-itsehallintoon saamelaisten kotiseutualueella.

Helposti syrjäytyvien ryhmien, kuten erityisesti lapsien, alkuperäiskansojen ja etnisten vähemmistöjen oikeuksien ja tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien edistäminen on yksi Suomen *kehityspolitiikan* läpileikkaavista teemoista. Suomessa on kehitysyhteistyöhankkeita alueilla, joilla on alkuperäiskansoja. Suomi lisäksi muun muassa tukee alkuperäiskansojen osallistumista kansainvälisiin ympäristö- ja metsäpoliittisiin prosesseihin. Kehitysyhteistyöhankkeissa pyritään ottamaan huomioon oikeudenmukaiset mahdollisuudet maan omistukseen ja maanhallintaan liittyen. Suomi on lisäksi jäsenenä Arktisessa neuvostossa, joka pyrkii muun muassa vahvistamaan alkuperäiskansojen roolia.

Taulukko 5. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7e, 7h, 40f, 40h) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Saamelaisten kestävän kehityksen ohjelma (1998)
● Saamelaistoimikunnan mietintö (osallistumisoikeudet maankäyttöä koskevaan hallintoon ja päätöksentekoon) (2001)
● Sukupuolten tasa-arvon edistämisen strategia ja toimintaohjelma Suomen kehitysmaapolitiikassa 2003-2007 (2003)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Valtioneuvoston ihmisoikeusselonteko 2004
● Hallituksen globalisaatioselonteko (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ jatketaan saamelaisten kulttuuriperinnön turvaamista sekä kehitetään saamelaiskulttuurin perustana olevien elinkeinojen toteuttamismahdollisuuksia

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan oikeudenmukaisten maanomistusolojen ja -hallinnan toteuttamista
- ✓ tarjotaan lainsäädännöllistä apua sekä varsinaisen maan jakamiseen liittyvää neuvontatukea kehitysmaille oikeudenmukaisten maareformien edistämiseksi
- ✓ edistetään kehitysmaiden naisten mahdollisuuksia perustaa osuuskuntia edesauttamaan naisten oikeuksia perintään ja omistukseen
- ✓ tuetaan naisten asemaa uusiutuvien luonnonvarojen hoitajina ja käyttäjinä, muun muassa viljelijöinä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ tuetaan YK:n alkuperäiskansojen pysyvän komitean olemassaoloa sekä toimintaa
- ✓ tuetaan lähialueyhteistyössä saamelaisten kulttuurin ylläpitämistä myös Venäjällä

3. Kestämättömien kulutus- ja tuotantotapojen muuttaminen

Johannesburgin päätös: edistetään kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja (14), laaditaan 10 -vuotinen puiteohjelma (15), kehitetään yhteistyömuotoja kestävä kehityksen kannalta luotettavien ja edullisten energiamuotojen ja -palvelujen käytön parantamiseksi (9), edistetään kestäväää energian käyttöä (20), rohkaistaan kestävä kehityksen näkökohtien sisällyttämistä kaikkeen päätöksentekoon (19)

Vesa Greis / Kuvaliiteri

Johannesburgin huippukokouksen päätösten pohjalta Suomessa hallitus on päättänyt laatia kansallisen ohjelman kestävä kulutuksen ja tuotannon edistämiseksi. Ympäristöministeriö ja kauppa- ja teollisuusministeriö asettivat marraskuussa 2003 eri sidosryhmistä ja vaikuttajista koostuvan laaja-pohjaisen kestävä kulutuksen ja tuotannon toimikunnan valmistelemaan hallitukselle ehdotusta kansalliseksi kestävä kulutuksen ja tuotannon ohjelmaksi. Valmistelutyössä arvioidaan, mitä lisätavoitteita ja ympäristöpoliittisia toimia tarvitaan, jotta Suomesta tulisi ekotehokas yhteiskunta. Ohjelman on tarkoitus olla valmis 31.5.2005.

Suomi on maailman johtavia maita uusiutuvien energialähteiden ja erityisesti bioenergian hyödyntämisessä. Uusiutuvista energiamuodoista saadaan neljännes

koko Suomen energian kulutuksesta ja sähköntuotannosta niiden osuus on lähes 30 prosenttia. Suomessa käytettävistä uusiutuvista energiamuodoista tärkeimpiä ovat bioenergia, varsinkin puu ja puupohjaiset polttoaineet, vesivoima, tuulivoima ja aurinkoenergia.

Suomessa on käynnissä muun muassa puuenergiaan liittyviä hankkeita ja tähän liittyvää paikallista yrittäjyyttä. Puun käyttöä on edistetty useissa hankkeissa, kuten esimerkiksi puunvuosi, puunaika, puusuomi ja puuteknologiahankkeet. Suomessa on lisäksi toteutettu toimia ja investointeja muun muassa puutuote-teollisuuden jalostusasteen nostamiseksi. Tähän sisältyvät puurakentamisen ja lämmityksen ekotehokkuuden lisääminen. Metsäsertifiointijärjestelmä on laajasti käytössä.

Vesivoiman tuotantoa ei Suomessa nykyisellään voida juurikaan lisätä, koska sopivat sijoituspaikat alkavat olla jo käytetty. Vesivoimalaitosten padot muodostavat kulkuesteen niin veneilijöille kuin kaloillekin sekä säännöstelyjen seurauksena aiheutuneet vedenkorkeuden muutokset voivat vaikuttaa vesistön virkistyskäyttöön, kalatalouteen ja ekologiaan.

Peruselintarvikkeiden kulutuksessa kotimaisuusaste Suomessa on korkea. Elin-tarvikeketjut ovat kuitenkin jatkuvasti pidentymässä ja ruoan alkuperää ei aina tunneta. Kuluttajille suunnattuja käytössä olevia ympäristömerkintöjä ovat muun muassa Hyvää Suomesta -joutsenlippumerkki ja luomu -merkintä sekä muissa kuin elintarvikkeissa esiintyvä pohjoismainen joutsenmerkki. Myös uusiutuvien materiaalien käyttöä on paikoin mainostettu, tosin kulutuksen kestävyysvaikutuksista on yleisesti heikosti kuluttajille tietoa.

Aluekehitysohjelmissa kestävä kehitys on läpikäyvänä periaatteena. Hankkeiden ympäristövaikutuksia seurataan koko ohjelmakauden aikana. Suomessa ympäristötieto on myös mukana koulujen opetusohjelmissa ja päiväkodeissa on yksittäisiä ympäristöhankkeita. Maa- ja metsätalousministeriö on ottanut käyttöön luonnonvaramittarit, jotka kertovat kestävydestä luonnonvarasektorilla.

Keski-Amerikassa Suomella on *energiakumppanuushanke* uusiutuvasta energiasta ja ympäristöteknologiasta. Hanke on rekisteröity Johannesburgin kumppanuushankkeeksi ja on EU:n energia-aloitteen mukainen.

Taulukko 6. Suomessa Johannesburgin päätökseen (9, 14, 15, 19, 20) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2001-2004 (2000)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Luomustrategia (2001)
● Kansallinen ilmastostrategia (energiatuki ns. uusiutuvien energialähteiden käyttöön ns. "risupaketti") (2001)
● Tuotteet ja ympäristö –raportti yhdenmisyystä tuotepolitiikasta (KTM, 2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Uusiutuvan energian edistämishjelma (KTM)(2002) + peltobiomassa, liikenteen biopoltonnesteet ja biokaasu -jaosto
● Elintarviketeollisuuden teknologiaennakointi ETU 2030 -prosessi (2002)
● Elintarvikealan kehitysohjelma ELKO 2010 -prosessi (2002)
● Kansallinen pelloenergia -ohjelma (FINBIO) (2003)
● Maaseutupoliittikan yhteistyöryhmän raportti: Maaseudun uudet työt - suomalainen maaseutusopimus keskusteluun (2003)
● Kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja käsittelevä toimikunta (2003-)
● Elintarvikkeiden laatustrategia (2004)
● Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Tavoite 1, Leader+, POMO+ -ohjelmat (puuenergiainkehittämisohjelmia)
● MTT:n tutkimusraportit maatalouden materiaaliavaroista ja ympäristöarvojen todentamisesta
● Tuotekohtaisia elinkaariselvityksiä (SYKE, VTT, MTT)
● Elintarvikkeiden laatustrategiaa tukevat prosessit (Foodchain II, 2003; MTT, RKTL ja SYKE)
● Kuluttajavalintojen kehittymistä tukevat ympäristöklusterihankkeet (esim. Mittatikk, 2003-2005; SYKE, Kuluttajatutkimuskeskus, MTT, RKTL)
● Kansalliset teknologiaohjelmat
● Teollisuustyönantajien (TT) kehittämät ohjausprosessit
● Opetushallituksen alaisten organisaatioiden kestävä kehityksen prosessit (esim. Vihreä lippu)
● Kansalaisjärjestöjen (esim. WWF, Luontoliitto, 4H, Marttaliitto, Maa- ja kotitalousnaiset, Lions -järjestö) ja poliittisten järjestöjen kestävä kehityksen prosessit
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma (valmisteilla)
● Maaseutusopimus (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Suomen uusiutuvan energian kumppanuushanke Keski-Amerikassa

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ edistetään ympäristöä vähän kuormittavien tuotantotapojen käyttöä alkutuotannossa sekä kustannustehokkaan energiantuotannon ja kotimaisten energianlähteiden, kuten bioenergian, käyttöä
- ✓ edistetään parhaaseen käyttökelpoiseen tekniikkaan, muun muassa suljettuihin kiertoihin, perustuvaa innovointia erilaisissa raaka-ainetuotantoon, jalostukseen ja sivuvirtojen hyväksikäyttöön sekä jätteiden kierrätykseen liittyvissä prosesseissa
- ✓ tuotetaan tuotekohtaista, esimerkiksi elintarvikeryhmiä koskevaa tietoa kestävien kulutusvalintojen perustaksi sekä edistetään elintarvikkeiden tuotantoon ja kauppaan osallistuvien yritysten yhteiskuntavastuullisuutta
- ✓ edistetään kestäviä julkisia hankintoja
- ✓ kartoitetaan mahdollisuudet luoda nykyistä paremmat olosuhteet pienen ja keskisuuren puutuoteteollisuuden investoinneille samalla työllistäen paikallista väestöä
- ✓ panostetaan kestäväen kehityksen monitieteiseen asiantuntijakoulutukseen ja edistetään kestäväen kehityksen perustietouden, osaamisen, vastuullisuuden ja osallistuvuuden kehittämistä kaikilla koulutustasoilla

Toteutetaan julkisen sektorin (koulut, sairaalat, hallinto) hankinnoissa ympäristömyönteisyyttä, kestävien materiaalien ja uusiutuviin luonnonvaroihin perustuvien paikallisten tuotteiden käyttöä, samalla toimien suunnannäyttäjinä.

Lisäksi lisätään puuenergian käyttöä Kansallisen metsäohjelman ja uusiutuvan energian edistämishjelman (nk. risupaketti) mukaisesti muun muassa tehostamalla käyttöön liittyvää tiedotusta ja viestintää. Edistetään olemassa olevia Kansallisen metsäohjelman sosiaalisen kestävyiden tavoitteiden toteutumista.

Lisäksi otetaan vaelluskalakannat entistä paremmin huomioon vesivoiman rakentamisen yhteydessä ja jo rakennettujen vesistöjen hoidossa ja käytössä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ kehitetään käytännönläheisiä energiaa säästäviä teknologioita sekä edistetään uusiutuvien energiamuotojen käyttöä

- ✓ liitetään bioenergian tehokas ja järkevä käyttö osaksi maaseutukehitystointa
- ✓ tarjotaan teknologiaa ja osaamista kehitysmailhin muun muassa puunkorjuun ja kaukokuljetusteknologian osalta
- ✓ edistetään veden käyttöä vähentäviä tekniikoita, kuten esimerkiksi kuiva- ja kompostikäymälöitä, sekä kehitetään parempaa kasteluveden käyttöä, kuten sadeveden kerääminen ja tippukastelu
- ✓ koulutetaan vesi-infrastruktuurin kunnossapitoon
- ✓ otetaan huomioon vesivoiman käytön suunnittelussa paikallisen väestön tarpeet
- ✓ panostetaan julkisen liikenteen kehittämiseen

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ poistetaan tuet kestävää kehitystä hidastavilla aloilla
- ✓ jatketaan energia- ja muiden hankkeiden kokeilutoimintaa YK:n ilmastopöytäkirjan pöytäkirjan puhtaan kehityksen mekanismin (CDM) aloilla
- ✓ tuetaan ja laaditaan lähialueille kohdistuvia puuenergiaa koskevia strategioita muun muassa yhdessä Luoteis-Venäjän kanssa
- ✓ edistetään kestävä kehityksen näkökohtien sisällyttämistä kaikkeen päätöksentekoon

Johannesburgin päätös: *minimoidaan kemikaalien haitallisia vaikutuksia vuoteen 2020 mennessä ja hallitaan kemikaalien koko elinkaari (23)*

Suomessa on jo kauan selvitetty ja rajoitettu muun muassa maa- ja metsätalouteen liittyvien haitallisten kemikaalien, erityisesti torjunta-aineiden, käyttöä esimerkiksi hyväksyntämenettelyn kautta. Torjunta-aineita käytetään maataloudessa suhteellisesti vähemmän kuin muissa EU -maissa, mihin osaltaan on ollut vaikuttamassa Suomen kylmemmät ilmasto-olot. Torjunta-aineiden käyttö viljelyksillä on lähtenyt uudelleen nousuun vuodesta 1996 lähtien sitten 1980 -luvun, jolloin käyttömäärät olivat kuitenkin lähes 2,5 -kertaiset nykyiseen tasoon verrattuna. Torjunta-aineiden käytön muutoksia peilaavat myös muuttuneet viljelypinta-alat

viljapinta-alan kasvaessa suhteessa nurmialaan. Maatalouden ympäristötukijärjestelmän ehtoihin sisältyy torjunta-aineiden käytön tarkentaminen, kuten torjunta-ainekäyttökiellot tietyillä alueilla, sekä käyttäjien koulutus ja ruiskujen testaus. Torjunta-aineiden ennakkotarkastuksella ja käyttöä koskevilla rajoituksilla ja ehdoilla pyritään vähentämään torjunta-aineiden käytöstä aiheutuvia haittoja. Lannoitteiden käyttö maataloudessa on vähentynyt, mutta kaipa edelleen tarkentamista.

Suomessa eläinten lääkitseminen on hallittua ja esimerkiksi mikrobilääkkeiden käyttö eläimille on vähentynyt. Rehujen antimikrobisten kasvunestäjien käyttöä on luovuttu.

Suomessa metsissä ei juurikaan käytetä kemiallisia torjunta-aineita vaan käytössä on lähinnä biologisia torjunta-aineita, kuten kantojen käsittelyaineita juurikäävän torjumiseksi. Metsätalouden käyttöön myytyjen torjunta-aineiden osuus on vajaa 0,2 prosenttia Suomessa myydyistä torjunta-ainemäärästä. Torjunta-aineiden käyttö keskittyy taimitarhoilla rikkakasvien, sienitautien ja tuholaisten torjuntaan sekä metsissä metsänviljelyn yhteydessä heinäntorjuntaan. Havupuiden taimet käsitellään taimitarhalla tukkimiehentäin aiheuttamien tuhojen torjumiseksi.

Suomessa metsän lannoitusten määrä on vähäistä ja se on lähinnä terveyslannoitusta. Se suunnitellaan ja toteutetaan pyrkien välttämään kielteisiä ympäristövaikutuksia. Ympäristöä vähemmän kuormittavien lannoitteiden kehittäminen käynnissä.

Taulukko 7. Suomessa Johannesburgin päätökseen (23) liittyviä kansallisia tai kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● EU:n sivutuoteasetus (2002) + kansalliset sivutuoteasetusta selventävät oppaat
● Eläinten lääkeyksen ympäristövaikutukset (2000)
● Maaperän tutkimusohjelma (2001)
● Kansallinen kasvinsuojelustrategia (2003)
● Puutarhatuotannon strategiatyöryhmän loppuraportti (2003)
● Mikrobilääkkeiden käyttösuositukset (2003)
● Hallitusohjelma (2003) / 10. Ympäristöpolitiikka

- Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarviointi (2004)
- Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus MYTVAS (1995 alkaen)
- Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen MTT:n biologisen torjunnan tutkimus
- Torjunta-aineiden ennakkotarkastukseen liittyvä sertifioitu kenttäkoe prosessi (MTT GLP -ryhmä)
- Torjunta-aineiden virallinen ennakkotarkastus, hyväksyntä ja valvonta (KTTK, SYKE ja Torjunta-ainelautakunta)
- Vierasainevalvontaohjelma (elintarvikkeiden ja rehujen osalta)
- Luonnonmukaisen tuotannon tutkimusohjelma
- Kansallinen vaarallisia kemikaaleja koskeva ohjelma (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ tehostetaan kemikaalien käytön sekä niiden päästöjen, esiintymisen ja vaikutusten seuranta ympäristössä sekä kehitetään tähän liittyviä riski-indikaattoreita
- ✓ pyritään kemikaalien koko elinkaaren kattavaan hallintaan
- ✓ korvataan teollisuudessa ja kuluttajakäytössä ympäristölle ja terveydelle haitallisia kemikaaleja vähemmän haitallisilla kemikaaleilla
- ✓ selvitetään mahdollisuuksia vähentää maatalouden riippuvuutta kemiallisten torjunta-aineiden käytöstä
- ✓ kehitetään ratkaisuja ja voimistetaan toimia energiantuotannon tuhkan talteenottamiseksi siten, että niillä voidaan entistä laajemmin korvata nykyisiä lannoitteita ja mineraaliaineita tuotannossa

Lisäksi selvitetään vesipuitedirektiivin tuomat kemikaaleja koskevat lisähaasteet maa- ja metsätalouden osalta. Kehitetään maataloustuotannossa ennakoivaa ja biologista torjuntaa sekä mekaanisia ja fysikaalisia torjuntamenetelmiä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään kestävään kasvintuotantoon liittyviä kehitysyhteistyöhankkeita kiinnittäen erityistä huomiota viljelykasvivalinnassa luontaisiin kasvuedellytyksiin ja maaperän viljavuuden ja puhtauden säilyttämiseen sekä hallittuun kasvinsuojeluun
- ✓ tuetaan vaarallisten torjunta-aineiden turvalliseen käsittelyyn, säilyttämiseen ja hävittämiseen tähtääviä hankkeita kehitysmaissa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU – ja kansainväliselle tasolle

- ✓ osallistutaan aktiivisesti EU:n kemikaaliasetuksen läpivientiin

Osa III Uusiutuvat luonnonvarat ja maaseutu

1. Luonnonvaraperustan suojelu ja hoito

Johannesburgin päätös: *luonnonvarojen vähenemisen trendin kääntäminen niin pian kuin mahdollista (24)*

Luonnonvarat jaetaan uusiutumattomiin ja uusiutuviin luonnonvaroihin. Suomi kuuluu niiden maiden joukkoon, joissa uusiutuvista luonnonvaroista saatavat aineelliset ja aineettomat hyödyt ovat olleet talouden kehittymisen keskeisimpänä perustana. Suomessa uusiutuvien luonnonvarojen käytön kestävydestä huolehtiminen on kansainvälisesti katsoen korkealla tasolla, sillä luonnonvarojen kestävä käyttö on turvattu muun muassa metsälainsäädännössä, kalastusta ja metsästystä koskevassa lainsäädännössä sekä vesilainsäädännössä. Lisäksi ympäristövaikutusten arviointia koskevassa (YVA) laissa määritellään ne viranomaisten valmistelemat ja suunnittelemat ohjelmat, joiden ympäristövaikutukset tulee arvioida valmistelun aikana. Suomessa luonnonvaroista huolehtimisen velvoite liittyy myös kiinteästi maa- ja vesialueiden omistukseen. Harkitulla ja säästävällä luonnonvarojen käytöllä sekä pitkäjänteisen tutkimuksen avulla luonnonvarojen käytön kaikinpuolista kestävyyttä on määrätietoisesti parannettu.

Uusiutuvien luonnonvarojen osalta Suomessa maa- ja metsätalousministeriön toimialaan kuuluvat viljelymaa, maatalouden ja turkistalouden kasvi- ja eläinlajit, metsät ja niiden puuvarat, metsien ja soiden keräilytuotteet, riistaeläimet, porot, kalat ja ravut sekä vesivarat. Myös maaseutumaisemaa pidetään uusiutuvana luonnonvarana. Suomessa maa- ja metsätalousministeriön tehtävänä on luoda edellytykset uusiutuvien luonnonvarojen kestäväälle ja monipuoliselle käytölle. Ministeriön luonnonvarastrategia on oman ja hallinnonalan toimintaa varten vahvistettu linjaus siitä, miten uusiutuvien luonnonvarojen käytössä ja hoidossa toimitaan lähivuosina kestäväen käytön periaatteiden noudattamiseksi.

Suomessa viljelymaata on pidetty puhtaana, ja kestävään maatalouteen Suomessa kuuluu myös maan kasvukunnon ylläpitäminen ja parantaminen, sekä maatalouden eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen.

Suomen metsien puumäärä ja puuston kasvu ovat lisääntyneet viimeisten vuosikymmenten ajan, vaikka hakkuiden määrä on kasvanut. Kansallisen metsäohjel-

man visiona on kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä. Suomen metsät ja suot tuottavat suuria määriä luonnontuotteita, mutta niiden hyödyntäminen on kuitenkin vähäistä satomääriin nähden.

Metsästys perustuu kestävän kehityksen periaatteelle. Metsästystä säädellään rauhoitusajoin sekä pyyntivälineitä ja -menetelmiä rajoittamalla. Riistanhoidolla tarkoitetaan toimintaa, jonka tarkoituksena on muun muassa riistaeläinkantoja säätelemällä, riistaeläinten elinolosuhteet turvaamalla tai niitä parantamalla lisää, säilyttää tai parantaa riistaeläinkantaa ja eri eläinkantojen välistä tasapainoa.

Porotalous perustuu Suomessa lähtökohtaisesti porojen vapaaseen laiduntamiseen. Porojen osalta maa- ja metsätalousministeriö määrää eloporojen lukumäärän siten, että talvikautena laiduntavien porojen määrä ei ylitä arvioitua talvilaidunten kestävää tuottokykyä. Porojen määrää on viime vuosina alennettu voimakkaasti ja laitumet ovat alkaneet elpyä. Edelleen turvaudutaan kuitenkin talviaikaiseen lisäruokintaan laidunten kuluneisuuden sekä muiden maankäyttömuotojen vaikutusten takia. Etenkin metsätaloudelliset toimet vaikeuttavat paikoin porojen laiduntamista.

Suomen alun perin 35 Itämereen laskevasta lohijoesta on alkuperäistä lohen luonnontuotantoa enää Tornion-Muonionjoen vesistöalueella ja Simojoessa. Itämereen laskevien jokien lohen kutukannat ovat pienentyneet jokien patoamisen, muiden jokiympäristön muutosten ja voimakkaan kalastuksen takia. Meritaimenen luonnontuotanto on nykyisin erittäin heikko ja meritaimenkannat ovat lähes kokonaan istutusten varassa. Teno- ja Näätämöjoen luonnonlohikantojen uhkana on myös *Gyrodactylus salaris* -loisen leviäminen Jäämereen. Suomalaisen vaelluskalaston hoito on merkittävä osa suomalaista kalataloutta, ja kestävää kalataloutta Suomessa edistetään viranomaisen toimesta. Lohen istutusmääriä ohjataan maa- ja metsätalousministeriöstä sekä Itämeren kansainvälisen kalastuskomission (IBSFC) käynnistämän lohen toimintasuunnitelman (SAP) avulla. Suomessa on perustettu pysyvä työryhmä seuraamaan muun muassa Suomenlahden meritaimenkantojen suojelu- ja käyttösuunnitelman täytäntöönpanoa. Maa- ja metsätalousministeriön asettama kalatalouden kunnostushankkeiden kehittämistä pohtiva työryhmä on juuri saanut työnsä päätökseen.

Suomessa vesivarat on arvioitu maailman parhaimmiksi vesiköyhyysindeksin (Water Poverty Index WPI) (CEH Wallingfordin (Iso-Britanian tutkimuslaitos)

kehittämä indeksi vuosituhattavoitteiden seurantaan) sekä vedenlaatuindeksin (World Water Assessment Program WWAP) (Unescon raportti) mukaan. Joillakin yksittäisillä pohjavesien pilaantumistapauksilla on Suomessa ollut merkittäviä haittavaikutuksia ja pohjaveden käyttöä on jouduttu rajoittamaan. Hyvin vähäsatteina vuosina, kuten 2002, veden riittävyysongelma on paikoin vaivannut maaseutualueilla.

Suomen kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti Suomi keskittyy *kehityspäämäärissään* muun muassa luonnonvarojen kestävään käyttöön ja suojeluun, sekä tukee kehitysyhteistyömaiden globaalien ympäristösopimusten ja -prosessien toteuttamista.

Kehitysyhteistyössä on pyritty luonnonvarojen kestävä käytön integrointiin kaikissa hankkeissa. Suomi on tukenut myös biodiversiteetin kestävä käyttöä paikallisten elinolosuhteiden turvaajana ja korostanut, että biodiversiteetti on yksi merkittävimmistä toimeentulon edellytyksistä kehitysmaissa.

Taulukko 8. Suomessa Johannesburgin päätökseen (24) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia tai kansallisia toimia ohjaavia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Vesilaki (1961) / vesilain uudistaminen (Vesilakitoimikunnan mietintö (05/2004))
● Maa- aineslaki (1981)
● Kalastuslaki (1982)
● Suomen ja Norjan välinen sopimus Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (1989)
● Erämaalaki (1991)
● Metsästyslaki (1993)
● Laki EY:n yhteisen kalastuspolitiikan (CFP) toimeenpanosta (1994)
● Metsälaki (1996)
● Luonnonsuojelulaki (1996)
● Koskiensuojelulaki (1997)
● Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999)
● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● Rikoslaki / luonnonvararikokset (2002)
● Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Hallituksen kestävä kehityksen ohjelma (1998)

- Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005 (1998)
- Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
- Vesivarastrategia (1999)
- Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (sis. maatalouden ympäristötuki ja LFA) (2000)
- Vesiensuojelun toimenpideohjelma vuoteen 2005 (2000)
- Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
- Kalataloushallinnon rapustrategia (2000)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001) - ja sen toteutumisen seuranta
- Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
- Vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategia (2001)
- Tuotteet ja ympäristö –raportti yhdenmukaisuudesta tuotepolitiikasta (KTM, 2001)
- Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
- Järvilohistrategia (2003)
- Maa- ja metsätalousministeriön geeniteknikastrategia ja toimenpideohjelma vuosille 2003-2007 (2003)
- Maatalouden luonnon yleissuunnittelu (2003-)
- Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarviointi (2004)
- Maatalouden ympäristötuen seurantaprojektit MYTVAS 1 (1995-1999) ja MYTVAS 2 (2000-2006)
- Monimuotoisuuden tutkimusohjelma MOSSE 2003-2006
- Porotalouteen liittyvä tutkimusohjelma 2003-2007
- Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Tavoite 1, Leader + ja POMO+ -ohjelmat
- Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSÖ)
- Luonnonsuojeluohjelmat
- Pohjavesien suojelun ja kiviainesten käytön yhteensovittaminen -projekti (POSKI)
- Luonnonvarainneuvosto
- Euroopan sosiaalirahaston hanketoiminta (TM)
- Suomen lähialueyhteistyöhanke lohikantojen geneettisestä selvityksestä Venäjällä
- Suomen kehityspoliittiset periaatepäätökset (1996, 1998, 2001)
- Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
- Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
- Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Toimintasuunnitelma kansainvälisten ympäristösopimusten toteuttamiseksi Suomen kehitysyhteistyössä

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ ajantasaistetaan hallituksen kestävän kehityksen ohjelma myös uusiutuvien luonnonvarojen käytön osalta
- ✓ varmistetaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö, hoito ja suojele integroimalla kestävän kehityksen näkökulmat kaikkiin luonnonvaroja koskeviin hankkeisiin
- ✓ arvioidaan maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategian tavoitteita ja toimeenpanoa käyttäen hyväksi seurantaan kehitettyjä mittareita
- ✓ kehitetään Johannesburgin toimintaohjelman mukaisesti ensisijaisesti päätöksentekijöille ja kansalaisille suunnattuja kestävän kehityksen indikaattoreita sisältäen biologisen monimuotoisuuden ja luonnonvarat
- ✓ turvataan edelleen riistan kestävä hoito ja käyttö kannanseurantojen avulla
- ✓ pidetään poromäärä laidunten kestokykyä vastaavalla tasolla, kehitetään poronhoidon tekniikkaa sekä edistetään paikallisesti porotalouden, metsätalouden ja matkailun yhteensovittamista
- ✓ etsitään ratkaisuja uhanalaisten kalakantojen kalastukseen joidenkin kantojen ollessa vaarassa kokonaan kadota

Lisäksi jatketaan luonnonvarastrategian toimeenpanoa maa- ja metsätalousministeriön toimialalla.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ varmistetaan luonnonvarojen kestävän käytön integrointi kaikkiin hankkeisiin ottaen huomioon kestävän käytön tärkeys köyhyiden vähentämisessä ja ympäristönsuojelussa
- ✓ päivitetään toimintasuunnitelma kansainvälisten ympäristösopimusten ja -prosessien toteuttamiseksi Suomen kehitysyhteistyössä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään EU:ssa ja muussa kansainvälisessä toiminnassa, ja erityisesti YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAO:ssa, kestävä maataloutta, metsätaloutta sekä merten kalavarojen suojelua ja kestävä käyttöä

2. Maaseutu

Johannesburgin päätös: *kestävä maatalous ja maaseutukehitys ovat välttämättömiä ruoantuotannon lisäämiseksi ja turvallisen ruoan osuuden lisäämiseksi ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (40), kasvatetaan ymmärtämystä vesivarojen kestävästä käytöstä, suojelusta ja hoidosta (40c), edistetään mm. maataloudessa ja metsätaloudessa, soilla ja vesiviljelyssä ohjelmia, joilla kehitetään kestäväällä tavalla maan tuottavuutta ja vesivarojen tehokasta käyttöä (40d)*

Pekka Väisänen

Elinvoimainen maaseutu on olennainen osa suomalaista asutusta ja kulttuuria. Kestävä maaseutukehitys on välttämätön myös kotimaisen ruoantuotannon turvaamiseksi Suomessa. Elinvoimainen maaseutu on välttämättömyys myös puun tuotannolle, ja se tuottaa lisäksi muita tärkeitä tuotteita ja palveluita koko yhteiskunnalle. Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelma, EU:n rakennerahastot ja aluekehitysohjelmat sekä kansalliset ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tuet pyrkivät mahdollistamaan maatalouden harjoittamista koko Suomessa sekä samalla pyrkivät osaltaan ylläpitämään maaseudun elinvoimaisuutta. Maaseutu tarvitsee kuitenkin uusia asukkaita pysyäkseen elinvoimaisena. Kansallisesti on tärkeää hillitä maaltamuuttoa ja samalla lisätä maaseudun houkuttelevuutta. Tavoitteena onkin, että maaseutu tarjoaa työtä ja monipuolisia toimeentulolähteitä sekä muita elämisen mahdollisuuksia.

Suomalaisessa maaseutupolitiikassa on tähän asti korostettu maaseudulla asuvan näkökulmaa ja kehitetty paikallisia toimintatapoja. Jatkossa maaseudun kehittämistyön perusta on maaseudun yhteiskunnallisissa ja kansantaloudellisissa tehtävissä, joihin paikallisen asukkaan näkökulma kytkeytyy. Maa- ja metsätalousministeriön aluekehittämisen tavoitteena on ministeriön aluekehitysstrategian mukaisesti koko maassa ja erityisesti sen maaseutualueilla muun muassa muutoliikkeen hidastaminen ja väestörakenteen tasapainottaminen, luonnonvarojen hyödyntämiseen perustuvien elinkeinojen kannattavuuden parantaminen, palvelurakenteen turvaaminen sekä työtilaisuuksien luominen ja turvaaminen.

Maaseudulla on toteutettu myös muun muassa vesivaroihin liittyviä hankkeita, kuten vesiensuojelua, vesistöjen kunnostuksia sekä kylien vesihuoltojärjestelmien kehittämistä muun muassa alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) rahoituksella. Myös esitemateriaalia on tuotettu maaseudun tarpeisiin esimerkiksi vesistöjen kunnostuksiin ja vesihuoltoon liittyen.

Maaseutukehityksen edistäminen on yksi keskeisiä Suomen *kehityspolitiikan* tavoitteita muun muassa nälän poistamisessa eli ruokaturvan saavuttamisessa. Maaseutukehityksen linjauksen mukaisesti Suomen on tarkoitus lisätä huomattavasti maaseutukehitykseen ja erityisesti maaseudun elinkeinojen kehittämiseen kohdistettavia määrärahoja tämän hallituskauden aikana. Lisäys tulisi ohjata sekä monenvälisen että kahdenvälisen kehitysyhteistyön kautta.

Taulukko 9. Suomessa Johannesburgin päätökseen (40, 40c, 40d) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma (1998)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma vuosille 2001-2004 (2000)
● Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia – Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Tuotteet ja ympäristö -raportti yhdenmetystä tuotepolitiikasta (KTM, 2001)
● Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● Esitys kansalliseksi peltoenergia -ohjelmaksi 2003-2010 (FINBIO 2003)

● Hallitusohjelma (2003) / 12.1. Maatalous, 12.3. Maaseudun kehittäminen
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005-2008 (2004)
● Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
● Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Tavoite 1, Leader + ja POMO+ -ohjelmat
● Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän Ruoka-Suomi teemaryhmä
● Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)
● Suomen FAO:n hallintoneuvostokaudelle 2003-2005 tehdyt linjaukset (2003)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Toimintasuunnitelma kansainvälisten ympäristösopimusten toteuttamiseksi Suomen kehitysyhteistyössä
● Suomen tuki Maailman elintarvikeohjelmalle (WFP), kehitysmaihin suuntautuvalle maataloustutkimusjärjestelmälle (CGIAR) sekä kansainväliselle maatalouskehitysrahastolle (IFAD)
● Suomen tuki YK-järjestelmälle ja kansainvälisille kehitysrahoituslaitoksille

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ pyritään turvaamaan Suomelle seuraavan ohjelmakauden 2007-2013 EU -osarahoitteisten maaseudun kehittämisohjelmien rahoitus
- ✓ etsitään keinoja parantaa maaseudun elinvoimaisuutta kehittämällä eri tulolähteitä, parantamalla yrittäjyyden edellytyksiä sekä hyödyntämällä luonnonvaroja nykyistä monipuolisemmin
- ✓ tarjotaan paikallisille asukkaille työllistymismahdollisuuksia luontoyrittämiseen, kuten luontomatkailuun ja monialaiseen tuotekehittelyyn, sekä mahdollisuuksia verkostoitumiseen yrittäjien kesken
- ✓ kehitetään uusia toimintamalleja maaseudun paikallisten toimintaryhmien työhön
- ✓ edistetään olosuhteita ekologisten tuotteiden markkinoiden syntymiselle ja matkailun edistämiseksi ja kehittämiseksi

Lisäksi huolehditaan siitä, että maataloutta ja maaseutua koskevat tuet ovat kannustavia ja muun muassa maaseudulla toimivia pienimuotoisia yrityksiä tukevia.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ huolehditaan maaseutukehitystä ja erityisesti maaseudun elinkeinoja tukevista voimavaroista
- ✓ tuetaan köyhän väestön, erityisesti maaseudun naisten, toimeentulostrategioita ja edistetään taloudellisesti kestävästä elinkeinoelämästä
- ✓ tuetaan peruselintarvikehuoltoa ja ruokatuotantoa, tuottajien järjestäytymistä, jalostusasteen nostamista ja elinkeinojen monipuolistamista
- ✓ tuetaan oikeudenmukaista ja tasapuolista maanomistusta ja -hallintaa keskeisinä tekijöinä kestäväälle maaperän tuotantokyvyn ylläpitämiselle sekä muiden luonnonvarojen kestäväälle käytölle
- ✓ kehitetään eri alueille sopivia keinoja parantaa kehitysmaiden maaseudun elinvoimaisuutta
- ✓ tuetaan elintarviketuotantoa ja toimeentulostrategioita vahvistavaa tutkimusta, neuvontaa, koulutusta ja palveluja

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ jatketaan YK:ssa ja erityisesti FAO:ssa sekä muissa kansainvälisissä järjestöissä osallistumista maatalous-, metsä- ja ympäristöneuvotteluprosesseihin, sekä tuetaan niiden ja kansalaisjärjestöjen toimintaa

Johannesburgin päätös: *rakennetaan maaseudun perusinfrastruktuuri, parannetaan kulkuyhteyksiä ja pääsyä markkinoille kestävästä maatalouden ja maaseutukehityksen tukemiseksi (7i), parannetaan kaupunkislummien asukkaiden elinympäristöä merkittävästi vuoteen 2020 mennessä (11), edistetään kestäviä liikennepalveluita ja -strategioita (21)*

Suomessa maaseudun infrastruktuuri, muun muassa tiestö, on vaarassa rapautua. Maaseudun joukkoliikennettä on supistettu mukaan lukien joitakin rautatieosuuksia. Pitkien etäisyyksien vuoksi Suomessa liikenne- ja kulkuyhteydet ja infrastruktuurin ylläpito sekä tänä päivänä erityisesti tietoliikenneyhteydet ovat entistä tärkeämpiä maaseutukehityksen ja elinvoimaisen maaseudun tukemiseksi. Näiden ylläpito on erittäin kallista, ja vaarana on, että osa alueista jää kehityksen

ulkopuolelle. Yksityisautojen määrä ja tiheys on lisääntynyt maaseudulla. Tiehallinto on paikoin kouluttanut tieisäntiä teiden kunnossapitoon.

Suomessa kaupunkien ja kuntien vastuulla sekä ministeriöiden ohjauksessa ovat kaupunkien niin kutsutut normaalit toiminnot muun muassa rakentamisen osalta. Tällä vältetään slummiutumisen syntymistä. Pääkaupunkiseudulle on perustettu neuvottelukunta kaupunkiseudun parantamiseksi ja myös kuudessa muussa suurimmassa kaupungissa vahvistetaan yhteistyötä tämän edistämiseksi.

YK:n kestävän kehityksen toimikunnan yhtenä painopistealueena vuosina 2004 ja 2005 ovat asuinyhdyskunnat. Suomen *kehitysyhteistyöhankkeissa* tuetaan perusinfrastruktuurin rakentamista.

Taulukko 10. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7i, 11, 21) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Porotalouden ja luontaiselinkeinojen rahoituslaki (2000)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma vuosille 2001-2004 (2000)
● Valtioneuvoston periaatepäätös maaseutupoliittisiksi linjauksiksi vuosille 2001-2004 (2001)
● Kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus politiikaksi (2002)
● ESDP ja kaupungin ja maaseudun vuorovaikutus – suomalainen näkökulma (2002)
● Suomen aluekehittämisstrategia 2013 (SM) (2003)
● Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän raportti: Maaseudun uudet työt -suomalainen maaseutusopimus keskusteluun (2003)
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisuohjelma 2005-2008 (2004)
● Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
● Tietoyhteiskuntaohjelma (2004)
● Rakennerahastot ja aluekehitysohjelmat
● Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän YTR:n vuorovaikutustyöryhmä ja taksipalvelutyöryhmä
● Kansalliset maataloustuet
● Itämeren alueen kestävän kehityksen ohjelma Baltic Agenda -21 -prosessi
● Maakuntaohjelmat (esim. Uusimaa)
● Yhteisöaloite URBAN, EQUAL –ohjelmat
● Tavoite 3 –ohjelma
● Pääkaupunkiseudun neuvottelukunta

- E -työn yhteistoimintaryhmä, etätyötä edistävät ja työmatkaliikennettä vähentävät toimenpiteet, maaseudun palveluverkon kehittämishankkeet (TM)
- Porotalouden eläinkohtainen tuki
- Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)
- Maaseutusopimus (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ ylläpidetään maaseudulla peruspalvelutaso myös liikenneväylien osalta
- ✓ ylläpidetään ja turvataan tietoliikenneyhteyksiä ja niihin liittyvää infrastruktuuria (televiestintäalan yritykset) sekä huolehditaan lainsäädännön avulla, ettei viestintäverkkojen tasapuoliselle kehitymiselle ja kilpailevien vaihtoehtojen tarjonnalle ole esteitä
- ✓ jatketaan toimia maaseudun joukkoliikenteen turvaamiseksi erityisesti sellaisille maaseudun asukkaille, joilla ei ole käytössään henkilöautoa
- ✓ edistetään ja kehitetään etätyö- ja etäopiskelukäytäntöjä

Maaseudun kehittämistä tulee tukea, sillä se varmistaa maaseudun asuttuna säilymistä koko maassa, ja samalla infrastruktuurin ja palveluiden säilymisen. Lisäksi varmistetaan metsätalouden harjoittamisen jatkuminen säilyttämällä ja ylläpitämällä sen vaatimaa metsätieverkkoa. Huolehditaan, että maaseudun asukkailla olisi tietoliikenneverkostot käytettävissään edesauttaen samalla etätyön ja opiskelumahdollisuuksien lisääntymistä. Lisäksi kiinnitetään entistä enemmän huomiota hyvään, terveeseen ja Suomen olosuhteisiin sopivaan, kestävän kehityksen mukaiseen rakentamiseen.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään maaseutualueilla kehitysmaiden maaseudun infrastruktuurin parantamista ja tuetaan paikallisen osaamisen kehittymistä infrastruktuurin ylläpidossa

Johannesburgin päätös: *kehitetään kansallisia, paikallisia ja yhteisöllisiä kestävän kehityksen ohjelmia (7c)*

Suomessa toteutetaan kansallista hallituksen kestävän kehityksen ohjelmaa. Lisäksi Suomessa on valmisteltu runsaasti eri hallinnonalojen, järjestöjen ja yksityisen sektorin sekä muun paikallisen tason kestävän kehityksen tai tähän liittyviä ohjelmia.

Suomen aluepoliittinen suunnittelujärjestelmä on kattava ja toimiva. Lisäksi kylätoiminta Suomessa on aktiivista. Kylätoiminta on kuitenkin pääsääntöisesti erilaisin hankerahoin katettua, eikä toimintaa ole turvattu pitkäjänteisellä rahoituksella. Kyläsuunnitelmissa paikallinen näkökulma on suunnitelmien pohjana.

Taulukko 11. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (7c) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Hallituksen kestävän kehityksen ohjelma (1998)
● Saamelaiden kestävän kehityksen ohjelma (1998)
● Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat (1998)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma vuosille 2001-2004 (2000)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma (METSU) (2002)
● Baltic 21E -ohjelma (2002)
● Hallitusohjelma (2003) / 12.3. Maaseudun kehittäminen
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005-2008 (2004)
● Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
● Suomen kylätoiminta ry:n valtakunnallinen kyläohjelma (2004)
● Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 –ohjelmat, Etelä- ja Länsi-Suomen tavoite 2 –ohjelmat, Leader+, Urban, Interreg, POMO+
● Aluekehitysohjelmat 34 ohjelma-alueella
● Itämeren alueen kestävän kehityksen ohjelma Baltic Agenda -21 -prosessi
● Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat

- Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
- Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
- Suomen tuki kehitysmaiden kansallisille metsäohjelmille FAO:n kautta

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ ajantasaistetaan hallituksen kestävän kehityksen ohjelma myös maaseudun osalta
- ✓ kannustetaan maaseutualueet kattavien kuntien, kylien ja kylätoimikuntien kestävän kehityksen ohjelmien valmisteluun ja toteuttamiseen

Lisäksi turvataan toimintaryhmytyön ja kylätoimintatyön jatkuminen maaseudun kehittämisessä esimerkiksi Tavoite 1 ja Leader+ -ohjelmien ja alueellisen maaseudun kehittämisohjelman ALMA:n yhteydessä. Turvataan kyläasiamiesverkoston toiminnan jatkuminen.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan kansallisen kestävän kehityksen jalkautumista kansallisten ohjelmien, kuten kansallisten maaseutukehitys-, maatalous- ja metsäohjelmien, avulla

Johannesburgin päätös: edesautetaan naisten ja tyttöjen terveyden ja hyvinvoinnin parantamista ja oikeutta mm. koulutukseen ja terveyspalveluihin (7d), tarjotaan kaikille perusterveyspalvelut, ja vähennetään ympäristön aiheuttamia terveysriskejä ottaen huomioon lasten erityistarpeet ja köyhyyden, terveyden ja ympäristön väliset yhteydet (7f), varmistetaan kaikille lapsille mahdollisuus peruskoulutuksen oppimäärään (7g), toimitaan välittömästi lapsityövoiman hyväksikäytön muotojen poistamiseksi, ja täsmennetään ja toimeenpannaan näihin liittyvät strategiat (12), integroidaan kestävä kehitys opetusjärjestelmiin kaikilla tasoilla (121)

Suomessa ikärakenne tulee lähivuosina muuttumaan, sillä vanhusten osuus on kasvussa. Tästä johtuen sosiaalisten ja terveyspalveluiden merkitys erityisesti maaseutualueilla tulee kasvamaan merkittävästi. Julkisen sektorin taloudelliset resurssit tulevat vähenemään. Maaseudulla joukkoliikenteen supistukset tuovat omat vaikeutensa palveluiden saatavuuteen.

Suomessa perusterveyspalvelut pyritään säilyttämään myös maaseudulla. Uhkana on tästä huolimatta verkoston pieneneminen ja vähenevät henkilöresurssit muun muassa vanhusten hoivan osalta. Tällä hetkellä valmisteilla olevassa niin kutsutussa Kainuun hallintomallikokeilussa pyritään vuodesta 2005 alkaen järjestelmään palveluiden tuottaminen uudella tavalla.

Suomessa on lakisääteinen kunnallinen peruskoulutus ja hyvä kouluverkko. Tästä huolimatta alemman asteen koulutusverkon harveneminen on todellinen uhka erityisesti maaseutualueilla.

Suomessa meneillään olevassa opetussuunnitelmauudistuksessa kestävän kehityksen edistäminen on nostettu keskeiseksi kasvatus- ja opetustyön päämääräksi; opetussuunnitelmien perusteissa kestävä kehitys on integroitu eri opetustasoilla perusopetukseen niin kouluissa kuin päiväkodeissakin. Tämä antaa opettajille velvoitteen ja valtakirjan etsiä opetukseen sisältöjä ja arkeen käytäntöjä, joilla kestävän kehityksen päämääriin päästään.

Kehityspoliittisen ohjelmansa mukaisesti Suomi on sitoutunut Vuosituhattajulistuksen kehityspäämäärien toimeenpanossa muun muassa perusopetuksen turvaamiseen kaikille ja erityisesti tyttöjen koulunkäynnin edistämiseen, samoin kuin terveydenhuoltojärjestelmien kehittämiseen.

Taulukko 12. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (7d, 7f, 7g, 12, 121) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, kansallisia ja kansallisia toimia ohjaavia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Sosiaalihuoltolaki (1982)
● Kansanterveyslaki (1972) ja -asetus (1992)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2001-2004 (2000)
● Sosiaali- ja terveyspolitiikan strategiat 2010 (STM, 2001)

● Terveys 2015 -kansanterveysohjelma; Valtioneuvoston periaatepäätös (2001)
● Kansallinen hanke terveydenhuollon tulevaisuuden turvaamiseksi; Valtioneuvoston periaatepäätös (2002)
● Hallitusohjelma (2003) / 4. Sosiaali- ja terveystieteiden politiikka
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän raportti: Maaseudun uudet työt -suomalainen maaseutusopimus keskusteluun (2003)
● Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005-2008 (2004)
● Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
● Sosiaali- ja terveydenhuollon tavoite- ja toimintaohjelma 2004-2008 (STM, 2004)
● Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Itä- ja Pohjois-Suomen tavoite 1 –ohjelmat, POMO+, Leader + -ohjelmat
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän hyvinvointipalvelujen teemaryhmä
● Kainuun hallintomallikokeilu
● Euroopan terveet koulut -ohjelma (OPH)
● Ympäristötietouden lisäämistä koskeva Globe -projekti (OPH)
● Ympäristökasvatus hanke - Itämeri -projekti (OPH)
● Päiväkodeille suunnattu ympäristökasvatus -projekti Vihreä lippu (Suomen Ympäristökasvatuksen Seura)
● Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)
● Maaseutusopimus (valmisteilla)
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmän ohjelma (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kehitetään alueellisten peruspalvelumallien rahoitus- ja toteuttamistapoja ottaen alueelliset erot huomioon sekä otetaan kuntien tehtävissä huomioon Suomen ikärakenteen muuttuminen ja julkisen sektorin taloudellisten ja henkilöstöresurssien väheneminen kuntien yhteistyötä ja uusia toimintatapoja kehittämällä
- ✓ integroidaan kestävä kehitys entistä paremmin opetusohjelmiin kaikilla koulutustasoilla
- ✓ kehitetään maaseutuammatteihin liittyvää jatkokoulutusta

Lisäksi järjestetään ja kehitetään seudullisia terveystalvaeluita, huolehditaan kuljetustalvaeluista pitkistä Suomen välimatkoista johtuen sekä kehitetään maaseutusalvopimusta.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen terveyden parantamista
- ✓ turvataan kaikille perusopetus, ja tuetaan erityisesti tyttöjen ja naisten kouluttautumismahdollisuuksia
- ✓ parannetaan perusterveystalvaeluita järjestämällä sanitaatiota sekä tukemalla tehokkaan lainsäädännön kehittämistä muun muassa vesien pilaantumisen ehkäisyyn liittyen
- ✓ kehitetään ja edistetään energiateknologiaa, jolla on merkitystä sekä köyhyyden vähentämiseen että terveyden edistämiseksi
- ✓ otetaan aina huomioon lastensuojelu- ja hyvinvointinäkökulma toteutettaessa kehitysyhteistyöhankkeita
- ✓ osallistutaan aktiivisesti lapsityövoiman hyväksikäytön poistamista koskevien strategioiden kehittämiseen

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainvälisellä tasolla

- ✓ osallistutaan aktiivisesti lapsityövoiman hyväksikäytön poistamista koskevien strategioiden kehittämiseen

Johannesburgin päätös: edesautetaan naisten tasavertaista pääsyä ja täysimittaista osallistumista päätöksentekoon (7d), kehitetään toimintaperiaatteita ja keinoja alkuperäiskansojen ja näiden yhteisöjen elinkeinon harjoittamisen ja työllisyyden edistämiseksi (7e), tarjotaan köyhyydessä eläville, erityisesti naisille ja alkuperäisväestölle, mahdollisuus maatalouteen liittyen luonnonvarojen käyttöön, maanomistukseen ja -hallintaan (7h), voimistetaan naisten osallistumista kestävään maatalouteen ja ruokaturvaan (40f), toimitaan alkuperäiskansojen resurssien hoitokeinojen suojelemiseksi maaseutualueiden suunnittelussa ja kehittämisessä (40h)

Maaseutualueilla Suomessa ei ole pystytty turvaamaan naisten työllistymismahdollisuuksia. Näillä alueilla muun muassa naisten yleinen työllistymis- ja toimintamahdollisuuksien puute sekä sosiaalisen verkoston vähäisyys ovat aiheuttaneet naisten poismuuttoa maaseudulta. Naisten yrittäjyyttä on edistetty maaseudulla esimerkiksi kehittämällä resurssikeskusverkosto. Lisäksi maa- ja kotitalousnaisten ja Marttojen osuus naisten aseman edistämisessä maaseudulla on ollut huomion arvoinen. Myös maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän naisteemaryhmä on pyrkinyt ajamaan maaseudun naisten etuja.

Maaseutualueiden metsätalous koskettaa nykyään yhä suurempaa osaa naisia. Naisten pääsyä mukaan metsiä koskeviin päätöksentekoprosesseihin muun muassa metsäorganisaatioiden johtokunnissa ja alueellisissa metsäneuvostoissa on pyritty tukemaan. Myös naisten aktiivista metsänomistajuutta pyritään lisäämään koulutuksen ja yhteistyöverkostojen avulla ja naisten metsätalousyrittäjyyden edistämiseksi pyritään löytämään keinoja.

Maaseudun näkökulmasta Suomessa pohjoisilla maaseutualueilla pyritään kehittämään toimintaperiaatteita paikallisen väestön elinkeinojen harjoittamiseksi ja työllisyyden edistämiseksi. Suomessa on muun muassa Suomen saamelaiskulttuuriin, mukaan lukien porotalous ja paikalliset kulttuurituotteet, liittyviä hankkeita toteutettu Pohjois-Suomessa esimerkiksi Tavoite 1 ja Leader+ -ohjelmien kautta. Porotalouden ohella myös metsätalous on ollut yksi merkittävä elinkeino saamelaisille. Näitä elinkeinoja edistääkseen alueelliset metsäkeskukset ovat pyrkineet ratkaisuihin metsätalouden ja porotalouden yhteensovittamiseksi. Metsähallitus neuvottelee metsissä suoritettavista töistä muun muassa poromiesten kanssa. Suomen Lapissa kannustetaan lisäksi ryhtymistä poronlihan jatkojalostukseen.

Suomen *kehityspolitiikan* läpileikkaavia teemoja ovat muun muassa helposti syrjäytyvien ryhmien, kuten esimerkiksi alkuperäiskansojen ja etnisten vähemmistöjen, oikeuksien ja tasavertaisten osallistumismahdollisuuksien edistäminen samoin kuin naisten oikeuksien edistäminen ja aseman parantaminen. *Kehityspoliittisen* ohjelmansa mukaisesti Suomi on sitoutunut edistämään naisten ja lasten, erityisesti tyttöjen, oikeuksia ja parantamaan näiden asemaa sekä edistämään sukupuolten välistä yhteiskunnallista tasa-arvoa. Naisten rooli esimerkiksi maaseutukehityksessä on keskeinen, sillä he ovat usein vastuussa muun muassa perheensä ruokaturvallisuudesta. Naisten oikeuksien tunnustaminen ja niiden huomioon ottaminen kaikessa toiminnassa kehitysmaissa varmistaa sukupuolten tasa-arvon

edistämistä, ja yksi tehokkaimmista tavoista poistaa köyhyyttä on naisten ja tyttöjen aseman parantaminen.

Suomella on ollut myös esimerkiksi lähialueyhteistyöhankkeita kiinteistöjärjestelmien kehittämisessä muun muassa Karjalan tasavallassa.

***Taulukko 13.** Suomessa Johannesburgin päätökseen (7d, 7e, 7h, 40f, 40h) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ja Suomen kehitys- ja lähialueyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Tasa-arvolaki (1986)
● Tasa-arvolautakunta (1987-)
● Saamelaisten kestävä kehityksen ohjelma (1998)
● Saamelaistoimikunnan mietintö (osallistumisoikeudet maankäyttöä koskevaan hallintoon ja päätöksentekoon) (2001)
● Hallitusohjelma (2003) / 3.7. Sukupuolten välinen tasa-arvo
● Porotalouden taloustutkimusohjelma 2003-2007
● Alueelliset metsäneuvostot
● Tavoite 1, Leader + -ohjelmat
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän luonnontuotealan teemaryhmä
● Naisten resurssikeskukset (TM)
● Tasa-arvoasiain neuvottelukunta
● Hallituksen tasa-arvo-ohjelma 2004-2007 (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Hallituksen ihmisoikeuspoliittinen selonteko (2004)
● Arktisen neuvoston työ
● Arktisen neuvoston hanke Suomen, Norjan ja Venäjän poroalan toimijoihin liittyen
● Arktisen neuvoston hanke metsänrajavaiketyhtymään liittyen
● Suomen Akatemian Venäjä -tutkimusohjelman hankkeet (2003-2007)
● Suomen ja Venäjän lähialueyhteistyöhanke porotalouden kehittämisestä
● Suomen lähialueyhteistyöhanke Venäjän Karjalassa varhaisperunan viljelyn kehittämisestä
● Suomen lähialueyhteistyöhanke rehuntuotannon ja karjatalouden kehittämisestä Muurmanskin alueella
● Suomen lähialueyhteistyöhanke palstaviljelyn tukemisesta ja taimitarhojen perustamisesta Venäjän Karjalassa
● Suomen lähialueyhteistyöhanke lammastalouden kehittämisestä Venäjän Karjalassa
● Suomen osallistuminen Interreg 3C -hankkeisiin

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ edistetään naisten työllistymistä maaseudulla
- ✓ toteutetaan hallituksen tasa-arvo-ohjelmaa naisten aseman edistämiseksi maaseudulla
- ✓ parannetaan työllisyyttä edistämällä luonnontuotealaa ja tähän liittyvää elinkeinotoimintaa

Lisäksi pyritään ratkaisemaan perinteisten ja nykyisten elinkeinojen välillä mahdollisesti esiintyvät ristiriidat esimerkiksi vuorovaikutteisella suunnittelulla, sekä otetaan huomioon alkuperäiskansojen yritystoiminta myös puun tuottamisessa. Sitoutetaan paikallista väestöä metsätalouden yhteisten tavoitteiden määrittämiseksi ja toteuttamiseksi.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan naisten osallistumista päätöksentekoon ja demokratian toteutumisesta
- ✓ otetaan alkuperäiskansat ja muu paikallinen väestö erityisryhminä huomioon maaseudun kehittämiseen suuntautuvassa kehitysyhteistyössä
- ✓ vahvistetaan maatalous- ja metsätutkimusta maataloustuotannon ja metsätalouden harjoittamisen olosuhteisiin ja muuhun kestävään luonnonvarojen käyttöön
- ✓ tuetaan yksityisiä investointeja houkuttelevan vakaan toimintaympäristön rakentamista, mukaan lukien maanomistusolojen ja lainsäädännön kehittäminen

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ jatketaan tukea kansainvälisillä foorumeilla maatalouden ja metsätalouden harjoittamisen edistämisessä muun muassa köyhien, naisten ja alkuperäisväestön keskuudessa
- ✓ tuetaan alkuperäiskansojen aseman turvaamista kansainvälisissä sopimuksissa ja prosesseissa

Johannesburgin päätös: *edistetään kestäväälle pohjalle rakentuvan matkailun kehitystä samalla myötävaikuttaen maaseudun ja paikallisyhteisöjen vahvistumiseen (43)*

Suomessa kestävää matkailua on pyritty edistämään muun muassa uusiutuvien luonnonvarojen kestävästä käytöstä pohjalta. Luontomatkailu on matkailun osa-alueista nopeimmin kasvanut sektori, sen työllistäessä esimerkiksi Lapissa enemmän kuin mikään muu yksittäinen luontoon tukeutuva toimiala.

Suomessa matkailu on tärkeä osa maaseudun kehittämistä. Maaseutualueiden näkökulmasta suomalainen kesämökkikulttuuri omine erikoispiirteineen tarjoaa kunnille tulojen ja kesäasukkaiden kautta uusia mahdollisuuksia. Hyvin toimiva kesämökki-kakkosasumisen systeemi vahvistaa ihmisten halua vaikuttaa lomapaikkakunnan kehitykseen myönteisesti. Kesämökkikulttuuri tukee lisäksi maaseudun ja kaupungin välistä vuorovaikutusta. Eräänä ongelmana rantojen rakentamisesta on kuitenkin vesistöjen hajakuormituksen lisääntyminen, jonka vaikutuksia pyritään pienentämään tiukentuneilla jätevesien käsittelyvaatimuksilla (valtioneuvoston asetus talousjätevesien käsittelystä vesihuoltolaitosten viemäriverkostojen ulkopuolisilla alueilla, 2003).

Lähialueyhteistyössä Venäjän Karjalassa on kehitetty kalastus- ja metsästysmatkailua kestävästä kehityksestä mukaisesti. Suomella on lisäksi maaseudun elinkeinoja ja tätä kautta myös matkailua tukeva *kehitysyhteistyöhanke* Brasiliassa.

Taulukko 14. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (43) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

Metsäntutkimuslaitoksen tiedonantoja: Kestävyyden kriteerit matkailuelinkeinon palveluksessa (Kestävyys luonnon virkistys- ja matkailukäytössä) (1998) + Luonnon virkistyskäyttö (2000) + Luonto matkailukohteena: virkistystä ja elämyksiä luonnosta (2002)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2001-2004 (2000)
● Vapaa-ajan kalatalouden valtakunnallinen kehittämisstrategia (2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (YM, 2002)
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● Valtioneuvoston periaatepäätös työllisyyttä edistävästä luontomatkailun toimintaohjelmasta (VILMAT) (2003)
● Kestävän luontomatkailun periaatteet (MH, 2003)
● Hallitusohjelma (2003) / 12.3. Maaseudun kehittäminen

- Neljäs maaseutupoliittinen kokonaisohjelma 2005-2008 (2004)
- Maa- ja metsätalousministeriön aluekehitysstrategia 2005-2008 (2004)
- Porotalouden taloustutkimusohjelma 2003-2007
- Maaseutupoliitiikan yhteistyöryhmän YTR:n maaseutumatkailun teemaryhmä
- Alueellinen maaseudun kehittämisohjelma ALMA, Tavoite 1, Leader+, POMO+ -hankkeet
- Toimet kansallispuistojen ja muiden valtion luonnonsuojelualueiden palveluvarustuksen sekä hoidon ja käytön edistämiseksi (MH ja Metla)
- Valtioneuvoston maaseutupoliittinen erityisohjelma (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ edistetään kestävästä maaseutumatkailusta muun muassa kehittämällä kestävästä matkailun ohjeistoa ja toimintatapoja
- ✓ kehitetään kalastusmatkailua kohdistamalla sitä myös vähemmän arvokkaiden kalalajien käyttöön
- ✓ kehitetään ulkomaisten matkailuyhteistyökumppaneiden kanssa yhdessä ja vastavuoroisesti kestävästä kehityksen mukaisia matkailuohjelmia ja niihin liittyvää kuluttajainformaatiota ja markkinointia

Lisäksi otetaan huomioon, että Suomessa kestäväälle pohjalle rakennetun luontomatkailun perusedellytyksistä huolehditaan muun muassa pitämällä kohteet vetovoimaisina. Turvataan luonnonsuojelualueiden hoito ja käyttö niin, että se tukee matkailua. Kehitetään ja seurataan maaseutukehitystä tukevaa matkailutoimintaa, kuten maatilamatkailua, luonto- ja erämatkailua sekä kalastus- ja metsästysmatkailua, kestävästä kehityksen mukaisesti sekä huolehditaan, ettei kalastusmatkailu aiheuta kalatautien leviämistä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ lisätään ja jatketaan lähialueyhteistyössä kestävästä kalastus- ja erämatkailun sekä luontomatkailun kehittämistä
- ✓ kehitetään ja markkinoidaan Suomi - lähialue -matkailupaketteja tukemaan sekä Suomen maaseutua että kestävästä lähialuematkailua

Johannesburgin päätös: *tarjotaan taloudellista ja muuta tukea koulutusta, tutkimusta ja tiedonvälitystä edistäville ohjelmille ja niitä tukeville laitoksille kehitysmaissa (117)*

Suomen kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti Suomi edistää uusien teknologioiden ja tietotekniikan saatavuutta *kehitysmaissa* ja etsii muun muassa yhdessä yksityisen sektorin kanssa köyhimmillä kehitysmailla soveltuvia tieto- ja viestintäteknologisia ratkaisuja. Suomi edistää myös muun muassa maaseudulla tutkimusta, neuvontaa, koulutusta sekä palveluita, jotka soveltuvat erityisesti vähävaraisten viljelijöiden ja tuottajien tarpeisiin.

Koulutukseen, tutkimukseen ja tiedonvälitykseen liittyen Suomella on paikallista ja alueellista kansainvälistä yhteistyötä. Alueellinen globalisaatio ei ole vain valtioiden välistä yhteistyötä vaan myös alueellista ja paikallista yhteistyötä ilman valtioita.

Taulukko 15. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (117) liittyviä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia prosesseja.*

● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Suomen tuki kehitysmaihin suuntautuvalla maataloustutkimusjärjestelmälle (CGIAR) ja kansainväliselle teknologiaa arvioivalle keskukselle (CTA)
● Helsingin yliopiston Viikki Tropical Resources Institute (VITRI) -tutkimus- ja koulutusyksikkö

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kannustetaan toimijoita paikallistason koulutukseen ja tutkimukseen liittyvään globaaliin yhteistyöhön
- ✓ kehitetään kansainvälisiä yliopistollisia koulutusohjelmia kehitysmaista haetuville opiskelijoille

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään tutkimusta, neuvontaa, koulutusta ja palveluita, jotka soveltuvat erityisesti vähävaraisten viljelijöiden ja tuottajien tarpeisiin
- ✓ tuetaan perinteisten maaseutua koskevien tutkimusalojen ohella sovellettua tutkimusta kuten modernia biotekniikkaa, silloin kuin ne tarjoavat turvallisen ja kestävän vaihtoehdon perinteisten sovellusten rinnalle ja toimintaa koskeva kansallinen lainsäädäntö ja valvonta ovat kansainvälisten velvoitteiden mukaiset
- ✓ tuetaan ensi vaiheessa hankkeita, joiden avulla kehitysmaat voivat hankkia perusvalmiuksia tietoyhteiskunnan kehittämiseksi kuten kansallisen tietoyhteiskuntastrategioiden valmistelu ja toimeenpano, ja niiden kytkeminen kansallisiin köyhyysohjelmiin

3. Maatalous

Johannesburgin päätös: *kestävä maatalous ja maaseutukehitys ovat välttämättömiä ruoantuotannon lisäämiseksi ja turvallisen ruoan osuuden lisäämiseksi ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (40), siirretään erityisesti kehityksille kestävää maatalouteen liittyvää perustekniikkaa ja tietoa, johon sisältyy luonnonvarojen hallinta, lisätään yhteistyökumppanuuksia maataloustuotannon ja ruoan saannin turvaamiseksi (7j), lisätään ruoan saatavuutta ja edullisuutta muun muassa sadonkorjuu- ja ravintoteknologian avulla (7k), parannetaan kestäväen maatalouden julkisen sektorin rahoitusta, vahvistetaan teknistä ja rahoitusapua kehitys- ja siirtymämaiden maataloustutkimukseen ja luonnonvarojen hoitoon (40j), voimistetaan ja parannetaan olemassa olevien aloitteiden koordinaatiota kestäväen maataloustuotannon ja ruokaturvan kehittämiseksi (40p)*

Kestävä maatalous on välttämätön kansallisen ruoantuotannon turvaamiseksi myös Suomessa. Toistaiseksi kotimainen tuotanto on turvannut pääosin kansalliseen kulutukseen tarvittavat elintarvikkeet. Suomessa maatilojen määrä on kuitenkin vähentynyt 40 prosenttia vuosina 1991-2001, vaikka kokonaispinta-ala onkin pysynyt lähes samana. Maamme kokonaisalasta vain 6,5 prosenttia on avointa viljelymaisemaa. Maatilojen määrän vähennyksistä suurin osa on tapahtunut maitotilojen määrässä. Maatilojen kannattavuus on moniin muihin EU -maihin verrattuna Suomessa heikko. Hallitusohjelmassa korostetaan perheviljelmien kannattavuuden ja kehitysedellytysten säilymistä sekä kestäväällä tavalla kilpailukykyisten perheviljelmien tukemista.

Tuottavuutta edistäviä tutkimushankkeita on Suomessa tuettu muun muassa maatilatalouden kehittämisrahastosta (MAKERA), ja pienen ja keski-suuren elintarvikealan jatkojalostusta on pyritty kehittämään. Suomessa kauppa- ja kilpailuttamissäädökset ovat usein tulleet esteeksi julkisissa hankinnoissa esimerkiksi lähiruoan tukemisessa kouluissa. Lähiruoan erilaisia vaikutuksia on selvitetty muuan muassa maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa, Helsingin yliopistolla ja Kuntaliitossa.

EU:n maatalouspolitiikan uudistuksessa ruokaturvallisuus ja eläinten hyvinvointi on korostunut. Muun muassa EU -osarahoitteisten ohjelmien toimenpiteissä otetaan esimerkiksi eläinten hyvinvointiin ja ympäristöön liittyvät seikat huomioon. Tukien säilyminen Suomen olosuhteissa on kestäväen maatalouden tukemista. EU:n

Jari Tikka

maatalouspolitiikan uudistaminen on kuitenkin vaikuttanut jo nyt olemassa ole-
viin kansallisiin tukijärjestelmiin. Suomessa tautien torjunta on korkealla tasolla.

Maatalous on monessa kehitysmaassa keskeisin elinkeino, joka tukee ruokaturvaa
sekä tarjoaa työllistämismahdollisuuksia ja perussuojan maaseudun köyhille. *Ke-
hitysyhteistyössä* Suomi toimii parantaakseen oikeudenmukaista ja tasapuolista
maanomistusta ja -hallintaa, joka on keskeinen tekijä kestäväälle maaperän tuotto-
kyvyn ylläpitämiselle.

Taulukko 16. Suomessa Johannesburgin päätökseen (7j, 7k, 40, 40j, 40p) liitty-
viä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja
prosesseja.

● Suomen elintarviketalouden laatustrategia (1999)
● Kansallinen viljastrategia (2000)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Kolmas maaseutupoliittinen kokonaisohjelma vuosille 2001-2004 (2000)
● Maaseutupoliittinen yhteistyöryhmän lähiruokaraportti (2000)
● Suomen maa- ja metsätalouden kasvigeenivaraohjelma (2001)
● Maatalouden strategiaprojekti (2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)

● Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
● Luomustrategia (2001)
● Elintarviketalouden laatutietojärjestelmän kehittämisselvitys (2002)
● Elintarvikealan kehitysohjelma 2003-2010, ELKO 2010 (2002)
● Elintarviketalouden reunaehdot vuoteen 2030 mennessä, ETU 2030 (2002)
● Maa- ja metsätalousministeriön geeniteknikkastrategia ja toimenpideohjelma vuosille 2003-2007 (2003)
● Kansallinen eläingenivaraohjelma (2003)
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän Ruoka Suomi teemaryhmä
● Itämeren alueen kestävän kehityksen ohjelma Baltic Agenda -21 -prosessi
● Eläinten terveydenhuoltojärjestelmä (valmisteilla)
● Suomen FAO:n hallintoneuvostokaudelle 2003-2005 tehdyt linjaukset (2003)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
Suomen tuki Maailman elintarvikeohjelmalle (WFP), kehitysmaihin suuntautuvalla maataloustutkimusjärjestelmälle (CGIAR) sekä kansainväliselle maatalouskehitysrahastolle (IFAD) ja maaseutua koskevat kehitysyhteistyöhankkeet kehitysmaihin suuntautuvan maataloustutkimusjärjestelmän (CGIAR) kautta
● Suomen toiminta YK-järjestelmässä ja kansainvälisissä kehitysrahoituslaitoksissa
● Suomen toiminta FAO:n ruokaohjelmissa

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ toimitaan EU:n yhteisen maatalouden kehittämiseksi niin, että maataloutta pystytään edelleen harjoittamaan koko Suomessa
- ✓ turvataan toimenpiteet, joilla taataan peltoalan säilyminen sekä viljelykäytössä että viljelykunnossa sekä turvataan maataloustuotanto huoltovarmuuden ylläpitäjänä
- ✓ kehitetään suomalaisia erikoistuotteita nojautumalla kotimaisten raaka-aineiden laatuun
- ✓ huolehditaan kotimaisten elintarvikkeiden korkeasta laadusta
- ✓ edistetään lähiruoan saatavuutta sekä selvitetään monialaisesti lähiruoan asemaa, edullisuutta ja merkitystä osana maatalous-, maaseutu-, alue-, ympäristö- ja kuluttajapolitiikkaa sekä valmistellaan lähiruokaa koskeva strategia

- ✓ tehostetaan maatalouden vesistö- ja muun ympäristökuormituksen vähentämistä ja ylläpidetään maatalouden aikaansaamaa monimuotoisuutta ja maa-seutumaisemaa
- ✓ vahvistetaan toimijoiden horisontaalista ja vertikaalista verkostoitumista ja neuvojien toimialakohtaista työtä

Lisäksi turvataan maatalouden riittävä rahoitus eri tukiohjelmissa, sillä pitkän aikavälin suunnitelmat edistävät parhaiten kestäväen kehityksen mukaisia linjauksia. Kehitetään uusia ja edullisempia sovelluksia, käyttömenetelmiä ja viljelytekniikoita, kuten lannoitteiden ja kasvinsuojeluaineiden tarkennettu, paikkakohtainen käyttö, sekä yhteistyöhön perustuvia toimintamalleja. Tuotetaan ympäristöarvoihin ja laatuun perustuvia lisäarvoja. Tunnistetaan kuluttajien tarpeet ja vastataan niihin sekä tuetaan koulutuksella ja tiedotuksella kuluttajien kestävää kehitystä tukevaa tarveharkintaa. Lisäksi panostetaan ruoan ja elintarvikkeiden laatuun muun muassa ottamalla elintarvikkeiden säilyvyysturva huomioon. Lisäksi tuetaan biologista monimuotoisuutta kasvintuotantoon liittyvin tuotannollisin keinoin.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan viljelymaan tuottavuutta edistäviä hankkeita
- ✓ edistetään kehitysmaiden elintarviketuotantoa ja ruokaturvaa kahdenvälisessä sekä monenvälisessä kehitysyhteistyössä
- ✓ tuetaan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön (FAO), kansainvälisen maatalouskehitysrahaston (IFAD) sekä kehitysmaiin suuntautuvan maataloustutkimusjärjestelmän (CGIAR) toimintaa
- ✓ lisätään paikallisiin oloihin sopivaa teknologia- ja institutionaalista yhteistyötä
- ✓ edistetään kansallista elintarvikeomavaraisuutta kehitysyhteistyössä
- ✓ otetaan huomioon kehitysmaiden tarpeet WTO -kauppaneuvotteluissa, kuten esimerkiksi WTO:n terveyden- ja kasvinsuojelutoimia koskevaan sopimukseen (SPS -sopimus) liittyvä standardointityö
- ✓ tuetaan kehitysmaiden osallistumismahdollisuuksia eläinten terveyden, elintarvikkeiden ja kasvinsuojelun kansainvälisten järjestöjen (OIE, Codex Alimentarius, IPPC) toimintaan

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ toimitaan niin, että EU edistää WTO -neuvotteluissa maailman ruokaturvan varmistamista sovittaen yhteen maatalous-, alue-, ympäristö-, kuluttaja- ja hyvinvointipolitiikkaa

Johannesburgin päätös: *parannetaan maataloustuotteiden pääsyä jo olemassa oleville markkinoille ja kehitetään uusia markkinoita lisäarvoa tuoville tuotteille (40l)*

Kansallisesti uusien lisäarvoa tuovien maataloustuotteiden markkinoille pääsyn helpottamiseksi on Suomessa kampanjoinnin avulla pyritty esimerkiksi kotimaisien kasvien ja luonnonmukaisesti viljeltyjen tuotteiden käytön lisäämiseen.

Suomella on *kehitysyhteistyöhankkeita* uusien maataloustuotteiden markkinoille pääsyyn liittyen.

Taulukko 17. Suomessa Johannesburgin päätökseen (40l) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Suomen elintarvikelaatustrategia (1999)
● Luomustrategia (2001)
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän YTR:n Ruoka-Suomi teemaryhmä
● Tuotteiden menekien edistämiskampanjat (esim. kasvikset, luomutuotteet) ja alkuperämerkinnät

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ tuodaan alkuperään, ympäristöön sekä ruoan laatuun perustuvat erityisarvot esille markkinoinnissa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään kehitysmaiden tuottajien pääsyä maatalousmarkkinoilla

Johannesburgin päätös: *lisätään tuottamattomien peltöjen uudistamista tarjoamalla teknistä apua alueilla, joilla maaperän saastuminen on vakava ongelma (40m), edistetään maaperän hedelmällisyyttä parantavien tekniikoiden ja maatalouden tuholaiistorjunnan ympäristöllisesti järkevää ja tehokasta käyttöä koskevia ohjelmia (40o)*

Viljely Suomessa perustuu viljelymaan viljavuustutkimukseen ja seurantaan. Suomessa peltomaiden multavuus on lievästi mutta merkittävästi vähentynyt parin viime vuosikymmenen aikana.

Taulukko 18. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (40m, 40o) liittyviä kansallisia sekä kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● EU:n sivutuoteasetus (2002) + kansalliset sivutuoteasetusta selventävät oppaat
● Torjunta-ainelainsäädäntö sekä EU- että kansallisella tasolla
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Maaperän tutkimusohjelma (2001)
● Kasvinsuojelustrategia (2003)
● Puutarhatuotannon strategiatyöryhmän loppuraportti (2003)
● Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus MYTVAS (1995 alkaen)
● Biologisen kasvinsuojelun tutkimusta (MTT)
● Torjunta-aineiden tarkastusjärjestelmä (KTTK)
● Vierasainevalvontaohje (elintarvikkeiden ja rehujen osalta)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ valmistellaan viljelymaan laadun turvaamiseksi kansallisia riskinvähennysohjelmia ottaen huomioon EU:n maaperän suojelustrategia
- ✓ kehitetään viljelymaan viljavuustutkimus kattamaan kemiallisten tekijöiden ohessa myös biologiset ja fysikaaliset prosessit
- ✓ kohdistetaan tutkimusta maaperäeliöihin, maaperän mikrobitoimintaan sekä ravinteiden vapautumiseen eloperäisestä maasta
- ✓ varmistetaan vierasaineiden tiukoissa pitoisuusrajoissa pysyminen ja pidetään kiinni muun muassa Suomen lannoitteiden kadmium -pitoisuuden maksimiarvoista (50 mg/kg P) EU:ssa
- ✓ valmistaudutaan EU:n uuteen kemikaalilainsäädäntöön ja sen toteuttamiseen

Lisäksi toimeenpannaan vesipuitedirektiivi ja selvitetään sen tuomat kemikaaleja koskevat lisähaasteet maa- ja metsätalouden osalta. Lisätään ja kehitetään biologista kasvinsuojelua.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ torjutaan suolaantumista ja muita maaperää heikentäviä prosesseja edistämällä luontaisten ja istutettujen puiden säilyttämistä osana maatalouden tuotantojärjestelmiä
- ✓ edistetään maaperän viljavuutta parantavien tekniikoiden ja maatalouden tuholistorjunnan ympäristöllisesti järkevää ja tehokasta käyttöä koskevia ohjelmia
- ✓ tuetaan vaarallisten torjunta-aineiden turvalliseen käsittelyyn, säilyttämiseen ja hävittämiseen sekä tähän liittyvään lainsäädäntöön tähtääviä hankkeita kehityksissa

Johannesburgin päätös: *kehotetaan elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeenivaroja koskevan kansainvälisen sopimuksen ratifiointiin (40q)*

Suomessa ulkoasiainministeriö valmisti hallituksen esityksen elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeenivaroja koskevan kansainvälisen sopimuksen ratifioimisesta, ja Suomi ratifioi sopimuksen keväällä 2004. Suomessa kasvigeenivaraohjelmaa toteutetaan maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksen (MTT) koordinoimana. Maa- ja metsätalousministeriössä perustettiin geenivaraneuvottelukunta lokakuussa 2003.

Suomi rahoittaa Ruotsin kautta eteläisen Afrikan SADC (Southern African Development Community) -kasvigeenipankkia.

Taulukko 19. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (40q) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ selvitetään geenivaroihin liittyvän kansallisen lainsäädännön tarve

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestäväään käyttöön pohjautuvia integroituja maan hoitoon ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b), kasvatetaan ymmärtämystä vesivarojen kestävästä käytöstä, suojelusta ja hoidosta (40c)*

Maan hoitoon liittyviä toimenpiteitä on toteutettu maatalouden ympäristötuen kautta. Muun muassa suojavyöhykkeiden perustamista on pyritty edistämään koulutusten ja vuosina 2000-2002 laadittujen suojavyöhykkeiden yleissuunnitelmien avulla. Suomessa viljelysmaiden tilan seuranta on aloitettu jo vuonna 1974 ja se on pitkäaikaisinta pohjoismaissa. Maaperätutkimusta Suomessa tehdään ainakin geologian tutkimuskeskuksessa, metsäntutkimuslaitoksella, maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskuksessa ja Suomen ympäristökeskuksessa.

Kehitysyhteistyössään Suomi on tukenut integroitua veden käyttöä.

Taulukko 20. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (40b, 40c) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ja kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● EU:n sivutuoteasetus (2004)
● Maankäyttö- ja rakennuslain uudistus (valmisteilla)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Maaperän tutkimusohjelma (2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
● Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus MYTVAS (1995 alkaen)
● Maan viljavuuden seurantatutkimukset (MTT)
● Metsämaan seurantaa koskevat tutkimukset (Metla)
● Saastuneiden maiden seurantaa koskevat tutkimukset (SYKE ja GTK)
● Pohjavesien suojelun ja kiviainesten käytön yhteensovittaminen -projekti (POSKI)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ selvitetään maan kasvukunnon säilyttämiseen ja hoitoon liittyviä kysymyksiä ja mahdollisuuksia muun muassa suorakylvön, kevennetyn muokkauksen ja täsmäviljelyn osalta
- ✓ turvataan tuottavan maan sekä parhaiden viljelymaiden säilyminen viljelykäytössä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ osallistutaan maaperän seurantaa koskevan direktiivin valmisteluun

Johannesburgin päätös: *yhdennetään olemassa olevat tietojärjestelmät maankäyttötavoista mm. kansallista tutkimusta ja neuvontapalveluja vahvistamalla (40g)*

Maankäyttötapoihin liittyen Suomessa on muun muassa täsmäviljelyn osalta kerätty kasvupaikkakohtaista tietoa sekä toimeenpantu tutkimushankkeita. Suomessa on kuitenkin yleisesti maankäyttöluokitusta ja maanpeitteisyyttä koskevia selkeitä eroja eri toimialojen, kuten erityisesti maatalous- ja metsätaloussektorien kesken. Asian ratkaisemiseksi maa- ja metsätalousministeriössä on perustettu työryhmä selvittämään Suomen maankäyttöluokkien vertailtavuutta, pinta-alatietoja ja maankäytön muutoksen seurantajärjestelmiä.

Taulukko 21. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (40g) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Paikkatietostrategia (2001)
● Luonnonvaratietojen järjestelmähanke
● Spatiaaliset tietojärjestelmät (valmisteilla)
● Kansallinen viljavuustietopankki (valmisteilla)
● Kansallisen elintarvikkeiden laatustrategian lohkotietopankki (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kehitetään maankäytönmuutoksien seurantaan yhteistyönä

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään tiedon julkisuutta, avoimuutta ja tiedonvaihtoa
- ✓ edistetään tietojärjestelmäpalveluita tiedonkulun parantamiseksi

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään tiedonhallinnan standardointityötä

Johannesburgin päätös: *vahvistetaan kansainvälistä yhteistyötä taistelussa huumaavien aineiden laitonta viljelyä vastaan (40n)*

Suomella on *kehitysyhteistyöhanke*, jossa tuetaan vaihtoehtoisten kasvien viljelyä laittomien huumaavien aineiden sijasta (Peru).

Johannesburgin päätös: *edistetään perinteisten ja alkuperäisten maataloussysteemien suojelua, kestävää käyttöä ja hoitoa ja voimistetaan alkuperäisiä maataloustuotannon malleja (40r)*

Suomessa perinteisten ja alkuperäisten maataloussysteemien suojelua, kestävää käyttöä ja hoitoa edistetään muun muassa maatalouden ympäristötukijärjestelmän kautta tukemalla perinnebiotooppien hoitoa, alkuperäisrotujen kasvatamista sekä alkuperäiskasvien viljelyä. Ympäristötuen vaikuttavuutta näihin hankkeisiin on seurattu tutkimushankkeiden (MYTVAS) avulla. Perinnemaisen inventointi aloitettiin 1990 -luvulla ympäristöministeriön toimesta.

Kehitysyhteistyössä Suomi tukee alkuperäislajien on farm -suojelua sekä pohjoismaista eteläisen Afrikan SADC -geenipankkia.

Taulukko 22. Suomessa Johannesburgin päätökseen (40r) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Perinnemaisemien hoitotyöryhmän mietintö (2000)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma 2000-2006 (2000)
● Perinnemaisemainventointi (2001)
● Suomen maa- ja metsätalouden kansallinen kasvigeenivaraohjelma (2001)
● Kansallinen eläingenivaraohjelma (2003)
● Hallitusohjelma (2003) / 10. Ympäristöpolitiikka, 12.1. Maatalous
● Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT:n monimuotoisuustutkimuksen toimenpideohjelma vuosille 2004-2008 (2003)
● Maatalouden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu 2003-

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ edistetään edelleen toimia, joissa maataloustuotantoon kytkettäisiin maise-manhoito, biologisen monimuotoisuuden hoitaminen ja muu ympäristönsuojelu, sekä kannustetaan tähän liittyvää yrittäjyyttä
- ✓ turvataan alkuperäisrotujen on farm -suojelu

Lisäksi edistetään alkuperäislajeihin liittyvää tutkimusta ja koulutusta.

Johannesburgin päätös: kannustetaan WTO:n jäseniä noudattamaan neljännessä WTO:n ministerikokouksessa sovittua työohjelmaa, jotta kehitysmaat voisivat varmistaa osuutensa maailmankaupan kasvusta oikeassa suhteessa taloudellisten kehitystarpeidensa mukaisesti (90), vedotaan WTO -jäseniin, jotta Dohan julkilausumassa tehdyt sitoumukset varsinkin kehitysmaiden vientituotteiden markkinoillepääsyn osalta toteutetaan (92), jatketaan kaikilla tasoilla yhteistä tukemisen lisäämistä kaupankäynnissä, ympäristössä ja kehityksessä tavoitteena saavuttaa kestävä kehitys (97)

WTO:n maataloutta koskeissa neuvotteluissa EU on ajanut eurooppalaisen maatalouden mallia ja korostanut ei-kaupallisia näkökohtia kuten esimerkiksi

ympäristökysymysten ja maaseutukehityksen edistämistä sekä elintarvikkeiden saatavuuden turvaamista. Elintarvikkeiden saatavuuden turvaamisessa Suomessa on voitu nähdä myös näkökulma, että Suomessa maatalouden harjoittaminen tulisi turvata koko Suomeen.

WTO:n maatalousneuvotteluita silmällä pitäen EU:n maatalouspolitiikan uudistuksessa on pyritty muun muassa siihen, että suuri osa tuista irrotetaan tuotannosta ja näin oleellisesti vähennetään kauppaa vääristäviä vaikutuksia. Suomessa EU:n yhteisellä maatalouspoliittisella uudistuksella on vaikutuksia Suomen maataloustukijärjestelmään. Toteutunut maatalouspolitiikan uudistus irrottaa osan tuista tuotannon tekijöiden käytöstä ympäristökysymyksiin, eläinten hyvinvointiin ja maaseudun kehittämiseen.

Kilpailun lisääntyminen suuntaa maataloustuotantoa Suomessakin kilpailukykyisimmille alueille. Yksipuolistuva tuotantorakenne isoine tuotantoyksikköineen tulee lisäämään ympäristöhaittoja ja tuotannon riskialttiutta. Erityisesti kuljetuksiin liittyvä energiakulutus lisääntyy jatkuvasti.

Kehityspoliittisen ohjelman mukaisesti Suomi ottaa *kehitysmaiden* edut entistä paremmin huomioon WTO:n puitteissa käytävissä Dohan kierroksen kauppaneuvotteluissa.

Taulukko 23. Suomessa Johannesburgin päätökseen (90, 92, 97) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Hallitusohjelma (2003) / 1. Ulko- ja turvallisuuspolitiikka, 10. Ympäristöpolitiikka, 12. Maaseutuelinkeinot

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ turvataan Suomen elintarviketuotannon mahdollisuudet EU - ja WTO -neuvotteluissa
- ✓ toimitaan EU:n kautta perheviljelmämuotoisen maatalouden turvaamiseksi
- ✓ otetaan huomioon maataloustuotannon kehittämisessä elintarviketuotantoon liittyvät ulkoiskustannukset täysimääräisesti, samalla tukien ruokajärjestelmien paikallisen kestävyuden ja ruokaturvallisuuden vahvistamista
- ✓ selvitetään pikaisesti kilpailun vapauttamisen ja kestävän kehityksen yhteensovittamista samalla selkeyttäen näkemystä tuotantorakenteen muutoksesta ja sen vaikutuksista, sekä toimintamalleista, joilla kehitykseen voidaan markkinaperusteisesti vaikuttaa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ otetaan kehitysmaiden tarpeet huomioon kehityspolitiikassa, maatalouden kehittämisessä ja kauppapolitiikassa
- ✓ tuetaan teknisen avun kautta kehitysmaiden kykyä osallistua kauppaneuvotteluihin ja suunnitella maatalouspolitiikkaansa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edellytetään, että EU:n epäsuotuisilla alueilla voidaan säilyttää tiettyjä maataloustuotantoon sidottuja tukitoimia varmistaen näin tuotannon jatkuvuus näissä olosuhteissa
- ✓ toimitaan YK:n vuosituhatjulistuksen tavoitteiden mukaisesti myös kan-

- sainvälisen kauppapolitiikan keinoin kestävä kehityksen edistämiseksi
- ✓ edistetään kestävään ruokaturvapolitiikkaan perustuvaa kauppajärjestelmän uudistamista siten, että maatalous- ja elintarvikekauppaa koskevissa neuvotteluissa lähtökohdaksi otetaan YK:n ihmisoikeuksien artiklan 25 takaama oikeus riittävään ja turvalliseen ravitsemukseen

4. Metsätalous

Johannesburgin päätös: edistetään metsien kestävää hoitoa ja käyttöä (luonnon metsät ja istutetut metsät) vähentämään köyhyyttä, metsienhävitystä, biodiversiteetin katoamista, maan ja luonnonvarojen köyhtymistä, sekä parantamaan ruoka- ja juomaveden turvallisuutta (45), edistetään poliittista sitoutumista metsien kestävä hoidon ja käytön saavuttamiseksi kansainvälisenä prioriteettina (45a), tuetaan YK:n metsäfoorumin (UNFF) toimintaa helpottamaan ja koordinoimaan metsien kestävä hoidon ja käytön toteuttamista kansallisilla, alueellisilla ja maailmalaajuisilla tasoilla (45b), ryhdytään välittömästi toimiin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla kestävä puunkorjuun edistämiseksi (45d), selvitetään köyhimmät ja eniten metsienhävityksestä kärsivät alueet (45e), voimistetaan kansainvälistä yhteistyötä ja tuetaan ympäristöystävällisten teknologioiden siirtoa (45f), jatketaan Hallitustenvälisen metsäpaneelin / Hallitustenvälisen metsäfoorumin (IPF/IFF) suositusten täytäntöönpanoa (45g), toteutetaan biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen laajennettua toimintokeskeistä työohjelmaa kaikissa metsissä (45i)

Suomessa metsien kestävä hoito ja käyttö on määrätty metsälaissa. Lain tarkoituksena on edistää metsien taloudellisesti, ekologisesti ja sosiaalisesti kestävä hoitoa ja käyttöä siten, että metsät antavat jatkuvasti ja pysyvästi hyvän tuoton. Suomessa metsälaissa säädetään lisäksi muun muassa metsien hakkuista ja puustolle aiheutuvista vaurioista sekä määritellään metsiä koskevat erityisen tärkeät elinympäristöt ja niiden käsittely tai käsittelemättä jättäminen. Metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien tarkistus tehdään vuosina 2004-2005. Kansallisessa metsäohjelmassa on otettu huomioon suojelualueet, lainsäädäntö, metsiä koskevat ohjeet, politiikan toimet, neuvonta sekä tutkimus. Lisäksi kestävä metsätalouden rahoituslaki ja metsähoitosuositukset turvaavat kestävä metsätalouden harjoittamisen edellytykset.

Suomessa metsällä on hyvin tärkeä elinkeinopoliittinen rooli. Metsät ovat aluetaloudellisesti merkittävä taloudellinen ja työllisyyttä tarjoava luonnonvara. Metsätalous on lisäksi merkittävin uusiutuviin luonnonvaroihin perustuva kannattava elinkeino elinvoimaisuuden ylläpitämiseksi ydin- ja harvaan asutulla maaseudulla, missä vaihtoehtoja on vähän.

Suomessa metsien biologinen monimuotoisuus otetaan huomioon talousmetsien käytössä ja sitä lisätään muun muassa Metsähallituksen mailla. Sen alueilla

Pekka Väisänen

esimerkiksi kulotetaan tai metsää poltetaan noin 5 prosenttia vuosittaisesta uudistushakkuupinta-alasta eli tuotetaan näin palaneen puun käyttöympäristöjä. Metsähallituksen osallistavaan metsäsuunnitteluun ja tavoitteiden pohdintaan eri suunnitteluhankkeissa osallistuu vuosittain suuri määrä kansalaisia ja sidosryhmiä. Suomessa järjestetään lisäksi laajaa luonnonhoidon koulutusta sekä toteutetaan luonnonhoidon laadun seuranta.

Suomessa Etelä-Suomen metsien monimuotoisuuden suojeluohjelman (METSO) pilottihankkeet ovat käynnistyneet hyvin. Ne perustuvat metsänomistajan vapaaehtoisuuteen. Meneillään on aktiivista tutkimusta, sekä uutta tietoa kerätään tarkennusta varten. Maa- ja metsätalousministeriön 2003 käynnistämässä monimuotoisuuden tutkimusohjelmassa (MOSSE) vastataan maatalouden ympäristötukeen liittyvän tutkimuksen lisäksi myös Etelä-Suomen metsien suojelutoimikunnan laatiman toimenpideohjelman tutkimustarpeisiin.

Suomessa metsäala on säilynyt lähes yhtä suurena, ja vain pieni väheneminen johtuu teiden tai muusta yhdyskuntarakentamisesta. Maa- ja metsätalousministeriössä on käynnistetty metsäalan tulevaisuutta käsittelevä foorumi. Lisäksi osaamiseen liittyvä tuotekehitys on käynnistynyt esimerkiksi Teollisuus ja työn-

antajat -järjestön kehittäessä työvoiman ja osaamistarpeista lähtevän ohjelman ("Education Intelligence"), joka tähtää vuoteen 2005 saakka.

Suomi on osallistunut aktiivisesti kansainvälisiin metsäprosesseihin, kuten esimerkiksi YK:n metsäfoorumin (UNFF) työhön. Suomessa toteutetaan myös biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen metsätyöohjelmaa, ja Suomi laati metsätyöohjelmasta kansallisen maaraportin CBD -sihteeristölle syyskuussa 2003. Suomi on lisäksi toimittanut muita tutkimus- yms. raportteja kestävästä metsien käytöstä.

Kehitysyhteistyössä kehityspoliittisen ohjelmansa mukaisesti Suomi keskittyy vuosituhattulituksen kehityspäämäärien toimeenpanossa muun muassa metsätalouden tukemiseen maaseudun elinkeinona ja köyhyyden vähentämisen välineenä.

Taulukko 24. Suomessa Johannesburgin päätökseen (45, 45a, 45b, 45d, 45e, 45f, 45g, 45i) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia ja kansallista toimintaa ohjaavia ja Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Luonnonsuojelulaki (1996)
● Metsälaki (1997)
● Kestävä metsätalouden rahoituslaki (1999) + muu metsälainsäädäntö
● Valtioneuvoston periaatepäätökset luonnonsuojeluohjelmista
● Metsätalouden ympäristöohjelma (1994)
● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat (1998)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Suomen ehdotus Natura 2000 –verkostosta Suomessa (1999) ja sen täydentämisestä (2002)
● Suomen metsätalouden tila 2000 – kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit (2000)
● Huomisen metsät –hanke 2000-2002 (2000)
● Hyvän metsänhoidon suositukset (Tapio) (2000)
● Uhanalaisten lajien II seurantarhman mietintö (2000)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Toimintaohjelma Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi (2002)
● Hallitusohjelma (2003) / 12.2 metsätalous
● PuuEurooppa -kampanja 2001-2005

● PuuSuomi -toimintaohjelma
● Puutuotealan valtakunnallinen osaamiskeskus
● EU:n FLEGT -prosessi
● Hirvivahinkotyöryhmä
● Metsäkanalintutyöryhmä
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Suomen Luoteis-Venäjän metsähanke
● Suomi-Brasilia -metsäaloite
● Asia Forest Partnership -aloite

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ sovitetaan metsäpolitiikka osaksi maaseutu- ja aluepolitiikkaa sekä osaksi energia-, ympäristö- ja työvoimapolitiikkaa muun muassa lisäämällä paikallisia luontomatkailuun ja monituotekehittelyyn liittyviä työllistymismahdollisuuksia
- ✓ turvataan metsien hyvällä hoidolla puun saanti teollisuuden raaka-aineeksi ja energiakäyttöön sekä lisätään puuenergian käyttöä ja selvitetään siihen liittyviä mahdollisia ongelmia metsien ravinnetalouden kannalta
- ✓ toteutetaan Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaa 2007 asti
- ✓ parannetaan metsien eri käyttötarpeiden yhteensovittamista
- ✓ aktivoidaan paikallinen väestö vuorovaikutteiseen osallistumiseen ja alueellisten metsäohjelmien toteuttamiseen
- ✓ edistetään pelto- ja metsäriistan elinympäristöjen hoitoa ottamalla riistan tarpeet huomioon metsätalouden suunnittelussa
- ✓ edistetään metsäsektorin ”houkuttelevuutta” koulutuksen, osaamisen ja oikean viestinnän avulla ottaen huomioon metsäsektorin osuus yhtenä kansantalouden tukipilarina

Lisäksi turvataan metsien käytössä Kansallisen metsäohjelman mukainen hakkuutaso (63-68 miljoonaa kuutiometriä vuodessa) sekä edistetään metsänhoitoa.

Turvataan metsätalouden kannattavuus sekä varmistetaan neuvonnan avulla metsänomistajien kiinnostus metsien hoitoon. Lisäksi huolehditaan ojitettujen soiden tuotannollisesta kunnosta ottaen huomioon vesiensuojelu. Korostetaan kestävän metsätalouden kriteerien ja indikaattorien käyttöä erityisesti Kansallisen metsäohjelman ja metsätalouden alueellisten tavoiteohjelmien seuranta- ja ohjausvälineinä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan maaseutukehitykseen suuntautuvassa kehitysyhteistyössä metsäsektorin tarjoamia vaihtoehtoja tasoittaa mahdollisuuksia toimeentuloon
- ✓ painotetaan peltometsäviljelyä kehitysyhteistyössä aikaisempaa enemmän
- ✓ tuetaan YK:n metsäfoorumin (UNFF) ja biodiversiteetisopimukseen liittyviä kumppanuusjärjestelyitä ja kehitysmaiden kahden- ja monenkeskistä yhteistyötä
- ✓ viedään Suomen osaamista muun muassa yksityismetsätalouden kehittämiseen ja investointien kohdentamiseen kehitysmaihiin köyhyyden lievittämiseksi sekä EU:n uusiin jäsenmaihiin
- ✓ tuetaan kansallisten metsäohjelmien laadintaa ja toteuttamista sekä kansallisen metsäpolitiikan ja metsätalouden organisaatioiden uudistamista kehitysmaissa YK:n metsäfoorumin viitoittamalla tavalla
- ✓ tuetaan Suomen kehitysyhteistyön kautta kansainvälisiä metsäalan tutkimuslaitoksia ja pyritään lisäämään suomalaisten tutkimuslaitosten ja tutkijoiden osallistumista kansainvälisten laitosten toimintaan
- ✓ tuetaan kehitysyhteistyövaroin metsäntutkimusta ja yliopisto- sekä opisto-tasoista opetusta
- ✓ tuetaan koordinoitusti Collaborative Partnership of Forests - kumppanuuden jäsenjärjestöjä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ nostetaan esille sekä esitellään suomalaista vuorovaikutteista suunnittelua esimerkkinä kansainvälisille metsä- ja ympäristöfoorumeille
- ✓ edistetään EU:ssa ja Suomen lähialueilla, kuten muun muassa Venäjällä, kestävän metsänhoidon tason nostamista ja metsäomistajien velvoitteiden yhdenmukaistamista samalle tasolle kuin Suomessa sekä korostetaan eko-

logisen ja sosiaalisen kestävyuden sisällyttämisen tarvetta metsien käyttöön

- ✓ osallistutaan kaukokartoitustekniikan ja satelliittikartoitusta koskevan osaamisen kehittämiseen kansainvälisesti
- ✓ tuetaan kansainvälisen metsäsopimuksen aikaansaamista
- ✓ vahvistetaan Suomen roolia kansainvälisissä metsiin liittyvissä prosesseissa sekä suomalaisten asiantuntemusta kansainvälisissä järjestöissä varmistuen samalla kansallisen laajapohjaisen osallistumisen kansainvälisten asioiden valmisteluihin
- ✓ parannetaan EU:n metsiin liittyvien ohjelmien ja säädösten välistä koordinaatiota sekä tuetaan ja vahvistetaan EU:n roolia kansainvälisissä metsiin liittyvissä prosesseissa
- ✓ tuetaan YK:n metsäfoorumin (UNFF) työtä sekä sen työohjelman täytäntöönpanoa
- ✓ integroidaan kansallisten metsäohjelmien prosessit kansainvälisten ympäristösopimusten ja YK:n metsäfoorumin (UNFF) toteutukseen sekä korostetaan YK:n metsäfoorumin (UNFF) ja biodiversiteettisopimuksen toisiaan täydentävää roolia
- ✓ korostetaan kansallisten metsäohjelmien roolia kansallista biologista monimuotoisuutta koskevissa strategioissa

Johannesburgin päätös: *suojellaan erityisesti helposti vaurioituvia ja herkkiä vuoristoekosysteemejä, joihin kuuluu merkittäviä vesivaroja, biologista monimuotoisuutta ja ainutlaatuista kasvillisuutta ja eläimistöä (42)*

Suomessa erityisen helposti vaurioituvia ja herkkiä metsiä voidaan katsoa olevan niin kutsutut suojametsät. Pohjoisin osa Lapista on suojametsäaluetta, joka perustettiin turvaamaan metsänrajametsien säilymistä ja kotitarvepuun saantia paikallisille asukkaille. Suojametsäalueella metsiä tulee hoitaa ja käyttää erityistä varovaisuutta noudattaen ja siten, ettei toimenpiteillä aiheuteta metsärajan alenemista. Suojametsäalueen pinta-ala on 3,3 miljoonaa hehtaaria, josta 91 prosenttia on valtion omistuksessa.

Suomessa metsälaissa on huomioitu suojametsien ekologinen herkkyyys, mistä johtuen metsien hoidon ja uudistamisen seuranta on erikoistarkkailussa. Seurannan

perusteella voidaan laatia suojametsiä koskevia erityisiä ohjeita ja määräyksiä niiden ekologisen merkityksen turvaamiseksi.

Taulukko 25. Suomessa Johannesburgin päätökseen (42) liittyvää kansallista lainsäädäntöä.

- Erämaalaki (1991)
- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (1996)
- Metsälaki (1997)
- Valtioneuvoston päätös Lapin suojametsistä (1999)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ tehostetaan suojametsien uudistumisen seurantaa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ osallistutaan metsien kestävän käytön ja suojelun ohjelmiin kehitysmaissa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ lisätään tiedonvaihtoa ja yhteistyötä naapurimaiden kanssa

Johannesburgin päätös: *ryhdytään välittömiin toimiin kansallisen metsälain vahvistamiseksi ja laittoman metsätuotteiden kaupan estämiseksi (45c)*

Suomessa on tavattu varsin vähän metsälakiin liittyviä rikkomuksia ja lakia valvotaan järjestelmällisesti. Laittomia hakkuita ei tapahdu käytännöllisesti katsoen ollenkaan.

Suomen metsistä noin 95 prosenttia on sertifioitu. Käytössä on kaksi sertifiointijärjestelmää; FFCS (Finnish Forest Certification System) (22 miljoonaa hehtaaria) ja FSC (Forest Stewardship Council) (93 hehtaaria).

Taulukko 26. Suomessa Johannesburgin päätökseen (45c) liittyvää kansallista lainsäädäntöä.

- Rikoslaki (1989)
- Metsälaki (1997)

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ jatketaan toimia laittomien hakkuiden ja siihen liittyvän kaupan torjumiseksi
- ✓ otetaan laittomien hakkuiden ja siihen liittyvän korruption ehkäisy keskeiseksi teemaksi metsäalan kehitysyhteistyössä sekä globaalissa metsäyhteistyössä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ osallistutaan EU:n FLEGT -aloitteeseen laittomien hakkuiden ja puukaupan estämiseksi
- ✓ varmistetaan, että EU:n FLEGT -toimenpiteet ovat realistisia, eivätkä aiheuta turhaa byrokratiaa tai kustannuksia ja kohdistuvat varsinaisiin haittaa aiheuttaviin toimijoihin
- ✓ vahvistetaan lain toimeenpanoa ja valvontaa tuojamaissa lainvastaisia hakuita estäen
- ✓ tuetaan sertifiointin säilymistä vapaaehtoisena ja markkinavetoisena järjestelmänä
- ✓ harjoitetaan Suomen puunhankinta-alueilla (kuten Venäjä ja Viro) suomalaisen käytännön mukaista kestävä metsätaloutta
- ✓ otetaan laittomien hakkuiden ja siihen liittyvän korruption ehkäisy keskeiseksi teemaksi metsäalan lähialueyhteistyössä

Johannesburgin päätös: *tuetaan alkuperäisiä ja yhteisöpohjaisia metsänhoitojärjestelmiä (45h)*

Suomessa 62 prosenttia metsistä on yksityisten perheiden omistuksessa. Metsien omistusoikeudet Suomessa on turvattu perustuslaissa, ja metsänomistajain

metsänhoitoyhdistykset ovat tärkeitä kestävän metsätalouden organisaatioita yksityisissä metsissä. Metsätilojen keskimääräinen koko on pieni ja jatkuvasti pienenemässä, mistä johtuen on tärkeää kehittää metsänomistajien yhteistyö- ja yhteisomistusmuotoja, kuten esimerkiksi yhteismetsiä. Muun muassa metsien yhteisomistukseen liittyvä koulutus on käynnissä. Suomessa on alueellisiin oloihin soveltuvat yksityiskohtaiset metsänhoitosuositukset.

Metsien käyttöön liittyviä haasteita esiintyy porohoitoalueella. Vuonna 2003 muun muassa Ylä-Lapin metsä- ja porotalouden yhteensovittamisesta on tehty selvitys selvitysmies Saarelan laatimana. Asiaa koskevat jatkoselvitykset ovat käynnissä.

Taulukko 27. Suomessa Johannesburgin päätökseen (45h) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Erämaalaki (1991)
● Metsälaki (1997)
● Valtioneuvoston päätös Lapin suojametsistä (1999)
● Yhteismetsälaki (2003)
● Hyvän metsänhoidon suositukset (Tapio) (2000)
● Selvitys Ylä-Lapin metsä- ja porotalouden yhteensovittamisesta (2003)
● Täsmennetyt alueelliset metsänhoito-ohjeet ja alueelliset metsänhoitosuositukset
● Saamelaisien metsätalouteen liittyvät selvitykset sekä metsiin liittyvät lähialueyhteistyöhankkeet mm. Luoteis-Venäjällä

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ tuetaan muun muassa osallistavan suunnittelun avulla metsätalouden ja paikallisen väestön välillä esiintyvien ristiriitatilanteiden ratkaisumenettelyjen kehittämistä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään perhemetsätalouden kehittymistä taloudellisena elinkeinona
- ✓ edistetään yhteismetsien (yhteisviljelmät ja -laitumet mukaan lukien) uudeleen organisointia sekä kestävää käyttöä

- ✓ tuetaan perinteistä metsien kestävää hoitoa ja käyttöä puuhun perustuvien ja muiden metsätuotteiden tuottamisessa, joka osaltaan edesauttaa köyhyyden vähentämistä
- ✓ tuetaan kansallisia ja paikallisia organisaatioita, jotka edistävät perinteistä kestävää metsien hoitoa ja käyttöä

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvia integroituja maan hoitoon ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b)*

Metsien osalta maan hoitoon liittyen on Suomessa käynnistymässä metsänhoitosuosituksen tarkistus. Lisäksi metsänomistajille laaditaan nykyistä paremmin heidän omista tavoitteistaan lähteviä metsäsuunnitelmia. Yleisesti metsäsuunnittelua kehitetään ja parannetaan.

Taulukko 28. Suomessa Johannesburgin päätökseen (40b) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999)
● Valtioneuvoston periaatepäätökset luonnonsuojeluohjelmista
● Metsätalouden ympäristöohjelma (1994)
● Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat (1998)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Suomen ehdotus Natura 2000 –verkostosta Suomessa (1999) ja sen täydentämisestä (2002)
● Metsätalouden ympäristöopas (MH, 2004)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kehitetään edelleen alueellisessa ja tilakohtaisessa metsätaloussuunnittelussa menettelyjä kestävä metsätalouden toteuttamiseksi kaikissa metsätalous-hankkeissa

Johannesburgin päätös: *voimistetaan teollisen kehityksen panosta köyhyyden poistamisessa ja kestävässä luonnonvarojen hallinnassa (10)*

Suomessa metsäteollisuus ja metsätalous ovat tuoneet voimakkaan panoksen alueelliseen kehitykseen. Metsätalouden työntekijöistä on Suomessa kuitenkin osaksi työvoimapula, sillä esimerkiksi metsäalan toisen asteen koulutukseen (esimerkiksi metsäkonekuljettajat, puutavaran autonkuljettajat) ei hakeudu riittävästi nuoria.

Taulukko 29. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (10) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Hallitusohjelma (2003) / 12.2. Metsätalous
● Työvoima 2001 -raportti; rekrytointiohjelma metsätaloudelle
● PuuEurooppa -kampanja, osaamiskeskusohjelma + tähän liittyvät hankkeet, PuuSuomi -teemaryhmä ja PuuSuomi -toimintaohjelma

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ edistetään metsäntuotteita, mukaan lukien muitakin kuin puutuotteita hyödyntäviä teollisuudenaloja, sekä luodaan edellytyksiä puutuotealan investoinneille ja tuotekehittelylle
- ✓ kehitetään metsäalan työtä, sisältöä sekä työn turvaa nuoria houkuttelevammaksi samalla edesauttaen nuorten työllistymistä, muun muassa järjestämällä työelämään tutustumisharjoittelua (nk. tet -harjoittelua) esimerkiksi metsäteollisuuden pariin

5. Kalatalous

Johannesburgin päätös: toimitaan kaikilla tasoilla kestävän kalatalouden saavuttamiseksi (31), ylläpidetään kalavarantoja tai palautetaan ne tasolle, jolla saavutetaan maksimaalinen tuotto, saavutetaan väheneviin kalakantoihin liittyvät tavoitteet ilman viivytyksiä tai mahdollisuuksien mukaan viimeistään vuoteen 2015 mennessä (31a), toimeenpannaan menettelysäädös vastuullisesta kalastuksesta (31c), rohkaistaan kalastuksen hallinnasta vastuussa olevia organisaatioita huomioimaan rannikkovaltioiden oikeudet, velvollisuudet ja intressit mm. hajallaan olevien tai laajasti vaeltavien kalakantojen jakamisesta (31e), vahvistetaan koordinaatiota ja kumppanuushankkeita, jotta mahdollistettaisiin muun muassa kehitysmaiden kalastukseen liittyvän infrastruktuurin, sekä kalavarojen yhdenmetyen hoidon ja kestävän käytön kehittäminen (31g)

Pekka Väisänen

Suomessa toimitaan kestävän kalatalouden toteuttamiseksi. Kalastuslain mukaisesti Suomessa pyritään kalastusta harjoitettaessa mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen sekä pidetään erityisesti huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkipäisesti kestävän kehityksen periaatteiden mukaisesti. Suomen ja EU:n lainsäädäntö on varsin kattava.

Kalastus Suomessa perustuu luontaisesti lisääntyviin kalakantoihin ja kalan istutuksiin. Ammattikalastusta ja vapaa-ajan kalastusta säädelään muun muassa teknisillä määräyksillä niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla, jotta kalastus olisi kestävällä tasolla.

Suomessa kalatalouden keskeisimpinä ongelmina ovat kalojen elinympäristömuutokset, kuten vesien rehevöityminen, lisääntymisympäristöjen tuhoutuminen ja rakentamisesta johtuvat vaelluskalojen vaellusesteet sekä luontaisten vaelluskalakantojen, kuten esimerkiksi lohi- ja meritaimenkantojen heikkeneminen. Suomen rannikon harmaaahyljekannan aiheuttamat vahingot eräiden kalalajien ammattikalastajille ja paikoin myös kalankasvatukselle on tunnustettu. Eräiden kalakantojen, kuten saimaannieriän ja saimaanlohen, tilanne on heikohko.

Kestävän kalatalouden olennaisena osana ovat myös kalavesien kunnostukset, joita tehdään maa- ja metsätalousministeriön ja ympäristöministeriön hallinnonalojen yhteistyönä. Paikallistasolla kestävä kalastus edistävät kalastusaluekohtaiset alueelliset käyttö- ja hoitosuunnitelmat.

Suomessa kalastuksen tukeminen ei ole *kehitysyhteistyön* painopistealueita.

Taulukko 30. Suomessa Johannesburgin päätökseen (31, 31a, 31c, 31e, 31g) liittyvää kansallista ja kansallisia toimia ohjaavaa lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Vesilaki (1961)
● Kalastuslaki (1982)
● Suomen ja Norjan välinen sopimus Tenojoen kalastuspiirin yhteisestä kalastussäännöstä (1989)
● Laki EY:n yhteisen kalastuspolitiikan (CFP) toimeenpanosta (1994)
● Ympäristönsuojelulaki (2000) / kalatalousvelvoitteet
● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
● Kalataloushallinnon rapustrategia (2000)
● Vapaa-ajan kalatalouden valtakunnallinen kehittämisstrategia (2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● Järvilohistrategia (2003)

- Hallitusohjelma (2003) / 12.4. Kalatalous
- Nieriästrategia (valmisteilla)
- Kalastuksen valvonnan alueellinen kehittäminen

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kehitetään edelleen EU:n ja kansallista kestäväää kalatalouspolitiikkaa
- ✓ kehitetään edelleen tutkimusta kalakantojen tilasta, kalastuksen ja sen säätelyn vaikutuksista sekä istutuksista
- ✓ toimeenpannaan vapaa-ajan kalatalouden kehittämisstrategiaa
- ✓ jatketaan kalojen elinympäristöjen kunnostuksia ja toimitaan niiden lisäämiseksi
- ✓ jatketaan toimia vähenevien kalakantojen turvaamiseksi ja säilyttämiseksi, seurataan uhanalaisten kalakantojen tilaa ja kalastuksen vaikutuksia näihin, sekä ryhdytään toimenpiteisiin, mikäli kannat ovat vaarassa kokonaan kadota
- ✓ turvataan luonnonlohikantojen säilyminen muun muassa säätelemällä lohien kalastusta kohdistuen sitä lisääntyvässä määrin istutettuun loheen
- ✓ etsitään keinoja kala- ja rapukantojen heikkenemisen estämiseksi, muun muassa kalastusta säätelemällä, käyttämällä luonnonmukaisia vesirakentamisen menetelmiä ja rakentamalla kalateitä, sekä hoitamalla kalakantoja esimerkiksi vesistöjen kuormitusta vähentämällä ja potentiaalisia kutualueita kunnostamalla
- ✓ seurataan kalakantoja ja niiden kannattavuutta sekä kehitetään taloudellisia ohjauskeinoja, joilla turvataan kalastuselinkeinon elinvoimaisuus ja kalakanan kestävyys pitkällä tähtäimellä
- ✓ kehitetään kalastusalueiden yhteistoimintaluonnetta ja vahvistetaan kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien merkitystä kalastuksen ja kalavesien hoidon yhteensovittamisessa
- ✓ vähennetään hylkeiden kalataloudelle aiheuttamia haittoja muun muassa edelleen kehittämällä hylkeiden läpäisemättömiä kalapyydyksiä sekä edistetään neuvotteluita hylkeiden kalataloudelle aiheuttamien vahinkojen korvaamiseksi

Lisäksi toimitaan kalavarojen kestäväään käyttöön liittyvän neuvonnan lisäämiseksi sekä tehostetaan kalastusalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien hyväksikäyttöä. Lisäksi huolehditaan kala- ja raputautien torjunnasta sekä kalatalouden kannalta kunnostustarpeessa olevien vesistöjen tilasta.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään kestäviä kalatalouselinkeinoja elintarvikkeena tärkeän kalaproteiinin turvaamiseksi väestölle
- ✓ tuetaan kehitysmaita ottamaan huomioon kalastukseen liittyvät oikeudet ja velvollisuudet muun muassa YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n toiminnassa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ tuetaan EU:n kalastuspolitiikan ohjaamista merien kalakantojen kestävästä käytön turvaamiseksi
- ✓ arvioidaan ja edistetään kansainvälisen kalastuksen valvonnan tasoa erityisesti aavalla merellä

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan kansallisia ja alueellisia toimintasuunnitelmia, ja pannaan täytäntöön FAO:n kansainvälinen toimintasuunnitelma kalastuskapasiteetin hallinnasta vuoteen 2005 mennessä, sekä kansainvälinen toimintasuunnitelma laittoman, raportoimattoman ja säätelemättömän kalastuksen estämiseksi, vähentämiseksi ja poistamiseksi vuoteen 2004 mennessä, luodaan tehokkaita tarkkailu-, raportointi- ja valvontamenetelmiä toimintasuunnitelmien edistämiseksi (31d), poistetaan tuet, joilla edistetään laitonta, raportoimatonta ja säätelemätöntä kalastusta ja liikakalastusta, sekä täydennetään WTO:n pyrkimyksiä selkeyttää ja parantaa kalastustukikäytäntöjä (31f)*

Suomessa salakalastus ei muodosta ongelmaa kalastukselle. Ammattikalastusta valvotaan Suomessa kattavasti. Sen sijaan vapaa-ajan kalastuksen valvonta on pääosin vesialueiden omistajien vastuulla, koska viranomaisvalvonta on vähäistä resurssien puutteen vuoksi. Kalastuksen valvonnan välineitä ja menetelmiä kehitetään kuitenkin koko ajan, kuten esimerkiksi keskusrekisteriä. Suomessa ei ole myöskään käytössä tukia, joilla edistettäisiin laitonta, raportoimatonta tai säätelemätöntä kalastusta.

Taulukko 31. Suomessa Johannesburgin päätökseen (31d, 31f) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

- Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia – Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
- Kalastuksen valvonnan alueellinen kehittäminen

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ kehitetään edelleen kansainvälistä kalastuksen valvontaan liittyvää yhteistyötä
- ✓ toimitaan EU:n kalastustukipolitiikan suuntaamiseksi niin, että se perustuu vain kestäviin kalakantoihin
- ✓ tuetaan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestö FAO:n yms. ohjelmia laitto-man, säätelemättömän ja raportoimattoman kalastuksen estämiseksi

Johannesburgin päätös: tuetaan vesiviljelyn kestävästä kehitystä (31h)

Suomessa vesiviljelyn kestävyyteen ja erityisesti sen ympäristönäkökohtiin on panostettu. Vesiviljelyn merkitys Suomessa kalatalouden alkutuotannosta on suhteellisesti suurempi kuin muissa EU-maissa. Lähes koko ruokakalan tuotanto on kirjolohta. Lisäksi viljellään vähäisiä määriä siikaa, nieriää ja taimenta. Ravut ovat viime aikoina nousseet aiempaa tärkeämmiksi viljelylajeiksi.

Taulukko 32. Suomessa Johannesburgin päätökseen (31h) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

- Vesilaki (1961)
- Eläintautilaki (1980)
- Eläinsuojelulaki (1996)
- Ympäristönsuojelulaki (2000)
- Suomen elinkeinokalatalouden rakenneohjelma 2000-2006 (2000)
- Kalanviljelyn ympäristönsuojeluohje (2000)
- Suomen vesiviljelyn kehittämisohjelma (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ otetaan entistä tarkemmin huomioon kalakantojen biologinen monimuotoisuus ja eri vesistöihin sopeutuneet geneettiset muodot ja niiden säilyttäminen sekä taudit ja loisriskit
- ✓ luodaan edellytykset vesiviljelyn taloudelliseen kehittämiseen ja vesistöä vähän kuormittavien menetelmien käyttöön

Lisäksi vähennetään kalanviljelylaitosten aiheuttamaa vesistökuormitusta muun muassa parantamalla rehujen laatua, kehittämällä viljely- ja ruokintatekniikkaa, suunnittelemalla laitosten oikeaa mitoitus sekä kehittämällä laitosten tuotanto- ja puhdistustekniikkaa erityisesti merialueella.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan vesiviljelyn kehittämistä vähemmän ympäristöä kuormittavaksi
- ✓ edistetään vesiviljelyn yhdistämistä pienimuotoisena ensisijassa muiden maaseutuelinkeinojen yhteydessä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ varaudutaan ilmastonmuutoksen aiheuttamiin riskitilanteisiin kuten vesien lämpenemiseen

6. Vesitalous

Johannesburgin päätös: *omaksutaan kestävän vesivarojen käytön edistämiseksi ja vesipulaan puuttumiseksi ennaltaehkäiseviä ja suojelevia toimenpiteitä (25e), kehitetään ohjelmia, joilla lievennetään veteen liittyvien äärimmäisten tapahtumien vaikutuksia (26d), mobilisoidaan taloudellisia resursseja, siirretään teknologiaa, edistetään parhaaksi havaittujen käytäntöjen soveltamista ja tuetaan kapasiteetin lisäämistä veteen ja sanitaatioon liittyvän infrastruktuurin ja palveluiden kehittämiseksi (25a), tarvitaan yhdennettyä, monitasoisten riskien huomioonottamista ja kaikki tasot huomioivaa lähestymistapaa (37), tuetaan vesivarojen hoitoon ja suojeluun liittyvää teknologian siirtoa alueille, joita uhkaa vesipula, kuivuus tai aavikoituminen (26e)*

*M*aailmanlaajuisesti verrattuna Suomessa on erinomaiset vesivarat niin talousveden kuin vesien virkistyskäytön kannalta. Haitallisten aineiden päästöt pintavesiin ovat Suomessa alentuneet merkittävästi sitten pahimpien vuosien, mutta silti monien järvien ja etenkin Itämeren tilassa löytyy edelleen parantamisen varaa. Ongelmana on erityisesti hajakuormitus, joka aiheuttaa rehevöitymistä ja levähaittoja.

Pekka Väisänen

Vesistöisyys Suomessa nähdään arvokkaana luonnonvarana, josta viestii muun muassa suomalaisten kesämökkiasutus vesistöjen rannoilla. Vesien hoitoa on toteutettu hanketyönä Suomessa, ja myös EU:n vesipuitedirektiivi vaatii vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamista vuoteen 2015 mennessä. Suomessa on arvioitu olevan 1500 järveä ja 500 jokea kunnostustarpeessa, ja tältä osin resurssit ovat niukat.

Vesivarojen käytön edistämiseksi sekä tulva- ja kuivuustilanteiden vaikutusten lieventämiseksi pyritään parantamaan valmiutta vesihuollon erityistilanteisiin varautumiseksi. Maa- ja metsätalousministeriö asetti alkuvuodesta 2004 työryhmän, joka otti nimekseen vesihuollon erityistilannetyöryhmä. Työryhmän tehtävänä on laatia toimenpidesuositukset erityistilanteisiin varautumisen parantamiseksi sekä opas viranomaisille ja vesihuollon toimijoille vesihuollon erityistilanteisiin varautumisesta. Työssä otetaan huomioon myös vuosien 2002-2003 kuivuus, jonka vaikutuksista on valmisteltu lisäksi erillisselvitys. Kuivuuden ja muiden vesihuollon erityistilanteiden vaikutuksia voidaan vähentää muun muassa investoinneilla yhdysvesijohtoihin ja varavedenottoihin.

Vuonna 2003 loppuraporttinsa maa- ja metsätalousministeriölle luovuttanut suur-
tulvatyöryhmä esitti toimenpide-ehdotuksissaan monia keinoja tulvavahinkojen vähentämiseksi. Toimenpide-ehdotukset kohdistuvat muun muassa maankäytön ohjaukseen, nykyisten rakennusten ja rakenteiden suojaamiseen, vesistörakenteiden kunnossapitoon sekä tulvantorjunnan operatiiviseen toimintaan. Toimenpide-ehdotusten toteuttamiseksi työryhmä esitti 12 -vuotista ohjelmaa.

Kansainvälisesti Suomella on pitkä kokemus vesihuoltohankkeissa ja kahdenvälisessä kehitysyhteistyössä. Suomella on myös monenvälistä yhteistyötä eri YK -järjestöjen ja muiden järjestöjen, kuten Global Water Partnership -järjestön kanssa. Lisäksi Suomella on kumppanuushankkeita lähialueilla. Suomi on myös mukana ECE:n rajavesisopimussyhteistyössä sekä EU:n vesialoitteessa.

Suomi on tarjonnut asiantuntija-apua sekä osallistunut kansainvälisiin tutkimusyhteistyökonferensseihin. Esimerkiksi vesihuoltosektorilla on lisäksi tehty laajaa tutkimusta ja laitekehitystä muun muassa jätevesien puhdistuksen osalta.

Taulukko 33. Suomessa Johannesburgin päätökseen (25a, 25e, 26d, 26e, 37) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ja kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Vesilaki (1961)
● Laki ympäristövaikutusten menettelystä (1994)
● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000) + Vesipolitiikkatoimikunnan mietintö (04/2004)
● Vesihuoltolaki (2001)
● Laki vesihuollon tukemisesta (2004)
● Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005 (1998)
● Vesivarastrategia (1999)
● Vesiensuojelun toimenpideohjelma vuoteen 2005 (2000)
● Vesivarojen käytön ja hoidon tutkimisen ja kehittämisen suuntaviivat vuoteen 2010 (2000)
● Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Suurtulvatyöryhmän loppuraportti (2003)
● Vesilakitöimikunnan mietintö (05/2004) / vesilain uudistaminen
● Vesivirkamiestyöryhmä
● Pohjavesien suojeluun liittyvät säädökset
● Pohjavesien suojelun ja kiviainesten käytön yhteensovittaminen -projekti (POSKI)
● Vesihuollon erityistilannetyöryhmän työ (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ turvataan vesihuolto erityistilanteissa
- ✓ selvitetään poikkeuksellisiin olosuhteisiin liittyvien ennusteiden ja ennakkovaroitusjärjestelmän hyödyntämistä

Lisäksi pyritään siihen, etteivät vesilaitokset ole yhden vedenottamon varassa. Edistetään muun muassa neuvonnalla haja-asutusalueiden vesihuoltoratkaisujen kehittämistä esimerkiksi kuivuuden aiheuttamien ongelmien välttämiseksi sekä edistetään vesihuoltopalvelujen laajentamista ja kiinteistöjen liittymistä vesihuoltoverkostoihin. Lisäksi varmistetaan, ettei muu elinkeinotoiminta tai liikkuminen heikennä vesihuollon kannalta tärkeitä vesivaroja vaan on kestävä käytön mukaista.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään ja kehitetään vesivaraosaamisen ja veden käytön tehostamista sekä nostetaan yleisesti Suomen panostusta vesiosaamisen vahvistamiseksi kehitysyhteistyöhankeissa
- ✓ kehitetään ja edistetään yhteistyötä nykyistä pitkäjänteisemmäksi
- ✓ tuetaan hydrologisiin ääritilanteisiin ja yleisesti vesiin liittyvää tutkimusta
- ✓ tuetaan Global Water Partnership -järjestön kanssa harjoitettavaa kumppanuutta kehitysmaiden vesitalouden suunnitelmien edistämässä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ varaudutaan ilmastonmuutoksen aiheuttamiin riskitilanteisiin kuten suuriin tulviin ja kuivuuteen
- ✓ varaudutaan laajaan yhteistyöhön EU:n vesialoitteen puitteissa erityisesti Afrikassa ja EECCA (Itäinen Eurooppa, Kaukasus, Keski-Aasia) -maissa

Johannesburgin päätös: *helpotetaan vesivarojen hoitoon ja hankkeiden toimeenpanoon liittyen julkisen informaation saatavuutta ja osallistumista (25b)*

Vesivarojen hoitoon liittyen Suomessa osallistumismenettelyt on otettu nykyisin hyvin huomioon. Yleisiä kuulemisia on järjestetty ja asianomaiset on otettu huomioon muun muassa vesivaroja koskevassa hankesuunnittelussa. Suomen lainsäädännössä on lisäksi pyritty jo ennakoimaan osallistumismenettelyt, Århusin sopimus ja tähän liittyvä ratifointiprosessi. Vesivaroihin liittyvää tiedotusta on hyvin saatavilla muun muassa internet -sivustoilla.

Taulukko 34. Suomessa Johannesburgin päätökseen (25b) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia tai kansallista toimintaa ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Vesilaki (1961) + Vesilakitoimikunnan mietintö (05/2004) / vesilain uudistaminen
● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000) + Vesipolitiikkatoimikunnan mietintö (04/2004)
● Vesihuoltolaki (2001)
● Århusin sopimus (2001) ja EU:n direktiivit
● Vesivarastrategia (1999)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ huolehditaan paikallisen väestön osallistumismahdollisuuksista vesipuitedi-
rektiivin edellyttämien vesistöjen hoitosuunnitelmien laadinnassa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tehostetaan julkisen informaation saatavuutta sekä tuetaan eri käyttäjäryh-
mien mahdollisuuksia osallistua hankkeiden suunnitteluun

Johannesburgin päätös: *kehitetään integroituja vesivarojen hoitoa ja veden tehokasta käyttöä koskevia suunnitelmia vuoteen 2005 mennessä (26), kehitetään ja toimeenpannaan kansallisia ja alueellisia yhdennettyyn jokien valuma-alueiden, vedenjakajien ja pohjavesien hoitoon liittyviä strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia, omaksutaan toimintatapoja, joilla parannetaan vesiasioihin liittyvän infrastruktuurin tehokkuutta (26a), kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvia integroituja maan käyttöön ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b), parannetaan vesivarojen käytön tehokkuutta niin, että ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen on etusijalla, mutta että ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen huomioidaan (26c), helpotetaan kumppanuushankkeiden perustamista (26g)*

Vesien suojelulla, ennallistamisella sekä vesien kestävällä käytöllä on pääsääntöisesti päästy Suomessa hyvään vesivarojen hoidon tilaan. Suomessa on kuitenkin

vielä arvioitu olevan 1500 järveä ja 500 jokea kunnostustarpeessa, ja vesipuitte-direktiivin toimeenpano vesien hyvän ekologisen tilan saavuttamiseksi tulee olemaan Suomessa tärkeää.

Vesihuollon yleissuunnitelmilla pyritään etsimään kustannustehokkaat ja ympäristön kannalta tarkoituksenmukaiset ratkaisut vesihuollon alueelliselle kehittämiselle. Lisäksi kuntien vesihuollon kehittämissuunnitelmissa, jotka hyväksytään vuoden 2004 aikana kaikissa kunnissa, otetaan huomioon maankäytön kehittyminen. Suomessa myös vesipuitte-direktiivin toimeenpano on yksi vedenkäyttöön liittyvien suunnitelmien kehittämiskeino, jossa maan käyttö otetaan huomioon.

Vesilakitoimikunnan valmisteleva vesilain uudistus pyritään saamaan eduskunnan käsittelyyn vuonna 2005.

Lisäksi Suomessa on tehty pohjavesien suojelusuunnitelmia. Pohjavesialueiden käyttötavoitteet vaikuttavat veden laatuun ja ekosysteemien suojeluun. Jatkossa on tarkoituksena kiinnittää parempaa huomiota myös vesistörakenteiden peruskorjaukseen ja kunnossapitoon.

Rajavesiyhteistyötä tehdään Ruotsin, Norjan ja Venäjän kanssa. Rajavesistösojipusten ajantasaistaminen on käynnissä Ruotsin kanssa.

Suomi on mukana EU:n vesialoitteessa, jolla pyritään muun muassa parantamaan veden ja saniteettipalveluiden saatavuutta köyhyyden vähentämiseksi, parantamaan hallintotapoja ja edistämään integroitua vesivarojen hoitoa.

Taulukko 35. Suomessa Johannesburgin päätökseen (26, 26a, 26c, 26g, 40b) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia tai kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Vesihuoltolaki (2001)
● EU:n vesipolitiikan puitte-direktiivi (2000) + Vesipolitiikkatoimikunnan mietintö (04/2004)
● Vesilakitoimikunnan mietintö (05/2004) / vesilain uudistaminen
● Pohjavesien suojelua koskevat säädökset
● Pohjavesidirektiivi (valmisteilla)
● Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005 (1998)

- Vesivarastrategia (1999)
- Vesiensuojelun toimenpideohjelma vuoteen 2005 (2000)
- Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
- Suurtulvatyöryhmän loppuraportti (2003)
- Rajavesistöyhteistyö

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ parannetaan edellytyksiä vesistöjen vesiensuojellukselle kunnostukselle

Lisäksi laaditaan vesipuitedirektiivin vaatimat vesienhoitosuunnitelmat ja niihin liittyvät toimenpideohjelmat, jotka toimeenpannaan alueellisella tasolla eri toimijoiden yhteistyönä. Toteutetaan vesiensuojelun tavoiteohjelmaa laajasti ja yhteistyössä monien tahojen kanssa. Lisäksi panostetaan pohjavesivarojen laadulliseen ja määrälliseen turvaamiseen ja suojeluun.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan kokonaisvaltaisten vesivarojen hoitoa (IWRM) koskevien suunnitelmien laatimista sekä suunnitelmien liittämistä osaksi maiden köyhyysstrategioita
- ✓ tuetaan lainsäädännön kehittämistä ja edistetään vesivaroihin liittyvien mallien laatimista
- ✓ edistetään kaukokartoitusmenetelmien käyttöä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ osallistutaan aktiivisesti EU:n vesialoitteen edistämiseen

Johannesburgin päätös: *tuetaan kehitysmaita ja siirtymätalousmaita määrälliseen ja laadulliseen vesivarojen seurantaan ja arviointiin (27), parannetaan vesivarojen hoitoa ja vedenkiertoon liittyvää tieteellistä ymmärtämystä (28), edistetään vesiin liittyvää kansainvälistä ja valtioiden välistä tehokasta yhteistyötä (29)*

Suomessa on käynnissä hankkeita vesivarojen seurantaan ja arviointiin liittyen, kuten ECE:n rajavesisopimus ja tähän liittyvä seurantatyöryhmä, sekä muun muassa lähialueyhteistyöhankkeita. Suomessa tutkimuslaitokset, viranomaiset ja yliopistot tekevät hyvää yhteistyötä.

Suomi järjesti Kiiton vesikonferenssissa oheistapahtuman, jossa esiteltiin hyviä kokemuksiamme rajavesisopimuksista tavoitteena tiedon välittäminen muun muassa EECCA (Eastern Europe, Caucasus and Central Asia) -maiden edustajille.

Suomella on vientihankkeita *kehitysmaihin* sekä lisäksi Suomi on tarjonnut taloudellista avustusta. Suomi tukee muun muassa vesivarojen hoitoon ja kiertoon liittyvää tutkimusta ja mallintamista erityisesti Mekong -joen alueella, ja Afrikassa on huomattavaa tutkimusyhteistyötä. Suomi tukee lisäksi kehitysmaiden asiantuntijoiden osallistumista vesiin liittyvään yhteistyöhön.

Taulukko 36. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (27, 28, 29) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

- Vesiensuojelun tavoitteet vuoteen 2005 (1998)
- Vesivarastrategia (1999)
- Vesiensuojelun toimenpideohjelma vuoteen 2005 (2000)
- Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan vesivarojen seurantaan tehostavaa havaintoverkkojen ja vesitietojärjestelmien kehittämistyön parantamista
- ✓ vahvistetaan vientihanke- ja taloudellista tukea sekä tutkimustyötä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ toimitaan EU:n vesialoitteen edistämiseksi ja osallistutaan EU:n vesivaroja koskevaan yhteistyöhön

Johannesburgin päätös: edistetään mm. maataloudessa ja metsätaloudessa, soilla ja vesiviljelyssä ohjelmia, joilla kehitetään kestäväällä tavalla maan tuottavuutta ja vesivarojen tehokasta käyttöä (40d), toimeenpannaan lakeja ja ohjelmia maan- ja vedenkäyttöoikeuksien vahvistamiseksi (40i)

Suomessa muun muassa toimet maa- ja metsätaloudessa vaikuttavat vesistöihin. Maatalouden ympäristötukijärjestelmässä ja metsätaloudessa on toteutettu useita vesiensuojelutoimia sekä tehty muun muassa vesiensuojelun vaikuttavuuden tutkimusta.

Suomessa on selkeät maankäyttö- ja jokamiehenoikeudet myös vesiin liittyen.

Taulukko 37. Suomessa Johannesburgin päätökseen (40d, 40i) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia tai kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● Vesihuoltolaki (2001)
● Vesivarastrategia (1999)
● Horisontaalinen maaseudun kehittämisohjelma (2000)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Salaojituksen tavoiteohjelma (2002)
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● METVE (vesitalous + metsätalous) -tutkimusohjelma
● Valtioneuvoston päätös vesienhoitoalueista
● Valtakunnalliset alueiden käytön tavoitteet
● Jokamiehenoikeudet -periaate

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ uudistetaan maankuivatuksen suunnitteluohjeisto ottaen erityisesti huomioon luonnonmukaisen vesirakentamisen menettelytavat
- ✓ kehitetään vettä säästäviä kastelumenetelmiä

Lisäksi jatketaan vesiensuojelun vaikuttavuuden tutkimusta.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään kestäviin maatalouskäytäntöihin sekä veden keräämiseen ja vedenkäytön tehostamiseen liittyvää osaamista
- ✓ osallistutaan maankäyttöä ja vesivaroja koskevan lainsäädännön kehittämistyöhön

7. Biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö

Johannesburgin päätös: *biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus on pääväline biologisen monimuotoisuuden suojelulle ja kestävälle käytölle sekä geeniresurssien hyötyjen oikeudenmukaiselle jaolle. Tämä edellyttää myös uusia rahoitus- ja teknisiä voimavaroja kehitysmaille, jotta biologisen monimuotoisuuden nykyinen häviämismuutos saataisiin merkittävästi vähenemään vuoteen 2010 mennessä (44), integroidaan monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tavoitteet maailmanlaajuisiin, alueellisiin ja kansallisiin sektori-ohjelmiin ja politiikkoihin (44a), rohkaistaan yleissopimuksen ja muiden monenkeskisten ympäristösopimusten yhteistoimintaan (44c), kehoitetaan ratifioimattomia maita ratifioimaan biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, Cartagenan pöytäkirja sekä muut biodiversiteettiin liittyvät sopimukset sekä kehoitetaan edistämään näiden sopimusten tehokasta toimeenpanoa kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, ja tuetaan tässä työssä kehitysmaita (44t)*

Suomi ratifioi kansainvälisen biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen vuonna 1994. Yleissopimuksen toimeenpano Suomessa kansallisella tasolla on tapahtunut kansallisen lainsäädännön, kansallisten toimintastrategioiden, -suunnitelmien ja -ohjelmien avulla. Sopimuksen perusperiaatteet, suojelu ja kestävä käyttö on myös pyritty sisällyttämään toimialueiden sisäisiin tai välisiin suunnitelmiin, ohjelmiin ja politiikkoihin.

EU:n oma tavoite biologisen monimuotoisuuden häviämisen merkittävän vähentämisen vuoteen 2010 mennessä osalta on vaativampi kuin Johannesburgin päätös. EU:n tavoitteiden mukaisesti biologisen monimuotoisuuden väheneminen on Göteborgin Eurooppa-neuvoston (2001) päätöksen mukaisesti pysäytettävä vuoteen 2010 mennessä. Suomi on omalta osaltaan sitoutunut EU:n tavoitteeseen ja pyrkii edistämään tätä.

Suomessa kokoava väline yleissopimuksen velvoitteiden toimeenpanossa on Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma, joka sisältää kehittämistoimet, toimialavastuut ja voimavaratarpeet. Ohjelman toimeenpano ja seuranta ovat käynnistyneet laaja-alaisesti. Hallinnonalat, keskeiset elinkeinosektorit ja kansalaisjärjestöt ovat toimialavastuunsa mukaisesti edistäneet ohjelman viemistä käytäntöön. Lisäksi tutkimus, erityisesti Suomen Akatemian biodiversiteettitutkimusohjelma, sekä alan tiedotustoiminta ovat ke-

hittyneet hyvin. Biologisen monimuotoisuuden suojele, hoito ja kestävä käyttö ovat käytännön tasolla integroituina eri toimialoilla.

Monilta osin Suomessa on kyetty parantamaan biologisen monimuotoisuuden tilaa. Biodiversiteetin vähenemisen taittamiseksi kansallista toimintaohjelmaa on kuitenkin tarpeen uudistaa. Tähän sekä Johannesburgin tavoitteeseen liittyen Suomessa on käynnistetty ympäristöministeriön vetämänä biodiversiteettiä koskevan politiikan arviointityö kansallisen biodiversiteettitoimintaohjelman toimenpiteiden vaikuttavuudesta ja riittävydestä sekä arvio biologisen monimuotoisuuden tilasta. Tarkoituksena on uudistaa kansallinen toimintaohjelma vuonna 2005. Arviointityö tehdään sekä lajiston että ekosysteemien osalta. Tämä uudistustyö vaatii laajaa yhteistyötä. Myös luonnonsuojelualueiden hankintamäärärahoja koskeva ohjelma tarkistetaan vuonna 2005.

Suomen eliölajiston uusin uhanalaistarkastelu julkaistiin vuonna 2001. Tässä tarkastelluista 15 000:sta, riittävät tarkastelutiedot omaavista lajeista, noin joka 10. arvioitiin uhanalaiseksi. Metsät arvioitiin tärkeimmäksi uhanalaisten lajien elinympäristöksi, ja Etelä-Suomen vanhojen metsien lajien häviämisen todennä-

Pekka Väisänen

köisyys oli selvästi kasvamassa. Arvion mukaan myös perinne- ja kulttuuriympäristöjen lajien uhanalaisuus oli kasvanut huomattavasti.

Maatalouden luoma luonnon monimuotoisuus Suomessa on merkittävää. Maatalouden ympäristötukijärjestelmän puitteissa tehdään luonnon monimuotoisuuden tähtääviä erityistukisopimuksia, kuten perinnebiotooppien hoito, luonnon monimuotoisuuden edistäminen, alkuperäisrotujen hoito, alkuperäiskasvien viljely, suojavyyhykkeiden perustaminen ja hoito, kosteikkojen ja laskeutusaltaan perustaminen ja hoito, sekä maiseman kehittäminen ja hoito. Viljelijöitä kannustetaan yleissuunnittelulla ja neuvonnalla omistamiensa luonnon monimuotoisuuden kannalta arvokkaiden alueittensa hoitoon. Tavallisessa maatalousluonnossa on tapahtumassa umpeutumista ja samalla avoimen paikan kasviston ja eläimistön häviämistä. Lisää keinoja maatalousympäristön monimuotoisuuden hoitamiseen käytännön tasolla kehitellään maa- ja metsätalousministeriön vetämän monimuotoisuuden tutkimusohjelman kautta. Maa- ja metsätalousministeriö rahoittaa yhdessä ympäristöministeriön kanssa maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimusta niin kutsutun MYTVAS -tutkimusohjelman kautta.

Suomessa on arvioitu biodiversiteettiä koskevan yleissopimuksen laajennetun metsien biologista monimuotoisuutta koskevan työohjelman toimeenpanoa ja sen yhteyttä olemassa oleviin prosesseihin. Luonnon monimuotoisuus otetaan huomioon muun muassa alueellisessa metsäsuunnittelussa sekä Metsähallituksen luonnonvarasuunnitelmissa ja alue-ekologisissa metsäsuunnitelmissa. Lisäksi metsäsertifioinnilla, kuten muun muassa Finnish Forest Certification System FFCS -järjestelmällä, on myönteistä vaikutusta Suomessa metsien käyttöön ja hoitoon. Kansalliseen metsäohjelmaan liittyvänä on käynnissä Etelä-Suomen metsien suojeleohjelma METSO ja tähän liittyvät kokeiluhankkeet, jotka ovat käynnistyneet vuonna 2003.

Vierasperäisten lajien metsästys ja kantojen säätely on Suomessa pyritty hoitamaan siten, ettei alkuperäiselle lajistolle muodostu uhkaa. Lajistollista monimuotoisuutta on pyritty turvaamaan elinympäristöjen oikealla käsittelyllä ja parantamisella sekä uhanalaistuneiden tai Suomesta hävinneiden lajien siirto- ja palautusistutuksilla. Riistanhoidossa on huomioitu kantojen lajipuhtauden säilyminen. Vierasperäisten lintu- ja nisäkäslajien sekä vierasperäisten riistaeläinkantojen ja kalalajien leviäminen luontoon pyritään estämään muun muassa istutuslupamenettelyn ja lainsäädännön avulla.

EU:n vesipuitedirektiivi on tuonut perinteisen vesien kemiallis-fysikaalisen tarkastelun lisäksi mukaan vesien ekologisen tilan tarkastelun. Kalavesiä on Suomessa hoidettu esimerkiksi velvoiteistutusten avulla ottaen huomioon muun muassa vesiekosysteemien monimuotoisuus. Perinteiset vesistöjen rakentamistyöt ovat Suomessa olleet vähenemässä. Uudet vesistötyöt ovat lähinnä pienehköjä, maaseudun elinkelpoisuutta edistäviä hankkeita. Kunnostustöiden tavoitteena on vesistöjen käytettävyyden edistäminen ja luonnon monimuotoisuuden hoito. Luonnon monimuotoisuuden turvaamiseksi vesilakiin on lisätty säädökset eräiden luonnontilaisten pienvesien suojelusta.

Valtakunnalliseen biodiversiteettiseurantaan osallistuvat muun muassa Helsingin yliopiston Luonnontieteellinen keskusmuseo, Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus, Metsähallitus, Metsäntutkimuslaitos, Merentutkimuslaitos, Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos, Suomen ympäristökeskus, BirdLife Suomi, Suomen WWF sekä Suomen perhostutkijain seura. Suomessa lisäksi luontoharrastajilla on mittava merkitys Suomen luonnon tapahtumien raportoinnissa tuoden monimuotoisuuden seurantaan erittäin merkittävää tietoa vuosittain.

Suomi on edistänyt yhteistyötä järjestämällä erilaisten monenkeskisten ympäristösopimusten niin kutsuttuja synergiakokouksia aavikoitumis-, ilmasto- ja biodiversiteettisopimusten välillä vuonna 2003. Cartagenan pöytäkirjan Suomi on ratifoinut kesällä 2004.

Suomi tukee pohjoismaista *kehitysyhteistyöhanketta*, joka koskee geenipankkien toimintaa eteläisessä Afrikassa. Lisäksi Suomi on opetusministeriön kautta jäsenenä Euroopan ympäristöviraston EEA:n biodiversiteettitietoa käsittelevässä järjestelmässä (GBIF). Biodiversiteettisopimusta koskevaan toimeenpanoon Suomi on esittänyt budjetoitavaksi yhteensä 672 000 euroa vuoteen 2005 saakka. Suomi tukee biologisen monimuotoisuuden kestäväää käyttöä myös muun muassa maaseutukehityksen toimialalla.

Taulukko 38. Suomessa Johannesburgin päätökseen (44, 44a, 44c, 44t) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia ja Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

- Vesilaki (1961)
- Kalastuslaki (1982)

- Poronhoitolaki (1990)
- Metsästyslaki (1993)
- Geenitekniikkalaki (1995)
- Metsälaki (1996)
- Laki kestävän metsätalouden rahoituksesta (1996)
- Luonnonsuojelulaki (1996)
- Maankäyttö- ja rakennuslaki (1999)
- Kasvinjalostajanoikeutta koskeva lainsäädäntö (1992, 1999)
- Rikoslaki / luonnonvararikokset (2002)
-
- Suomen maasuorpetokannat ja niiden hoito (Ympäristö- ja luonnonvarainneuvosto, 1996)
- Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
- Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat (1998)
- Perinnemaisemien hoitoryhmä (YM, 1998)
- Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
- Porotaloustyöryhmän muistio (suurimmat sallitut poromäärät) (1999)
- Uhanalaisten lajien II seurantaryhmän mietintö (2000) + muut mietinnöt
- Maatalouden bio- ja geenitekniikkastrategia (2000)
- Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman sisältämä maatalouden ympäristötukijärjestelmä (2000)
- Suomen metsätalouden tila 2000 -kestävän metsätalouden kriteerit ja indikaattorit (2000)
- Kalataloushallinnon rapustrategia (2000)
- Luonnon monimuotoisuus yksityismetsissä -ohjelma (MTK, 2001)
- Suomenlahden meritaimenkantojen suojelu- ja käyttösuunnitelma (2001)
- Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
- Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
- Kansallinen kasvigeenivaraohjelma (2001)
- Maatalousalueiden luonnon monimuotoisuuden yleissuunnittelu –opas (2002)
- Etelä-Suomen metsien suojelun luonnonsuojelubiologiset perusteet sisältävä ESSU -raportti (2001) sekä Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien monimuotoisuuden –ohjelma (METSO) (2002)
- Maatalouden kansallinen eläingenivaraohjelma (2002)
- Suomen ehdotus Natura 2000 –verkostosta Suomessa (1999) ja sen täydentämisestä (2002)
- Maa- ja metsätalousministeriön geenitekniikkastrategia ja toimenpideohjelma vuosille 2003-2007 (2003)
- Geenivaraneuvottelukunta (MMM, 2003-)
- Järvilohistrategia (2003)
- Biologinen monimuotoisuus maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla (2003)
- Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (MOSSE) (2003)
- Hallitusohjelma (2003) / 10. Ympäristöpolitiikka
- Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelma 2003-2012 (2003)

● Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarviointi (2004)
● Biodiversiteettitutkimusohjelmat FIBRE (1997-2002) ja FIGARE (2003-2006)
● Biodiversiteettitutkimuksen tulosten hyödyntäminen (BITUMI) (2000-2002)
● Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (MMM) (2003-2006)
● Porotalouden taloustutkimusohjelma 2003-2007
● Maatalouden ympäristötuen vaikuttavuuden seurantatutkimus MYTVAS 1 (1995-1999), MYTVAS 2 (2000-2006)
● Suomen luonnon monimuotoisuuden tiedonvälitysjärjestelmä LUMONET
● Yliopistojen biologisen monimuotoisuuden tutkimukset
● Metsätalouden alueelliset tavoiteohjelmat 2001-2005
● Valtioneuvoston periaatepäätökset luonnonsuojeluohjelmista
● Nieriästrategia (valmisteilla)
● Kehityspoliittinen ohjelma, Valtioneuvoston periaatepäätös (2004), edeltävät valtioneuvoston periaatepäätökset ja kehitysyhteistyön linjaukset (2001, 1998, 1996) sekä niitä koskevat toimeenpano-ohjelmat
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)
● Metsäalan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Vesialan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Energia-alan kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)
● Tietoyhteiskuntaa koskeva kehitysyhteistyölinjaus (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ otetaan kaikissa hankkeissa ja suunnitelmissa huomioon uhanalaisten lajien suojelun tarpeet sekä jatketaan uhanalaisten lajiston kartoitustyötä
- ✓ edistetään kansallisen biodiversiteettiohjelman uudistuksella EU:n biodiversiteettitavoitetta
- ✓ toteutetaan valtioneuvoston periaatepäätöksiin hyväksytyt suojelualuesuunnitelmat vuoteen 2007 mennessä
- ✓ perustetaan metsäpuiden perinnöllisen monimuotoisuuden säilyttämiseksi riittävä määrä geenireservimetsiä ja säilytyskokoelmia
- ✓ turvataan maatalouden ympäristötuen rahoitus kuluvalle kaudella, varmistetaan ohjelman jatko vuoden 2007 jälkeen sekä täsmennetään ympäristötukea tutkimusohjelman tuottamien tulosten pohjalta
- ✓ edistetään myös muilla alueilla kuin maataloudentukijärjestelmän piirissä olevilla maataloilla maataloustuotannon luomissa ympäristöissä viihtyvän lajiston monimuotoisuutta
- ✓ valmistellaan maatalouden biologisen monimuotoisuuden säilyttämistä kos-

keva strategia sisältäen näkökohdat muun muassa markkinoista, tuottajista ja kuluttajista

- ✓ toimitaan niin, että eri maat ja maaryhmät edistävät biologisen monimuotoisuuden suojelua, hoitoa ja kestäväää käyttöä
- ✓ toteutetaan Etelä-Suomen metsien suojelua METSO -ohjelman tuottamien tulosten pohjalta ohjelman päätyttyä
- ✓ laaditaan suurpetokantojen hoitosuunnitelmat
- ✓ parannetaan biologista monimuotoisuutta koskevien tietokantojen käytettävyyttä ja kehitetään tarvittaessa uusia tietojärjestelmiä
- ✓ huolehditaan biologista monimuotoisuutta koskevasta tutkimuksesta sekä tiedon ajanmukaisesta tasosta ja tiedon levittämisestä

Lisäksi integroidaan biologisen monimuotoisuuden suojelu ja kestävä käyttö mukaan EU:n rakennerahasto -ohjelmakauden ohjelmien suunnitteluun. Edistetään Natura 2000 -alueiden ja erityisesti kansallispuistojen hoidon ja käytön suunnittelua sekä toteutusta. Lisäksi jatketaan toimia biodiversiteetin suojelemiseksi ja toteutetaan sen kestäväää käyttöä eri toimialojen osana.

Lisäksi turvataan geneettinen monimuotoisuus kasvin- ja kotieläintuotannossa muun muassa toteuttamalla maatalouden kasvi- ja eläingenivaraohjelmissa esitettyjä toimenpiteitä, muun muassa maatiaiskasvien ja alkuperäisrotujen säilyttämiseksi tuotannossa.

Lisäksi annetaan maasuurpetokantojen kasvaa vähitellen pääasiassa metsästyskiintiöiden ja rauhoitusmääräysten avulla niin, että niitä esiintyy tasaisemmin koko Suomessa.

Lisäksi luodaan kalavesien kunnostustoimenpiteillä elinympäristöjä taantuville kalakannoille ja parannetaan niiden luontaisia lisääntymismahdollisuuksia. Suoritetaan istutuksia taantuneiden, arvokkaiden luonnonkalakantojen vahvistamiseksi sekä turvataan uhanalaisten kantojen säilyminen kotiutusistutuksilla. Turvataan sisävesien uhanalaiset vaelluskalakannat. Varmistetaan, että Suomessa harjoitettu EU:n yhteiseen kalastuspolitiikkaan perustuva kalastus turvaa Itämeren lohen luonnonvaraisten kantojen säilymisen.

Lisäksi lisätään biodiversiteetin hoitoon liittyviä kunnostustöitä rakennetuissa sekä muuten muutetuissa vesistöissä. Edistetään kosteikkojen kunnostamista.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan geenivaroista saatavien hyötyjen oikeudenmukaista jakautumista
- ✓ tuetaan biodiversiteetin suojelua, hoitoa ja kestäväää käyttöä sekä erityisesti elintarviketuotannon käytettävissä olevien geenivarojen säilyttämistä
- ✓ tuetaan puiden ja metsien geenivarojen suojelua kehittämällä yhteisöpohjaisia metsätalouden ja peltometsäviljelyn muotoja, jotka perustuvat paikallisiin puulajeihin
- ✓ edistetään monimuotoisia elinkeinorakenteita kehitysmaissa tukemalla rinnakkain biodiversiteetin kestäväää käyttöä ja suojelua sekä köyhyyden vähentämistä
- ✓ siirretään tieto-taitoa muun muassa uhanalaisten lajien ja elinympäristöjen hoidon järjestämisessä ja käyttösuunnitelmien laatimisessa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ kehitetään yhteisiä pohjoismaisia kotieläintalouden toimintamalleja geenivarojen säilyttämiseksi monimuotoisina sekä toimitaan aktiivisesti Pohjoismaisen geenipankin (NGB) geenivarojen säilyttämiseksi
- ✓ toimeenpannaan EU:n biodiversiteettistrategiaa ja siihen liittyviä toimintaohjelmia sekä edistetään EU:n tavoitetta pysäyttää biodiversiteetin väheneminen vuoteen 2010 mennessä

Johannesburgin päätös: *edistetään biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen alaista työtä biologisen monimuotoisuuden kestävästä käytöstä, mukaan lukien matkailu (44b)*

Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma pyrkii edistämään yleissopimuksen alaista työtä biologisen monimuotoisuuden suojelusta, hoidosta ja kestävästä käytöstä Suomessa. Vaikka monilta osin on kyetty parantamaan biologisen monimuotoisuuden tilaa Suomessa, kansallinen toimintaohjelma on tarpeen uudistaa biodiversiteetin vähenemisen taittamiseksi.

Suomessa matkailu on pääsääntöisesti kestävää biologisen monimuotoisuuden kannalta sekä biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tavoitteiden osalta. Esimerkiksi luonnonsuojelualueilla on yleisöltä rauhoitettuja alueita, ja muun muassa polut on osittain korvattu pitkospuilla. Suomessa on myös esimerkiksi alkanut työ moottorikelkkojen ohjaamiseksi virallisille kelkkareiteille. Eräät matkatoimistot ovat ottaneet käyttöönsä omia ohjeistuksia kestäväan matkailuun liittyen sekä kehittänyt kansainvälisen matkailun kriteerejä. Yleisesti luontomatkailu ja luonnon virkistyskäyttö ovat Suomessa lisääntyneet, ja tähän liittyvää elinkeinotoimintaa ja yrittäjyyttä on pyritty vahvistamaan.

Taulukko 39. Suomessa Johannesburgin päätökseen (44b) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Maa- ja metsätalousministeriön luonnonvarastrategia - Uusiutuvien luonnonvarojen kestävä käyttö (2001)
● Ohjelma luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (YM, 2002)
● Valtioneuvoston periaatepäätös toimintaohjelmasta luonnon virkistyskäytön ja luontomatkailun kehittämiseksi (2003)
● Kestävän luontomatkailun periaatteet (MH, 2003)
● Luonnonvarainneuvoston kannanotto erämatkailun kehittämiseksi (2003)
● Porotalouden taloustutkimusohjelma 2003-2007
● Erä- ja luontomatkailu -perinne ja yritystoiminta
● Maaseutupolitiikan yhteistyöryhmän luonnontuotealan teemaryhmä

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ lisätään vapaaehtoisten kestävää matkailua koskevien ohjeiden laajempaa käyttöönottoa matkailuyritysten ja matkatoimistojen toiminnassa
- ✓ markkinoidaan Suomen luontoa kestävan matkailun kohdealueena

Johannesburgin päätös: edistetään ekosysteemilähestymistavan laaja-alaista täytäntöönpanoa ja kehittämistä (44e)

Suomessa ekosysteemilähestymistapaa on pyritty kehittämään, ja laajassa mittassa noudatettu erityisesti metsätaloudessa kestävan metsätalouden muodossa.

Ekosysteemilähestymistapa on luonnonvaratutkimuksen piirissä määrittynyt tarkoittamaan sellaista hallinnointia, jossa tunnistetaan asian omaiset ekosysteemi-kokonaisuudet sekä niiden rakennetta ja toimintaa keskeisesti säätelevät prosessit. Lähestymistavan kokonaisvaltaista näkökulmaa biologisen monimuotoisuuden suojeluun, hoitoon ja kestäväan käyttöön sekä sen soveltamista Suomessa ollaan muun muassa valmistelemassa Turun yliopiston ja Suomen ympäristökeskuksen tutkijoiden yhteistyönä ympäristöministeriön toimeksiannosta. Myös ohjelmatyössä vuorovaikutteinen suunnittelu on arkipäivää, ja vuorovaikutteista suunnittelua on edistetty myös lainsäädännössä. Suomessa on valmisteltu myös tutkimukseen liittyvää ekosysteemilähestymistapaa koskevaa tiedottamista, esimerkiksi vuonna 2003 Itämeriohjelman velvoitteiden toteuttamiseen liittyvän tutkimusohjelman kautta (BIREME Workshop).

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ selvitetään, kuinka nykyisiä uusiutuvien luonnonvarojen kestäväan hoidon ja käytön toimintatapoja tulisi parantaa, jotta ne toteuttaisivat paremmin lähestymistavan periaatteita

Johannesburgin päätös: *suojellaan biodiversiteettiä tehokkaasti ja käytetään kestävästi, tuetaan ”hot spot” -alueita koskevia aloitteita, ja edistetään kansallisten ja alueellisten ekologisten verkkojen ja käytävien muodostamista (44g)*

Suomessa biodiversiteetin suojelu on sisällytetty eri sektoreiden kestäväan käyttöön. Biodiversiteetin tilaa on turvattu muun muassa metsätalouden ja maatalouden ympäristötoimien ansiosta.

Suomessa maaekosysteemien osalta on pyritty ja pystyttykin hyvin osoittamaan kansallisia ”hot spot” -alueita. Lisäksi on muodostettu alueellisia ja ekologiaisia verkkoja. Puutteita on vielä merien sekä Etelä-Suomen metsien osalla. Natura 2000 sekä Suomen oma luonnonsuojelualueverkko ja ekologiset käytävät muodostavat Suomen alueellisen verkoston. Valtion alueilla Metsähallituksen luonnonvara- ja alue-ekologinen suunnittelu muodostaa toimivia alueellisia verkkoja ja käytäviä.

Käynnissä on suomalais-venäläinen rajat ylittävä luonnonsuojeluverkostoa koskeva yhteistyö.

Taulukko 40. Suomessa Johannesburgin päätökseen (44g) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Kansallinen metsäohjelma 2010 (1999)
● Uhanalaisten lajien II seurantaryhmän mietintö (2000)
● Suomen ehdotus Natura 2000 –verkostoon Suomessa (1999) sekä sen täydentämisestä (2002)
● Toimintaohjelma Etelä-Suomen, Oulun läänin länsiosan ja Lounais-Lapin metsien monimuotoisuuden turvaamiseksi, METSO -ohjelma (2002)
● Biologinen monimuotoisuus maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla (2003)
● Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelma 2003-2012 (2003)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ turvataan suojelualueverkoston toimivuus edistämällä ekologisten käytävien toimivuutta ja lisätään ekologistia käytäviä osana käytännön metsätalouden suunnittelua
- ✓ vältetään metsäekosysteemien pirstoutumista
- ✓ toteutetaan Natura 2000 -verkosto Suomessa

Lisäksi edistetään ekologisten käytävien muodostumista yhteistyön sekä rahoituksen turvin.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ pyritään tukemaan itäisessä Afrikassa olevien trooppisten metsien monimuotoisuuden hot spot -alueiden suojelua, hoitoa ja kestäväää käyttöä

Johannesburgin päätös: voimistetaan kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä pyrkimyksiä tulokaslajien kontrolloimiseksi (44i), nopeutetaan toimenpiteiden kehittämistä estämään vierasperäisten eliöiden joutumista vieraille maalle (34b)

Suomessa tulokaslajeista säädetään luonnonsuojelulaissa, kasvinsuojelulaissa, metsästyslaissa sekä kalastuslaissa. Tulokaslajien kontrolloimiseksi Suomessa on tarpeen arvioida Suomessa tavattavien vierasperäisten lajien vaikutukset, estää haitallisten vieraiden lajien pääsy luontoon tai hävittää lajit, jotka uhkaavat Suomen alkuperäisiä ekosysteemejä, elinympäristöjä tai muita lajeja. Suomessa uusien kala- tai rapulajien tai niiden kantojen ja sukusolujen maahantuonti on sallittu vain maa- ja metsätalousministeriön luvalla. Kalanistutuksia valvovat TE-keskukset. Kalatautien osalta tilanne Suomessa on hallinnassa.

Vaeltajasimpukan tuloa Suomen rannikolle pidetään suurena uhkana rannikoiden alkuperäisille lajeille, ja petovesikirppu limoittaa kalaverkkoja ja sekoittaa nykyistä Itämeren ravintoverkkorakennetta. Jokirapuvesistöjä on suojeltu täplärapuistutuksilta. Valtaosa maahamme tulleista uusista kasvilajeista ei ole aiheuttanut haittoja vaan lähinnä lisännyt muun muassa Suomen kukkakasvien biodiversiteettiä. Myös perhos- ja lintulajistomme on vuosien myötä monipuolistunut. Näiden ohella maahamme on kuitenkin ilmaantunut jonkin verran myös sellaisia kasvi- ja metsätuholaisia sekä puutarhakarkulaisia, joista on aiheutunut paikallisia ongelmia.

Suomi tukee *kehitysmaiden* mahdollisuuksia parantaa säädöspohjaansa koskien geneettisesti muunneltuja organismeja ja vierasperäisiä eliöitä.

Taulukko 41. Suomessa Johannesburgin päätökseen (34b, 44i) liittyvää kansallista lainsäädäntöä sekä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Kalastuslaki (1982)
● Metsästyslaki (1993)
● Kasvinsuojelulaki (1994)
● Luonnonsuojelulaki (1996)
● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Kalataloushallinnon rapustrategia (2000)
● Vapaa-ajan kalatalouden kansallinen kehittämisstrategia (2001)
● Alien Species in Finland (HY, 2001)
● Biologinen monimuotoisuus maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla (2003)
● Suomen Akatemian muuntogeenisten eliöiden yhteiskunta-, ympäristö- ja terveysvaikutuksia koskeva ESGMO-tutkimusohjelma 2004-2006

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ valmistellaan kansallinen strategia tulokaslajien rajoittamiseksi ja niiden haitallisten vaikutusten hillitsemiseksi sekä tarpeen mukaan hävittämiseksi ottaen huomioon Haagin ohjeisto⁷
- ✓ tehostetaan seurantaa tulokaslajien leviämisestä uusille alueille

Lisäksi sovelletaan ennalta varautumisen periaatetta vierasperäisiin lajeihin liittyvässä toiminnassa. Huolehditaan, ettei kalanviljelylaitoksilta pääse karkaamaan luonnonvesiin vieraita kantoja.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan haitallisten tulokaslajien vaikutusten arviointia ja haittojen vähentämiseen tähtäävien toimenpiteiden aikaansaamista

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään EU -tasolla tiedon lisäämistä sekä vieraseliöiden kulkeutumisen estämistä koskevien säännösten kehittämistä
- ✓ toimeenpannaan Kansainvälisen merenkulkua koskevan järjestön IMO:n painolastivesien mukana kulkeutuvia vieraslajeja koskeva päätös (2004)

Johannesburgin päätös: rohkaistaan ja mahdollistetaan kaikkien sidosryhmien myötävaikuttaminen yleissopimuksen tavoitteiden toimeenpanoon, erityisesti nuoret, naiset ja alkuperäis- ja paikallisyhteisöt huomioon ottaen (44k), edistetään alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen tehokasta osanottoa päätöksenteossa ja politiikanteossa perinnetiedon käyttöön liittyen (44l), edistetään konkreettista kansainvälistä tukea ja kumppanuutta biodiversiteetin suojeluun ja kestävään käyttöön erityisesti kanavoimalla rahoitus- ja tieto-aidollisia voimavaroja kehitysmaihin (44f), välitetään rahoitus- ja teknistä tukea kehitysmaihin alku-

⁷ www.biodiv.org/decisions/default.aspx?m=COP-06&cid=7197&clg=0

peräisen ja paikallisia asukkaita koskevan biodiversiteetin suojelupyrkimysten parantamiseksi (44h), kehitetään ja toimeenpannaan mekanismeja, joilla voidaan hyödyntää paikallisten ja alkuperäisyhteisöjen tieto, innovaatiot sekä käytännöt (44j), rohkaistaan kehitysmaihin suunnattavaan tekniseen ja rahoitustukeen, kehitysmaiden biodiversiteetin suojelemiseksi ja kestäväään käyttöön liittyvien kansallisten ainutlaatuisten ja perinteisten systeemien kehittämiseksi ja toimeenpanemiseksi (44m)

Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tavoitteita tukee Suomen kansallinen toimintaohjelma. Toimintaohjelmaa koskeva käynnissä oleva arviointi- ja uudistustyö tehdään laajana yhteistyönä eri sidosryhmien välillä. Paikallisyhteisöjen osalta Suomessa on muun muassa selvitetty oikeusministeriön toimesta saamelaisten oikeuksiin liittyviä kysymyksiä. Myös Metsähallitus on toteuttanut metsätalouden ja porotalouden yhteensovittamista osallistavan suunnittelunmenettelyn kautta. Yleisesti Suomessa pyritään avoimeen ja läpinäkyvään suunnitteluun, jossa sidosryhmät ovat mukana.

Suomi on tukenut muun muassa Arktisen neuvoston kautta norjalaisten hanketta, jossa on tutkittu sosio-ekonomiselta kannalta porotalouden harjoittajia ja heidän perheitään. Hankkeessa on selvitetty ja tilastoitu myös Suomen saamelaisten olosuhteita.

Kehityksmaissa toteutetut Suomen vesi- ja sanitaatio- sekä energiahankkeet vaikuttavat välillisesti biologiseen monimuotoisuuteen. Hankkeiden toteuttamisessa on otettu huomioon niiden mahdolliset haittavaikutukset. Suomi on ollut myös alusta alkaen (1991) mukana maailmanlaajuisen ympäristörahaston (GEF) rahoittajana.

Taulukko 42. Suomessa Johannesburgin päätökseen (44f, 44h, 44j, 44k, 44l, 44m) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Suomen biologista monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Uhanalaisten lajien II seurantaryhmän mietintö (2000)
● Kansallinen kasvigeenivaraohjelma (2001)
● Suomen ehdotus Natura 2000 –verkoston täydentämisestä (2002) / Life –hankkeet (EU)
● Biologinen monimuotoisuus maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalalla (2003)
● Metsähallituksen luonnonvarasuunnittelu ja alue-ekologinen suunnittelu

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ kehitetään kansalaisten vaikuttamismekanismeja suunnittelujärjestelmissä ja päätöksenteossa

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan edelleen kehitysmaiden biodiversiteetin suojeluun ja kestävään käyttöön liittyvää toimintaa
- ✓ tuetaan kehitysmaita saamaan käyttöön maailmanlaajuinen monimuotoisuustietojärjestelmää koskeva ohjelma (GBIF)
- ✓ tuetaan YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestön FAO:n sekä kehitysmaihin suuntautuvan maataloustutkimusjärjestelmän CGIAR:n toimenpiteitä kehitysmaita palvelevan kasvinjalostustoiminnan edellytysten parantamiseksi

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ tuetaan biodiversiteetin ottamista huomioon köyhyyden poistamista koskevilla ohjelmissa

Johannesburgin päätös: edistetään Bonnin ohjeiden toimeenpanoa geeniresurssien hyödyn oikeudenmukaisesta jaosta (44n), neuvotellaan kansainvälinen menettely edistämään ja takaamaan geenivarojen saatavuus ja hyödyn oikeudenmukainen jako (44o), edistetään käytännön toimia geeniresursseihin liittyvien bioteknologioiden hyötyjen ja tulosten esilletuomiseksi, sekä parannetaan tieteellistä ja teknistä yhteistyötä bioteknologiassa ja bioturvallisuudessa (44q), edistetään keskustelua biodiversiteettiä koskevan yleissopimuksen sekä kansainvälisen kaupan ja aineettomien oikeuksien välisistä suhteista (44r)

Suomessa on käynnistymässä keskustelu, miten kansainvälisten geenivaroja koskevien sopimusten artiklat pannaan täytäntöön kansallisesti. Tässä yhteydessä tulee myös tarkasteltavaksi, tarvitaanko kansallista lainsäädäntöä geenivaroihin liittyvien omistusoikeuksien sääntelyyn. Suomi on mukana EU:n asiantuntijaryh-

mässä, jossa tarkastellaan Bonnin ohjeiden⁸ sisältöä, toimeenpanoa sekä tähän liittyviä puutteita.

Biodiversiteetin ja kansainvälisen kaupan ja aineettomien oikeuksien välistä suhteista ei ole käynnissä kansallista valmistelua.

Kehitysyhteistyössä Suomi voi tukea modernin biotekniikan sovelluksia, kun ne tarjoavat turvallisen ja kestävä vaihtoehdon perinteisten sovellusten rinnalle, ja kun toimintaa koskeva kansallinen lainsäädäntö ja valvonta ovat kansainvälisten velvoitteiden mukaiset.

Taulukko 43. *Suomessa Johannesburgin päätökseen (44n, 44o, 44q, 44r) liittyviä kansallisia sekä Suomen kehitysyhteistyötä koskevia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.*

● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
Kansallinen kasvigeenivaraohjelma (2001)
● Kansallinen eläingenivaraohjelma (2003)
● Geenivaraneuvottelukunta (MMM, 2003-)
● Geenitekniikan lautakunta (STM) ja biotekniikan neuvottelukunta
● Maaseutukehityksen linjaus (UM, 2004)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ arvioidaan geenivarojen ja niiden omistusoikeuksien tilanne sekä selvitetään kansallisen geenivaroja koskevan lainsäädännön tarve

Lisäksi sovelletaan ennalta varautumisen periaatetta kaikessa geneettisesti muunneltuihin eliöihin liittyvässä toiminnassa, sekä varmistetaan sisäisen muuntelun laajuus jalostuksessa maatiaiskasvien ja alkuperäisrotujen sekä vanhojen viljelykasvikantojen säilyttämisessä.

⁸ www.biodiv.org/programmes/socio-eco/benefit/bonn.asp

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ tuetaan kestäviä bioteknologian sovellutuksia ja bioturvallisuutta varmistuen kestävyyskoordinaatio kansallisella tasolla sekä yhteistyössä kansainvälisten toimijoiden kanssa

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään geenivarojen saatavuutta, niistä saatavien hyötyjen oikeudenmukaista jakoa sekä omistusoikeuteen ja patentointiin liittyvien menettelytapojen kehittämistä
- ✓ osallistutaan geneettisesti muunneltujen eliöiden luontoon päästämiseen liittyvän riskinarviointimenettelyn kehittämiseen
- ✓ osallistutaan geenivarojen kestäväää käyttöä, turvallista siirtoa sekä geenitekniikan hyväksikäyttöä koskevaan kansainväliseen yhteistyöhön
- ✓ edistetään biodiversiteettiä koskevan yleissopimuksen ja WTO:n immateriaalioikeuksia säätelevän TRIPS -sopimuksen välisistä suhteista

Johannesburgin päätös: *edistetään maailmanlaajuisen taksonomia-aloitteen työohjelman toimeenpanoa (44s)*

Suomessa maailmanlaajuisen taksonomia-aloitteen työohjelman täytäntöönpanoa on pyritty edistämään muun muassa kansallisen monimuotoisuuden tutkimusohjelman (MOSSE) kautta. Tässä huomiota on kiinnitetty taksonomiseen perustutkimukseen, ja tämän alan tutkimusta on rahoitettu. Luonnontieteellinen keskusmuseo on nimetty biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen taksonomia-asioiden kansalliseksi keskuksesi ja se on mukana eläinlajien luokitelutietojen saatavuuden tehostamista koskevassa aloitteessa (Global Taxonomy Initiative GTI). Uhanalaisten ja puutteellisesti tunnettujen lajien tutkimushanke, joka sisältyy Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelmaan (METSO), pyrkii merkittävästi kohentamaan taksonomista asiantuntemusta Suomessa, ja sillä on yhteys Ruotsin vastaavaan laajaan lajistontutkimushankkeeseen.

Taulukko 44. Suomessa Johannesburgin päätökseen (44s) liittyviä kansallisia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Suomen biologisen monimuotoisuutta koskeva kansallinen toimintaohjelma 1997-2005 (1997)
● Kansallinen kasvigeenivaraohjelma (2001)
● Kansallinen eläingenivaraohjelma (2003)
● Monimuotoisuuden tutkimusohjelma (2003)
● Uhanalaisten ja puutteellisesti tunnettujen lajien tutkimushanke Etelä-Suomen metsien monimuotoisuusohjelma METSO:ssa

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ vahvistetaan ja kehitetään systemaattis-taksonomista tutkimusta ja koulutusta turvaamaan luonnon monimuotoisuutta koskevan tiedon tuotanto
- ✓ kehitetään taksonomisten ja biodiversiteettiä koskevia tietokantoja yhteistyössä eri tutkimuslaitosten sekä luonnontieteellisen keskusmuseon kanssa
- ✓ huolehditaan koulujen opetusohjelmissa lajintuntemuksen säilymisestä, kuten esimerkiksi peruspuulajien tuntemuksesta

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ edistetään taksonomisen tutkimuksen ja koulutuksen lisäämistä nykyistä täsmällisemmän tiedon saamiseksi lajitason monimuotoisuudesta ja biodiversiteetin turvaamiseksi

Johannesburgin päätös: varmistetaan valtamerien, rannikkoalueiden ja merien kestävä kehitys tehokkaalla koordinoinnilla ja yhteistyöllä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti (30), edistetään yhdenmuettyä ja poikkisektoraalista rannikko- ja merialueiden hoitoa, ja rohkaistaan valtameriin liittyvien politiikkojen kehittämiseen (30e), vahvistetaan alueellista yhteistyötä eri organisaatioiden välillä (30f), rohkaistaan soveltamaan vuoteen 2010 mennessä ekosysteemilähestymistapaa Reykjavikin julistuksen sekä biologisen monimuotoisuutta koskevan sopimuksen mukaisesti (30d), edistetään merenkulun turvallisuutta ja meriympäristön suojelua pilaantumiselta (34), parannetaan meri- ja rannikkoekosysteemien tieteellistä ymmärtämystä (36), vahvistetaan organisaatioiden kykyä

rakentaa kapasiteettia merten tutkimiseksi ja merien ja niiden luonnonvarojen kestäväksi hoitamiseksi (36d)

Merien ja rannikkoalueiden haavoittuvuusriski ihmisen tai luonnon aiheuttamien katastrofien vaikutuksesta on kasvanut. Tähän liittyy esimerkiksi Itämerta koskevat monet yhteen sovitettavat intressit: elinkeinokysymykset kuten kalastus ja liikenne, sekä ympäristönsuojelukysymykset. Itämerellä lisääntyneet ja tulevaisuudessa edelleen kasvavat öljy- ja kemikaalikuljetukset ovat jatkuva uhka. Tämän osalta ympäristöhallinnon valmiuksia katastrofitilanteissa onkin nostettu. Ympäristöministeriö on lisäksi asettanut työryhmän seuraamaan ja yhteensovittamaan toimenpiteitä Itämeren suojelun ja merenkulun turvallisuuden parantamiseksi. Itämeren suojelussa Itämeren suojelusopimuksen toimeenpanijana Helsingin komissio (HELCOM) on keskeinen toimija. Suomi on lisäksi tukenut Itämeren suojelua EU- ja kansainvälisissä kokouksissa.

Suomi on laajentamassa lainsäädäntövaltaansa enintään 200 merimailiin rannikkoalueelleen. Tällä talousvyöhykkeellä tulee ottaa huomioon sekä Suomen että EU:n lainsäädäntö.

Itämerta koskevan tutkimuksen osalta nykyään hyvin tutkittuja ovat taloudelliset arvokkaat kalalajit muun muassa riista- ja kalatalouden tutkimuslaitoksen toimesta, mutta muita lajeja esimerkiksi ravintoketjun osana ei ole juurikaan tutkittu. Suomen ympäristökeskuksessa tehdään myös Itämeren sisäisen ja ulkoisen kuormituksen arviointia. Metsähallitus laatii hallinnoimilleen meri- ja rannikkoalueille hoito- ja käyttösuunnitelmia. Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelma (VELMU) kerää tietoa vedenalaisten luontotyyppien ja lajien monimuotoisuudesta. Inventointiohjelmaa toteutetaan Saaristomerellä, Merenkurkussa, Suomenlahdella, Perämerellä ja Selkämerellä.

Itämeren suojelu on keskeinen osa Suomen *lähialueyhteistyötä*. Itämeren suojelua edistetään myös pohjoisen ulottuvuuden strategian kautta. Suomen *kehityspoliitiikan* toimeenpanossa ympäristönäkökysymysten huomioon ottaminen, kuten esimerkiksi meriä koskeva suojelu, on yksi läpileikkaavista teemoista.

Taulukko 45. Suomessa Johannesburgin päätökseen (30, 30d, 30e, 30f, 34, 36, 36d) liittyvää kansallista lainsäädäntöä, sekä kansallisia tai kansallisia toimia ohjaavia ohjelmia, strategioita ja prosesseja.

● Kalastuslaki (1982)
● EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
● Asetus hylkeidensuojelualueista (2001)
● Selvitys Suomen valtameripolitiikasta (UM) (1999)
● Suomen ehdotus Natura 2000 –verkostosta Suomessa (1999) ja sen täydentämisestä (2002)
● Suomen Itämeren suojeluohjelma (2001)
● Meristrategia (Metsähallitus) (2001) + Metsähallitus merellä -toimintaohjelma (2002)
● Suomenlahden meritaimenkantojen suojelu- ja käyttösuunnitelma (2001)
● Vapaa-ajan kalatalouden valtakunnallinen kehittämisstrategia (2001)
● Vedenalaisen meriluonnon inventointiohjelma 2003-2012 (2003)
● Saaristo-ohjelma 2003-2006 (2003)
● Itämeren suojelualueet (BSPA)
● Kosteikkoja koskevat Ramsar -alueet
● RKTL:n, MTL:n ja SYKE:n tekemä tutkimustyö
● Suomenlahden meriliikenteen kaistajako sekä alusten ilmoittautumisvelvollisuus
● Kansallinen rannikkoalueiden yhdenmätyn käytön ja hoidon strategia (valmisteilla)

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ panostetaan voimakkaasti meriliikenteen, ja erityisesti Itämeren meriturvallisuuteen, kehitetään riittävät öljyntorjuntavalmiudet Suomenlahdelle ja otetaan käyttöön Suomenlahden meriliikenteen onnettomuusriskejä vähentävä VTMISS-järjestelmä
- ✓ kehitetään operatiivista meteorologiaa ja oseanografiaa eli yhteensovitettuja meri-ilmakehämalleja muun muassa meriturvallisuutta ja pelastustoimintaa silmälläpitäen
- ✓ täsmennetään kansallisesti, mitä ekosysteemilähestymistapa tarkoittaa meriin ja kalastukseen liittyen

Lisäksi turvataan meri- ja rannikkoalueiden ja niiden kalakantojen kestävä käyttö. Tehostetaan tiedonkeruuta biodiversiteetin osalta (mukaan lukien lajisto ja ekosysteemit) sekä tuetaan tutkimusta. Lisätään yhteistyötä merien ja rannikon

kestävän käytön turvaamisessa. Lisäksi parannetaan edelleen yhteistyötä tutkimuslaitosten (muun muassa RKTL, MTL, SYKE) sekä yliopistojen välillä.

Esityksiä Suomen linjauksiksi kehitysyhteistyöhön

- ✓ osallistutaan nykyistä laajamittaisemmin yhteistyöhön merten luonnonvarojen käyttöä ja suojelua koskeissa kysymyksissä

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ edistetään YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAO:ssa ja muussa kansainvälisessä toiminnassa merten kalatalouden suojelua ja kestäväää käyttöä
- ✓ edistetään kansainvälisten merensuojelusopimusten tiukentamista Itämeren suojelusopimuksen vaatimusten tasolle
- ✓ korostetaan maailman laajuisessa yhteistyössä alueellisten meriä koskevien sopimusten merkitystä sekä edistetään pyrkimyksiä, että kaikki maat kuulusivat jonkin merisopimuksen piiriin
- ✓ tuetaan suunnitelmia, joiden avulla pyritään vaikuttamaan Venäjän ongelmakohtien kunnostamiseen Arktisilla merialueilla
- ✓ selvitetään kansainvälisesti, mitä ekosysteemilähestymistapa tarkoittaa meriin ja kalastukseen liittyen

Johannesburgin päätös: *ylläpidetään tärkeiden ja herkkien meri- ja rannikkoalueiden tuottavuutta ja biodiversiteettiä (32a), kehitetään sellaisten erilaisten lähestymistapojen ja välineiden käyttöä, joilla eliminoidaan tuhoavia kalastuskäytäntöjä, sekä joilla perustetaan merien suojelualueita (esimerkiksi edustuksellisten verkostojen luominen vuoteen 2012 mennessä), sekä joilla suojellaan ajallisesti ja alueellisesti erilaisia lisääntymispaikkoja (32c), kehitetään kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä ohjelmia meribiodiversiteetin köyhtymisen pysäyttämiseksi (32d)*

Itämeri on erityisen herkkä merialue. Sen merellisen ympäristön pilaantumista on pyritty ehkäisemään kansainvälisen yhteistyön avulla. Itämeren maiden suo-

jeluyhteistyö onkin toiminut esimerkkinä myös muulle kansainväliselle merien suojelulle. Tavoite Itämeren nimeämisestä erityisen herkäksi merialueeksi eli PSSA-alueeksi sai periaatteellisen hyväksynnän huhtikuussa 2004 Kansainvälisen merenkulkujärjestön (IMO) kokouksessa Lontoossa. Nyt Itämeren rantavaltiot suunnittelevat anomuksen valmistelua meriturvallisuutta parantavista erityistoimista, joita on anottava PSSA:n yhteyteen.

Suomessa muun muassa rannikkovesien rehevöitymiskehitys on paikoitellen muuttanut biodiversiteettiä, ja tällöin biomassaa on ajoittain voinut kasvaa suureksi. Suomenlahden hapettomat pohjat ovat osoittautuneet yhdeksi suurista ongelmista. Tuottavuutta ja biodiversiteettiä on ylläpidetty muun muassa kalojen istutuksilla, joilla on ollut tärkeä asema kalavesien hoidossa. Arvokkaiden kalalajien lisääntymisalueina olevien merenlahtien kunnostuksiin on käytetty myös EU-rakennetukia.

EU:n maatalous- ja kalastusneuvoston asetuksen mukaan Itämerellä harjoitettu ajo verkkokalastus lopetetaan asteittain vuosien 2005-2007 aikana siten, että vuodesta 2008 lähtien ajo verkkokalastus on kielletty Itämerellä kokonaan.

Lisätoimenpidetarpeita Suomessa

- ✓ **tehostetaan Itämeren merenkulun ja meriturvallisuuden parantamista**

Lisäksi vähennetään edelleen ravinteiden joutumista Itämereen. Turvataan rannikoiden vaelluskalajokien kunnostukset sekä kalatalouden huomioon ottaminen vesistöjä muuttavissa hankkeissa.

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ toimeenpannaan biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen merityöohjelma
- ✓ ryhdytään merensuojelualueiden perustamiseen EU:n ja maailmanlaajuisella tasolla

Johannesburgin päätös: *toimeenpannaan aavikoitumissopimusta (41)*

Suomi on ratifioinut sopimuksen. Lisäksi Suomi tukee Maailmanlaajuista ympäristörahaa (GEF), joka rahoittaa aavikoitumissopimuksen toimeenpanoa.

Esityksiä Suomen linjauksiksi EU- ja kansainväliselle tasolle

- ✓ tuetaan YK:n aavikoitumissopimuksen toimeenpanoa edelleen tehostamalla sen rahoitusmekanismin työtä

Liite 1

Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaa koskevat tärkeimmät kansalliset lisätoimet sekä kansainväliset linjaukset

Tässä arviossa maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalaa koskevista kansallisista lisätoimista tärkeimmät on esitetty seuraavassa:

Maaseutu ja maatalous

Elinvoimainen maaseutu on olennainen osa suomalaista asutusta ja kulttuuria. Suomessa kestävä maaseutukehitys ja maatalous sekä näitä edistävät hankkeet ovat välttämättömiä kotimaisen ruoantuotannon turvaamiseksi. EU:n alueohjelmien (Tavoite 1 ja Leader+) ja alueellisen maaseudun kehittämisohjelman avulla pyritään osaltaan ylläpitämään maaseudun elinvoimaisuutta. Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman (sisältää maatalouden ympäristötuen ja luonnonhaittakorvauksen) sekä kansallisten ja EU:n yhteisen maatalouspolitiikan tukien avulla pyritään turvaamaan maatalouden harjoittaminen koko Suomessa. Kestävään maatalouteen Suomessa kuuluu myös maan kasvukunnon ylläpitäminen ja parantaminen sekä maatalouden eläinten hyvinvoinnista huolehtiminen.

- etsitään keinoja parantaa maaseudun elinvoimaisuutta kehittämällä eri tulonlähteitä, parantamalla yrittäjyyden edellytyksiä sekä hyödyntämällä luonnonvaroja nykyistä monipuolisemmin
- vahvistetaan maaseudun paikallista kehittämistyötä muun muassa luomalla uusia toimintamalleja maaseudun paikallisten toimintaryhmien työhön
- toimitaan EU:n yhteisen maatalouden kehittämiseksi niin, että maataloutta pystytään edelleen harjoittamaan koko Suomessa
- turvataan toimenpiteet, joilla taataan peltoalan säilyminen sekä viljelykäytössä että viljelykunnossa sekä turvataan maataloustuotanto huoltovarmuuden ylläpitäjänä
- valmistellaan viljelymaan laadun turvaamiseksi kansallisia riskinvähennysohjelmia ottaen huomioon EU:n maaperän suojelustrategia
- edistetään lähiruoan saatavuutta sekä selvitetään monialaisesti lähiruoan asemaa, edullisuutta ja merkitystä osana maatalouspolitiikkaa muun muassa valmistelemalla lähiruokaa koskeva strategia

Metsätalous

Suomen metsien puumäärä ja puuston kasvu ovat lisääntyneet viimeisten vuosikymmenten ajan, vaikka hakkuiden määrä on kasvanut. Metsien kestävä hoito ja käyttö on määrätty metsälaissa, ja kansallisen metsäohjelman visiona on kestävää hyvinvointia monimuotoisista metsistä. Suomessa metsät ovat aluetaloudellisesti merkittävä taloudellinen ja työllisyyttä tarjoava luonnonvara. Sekä metsät että suot tuottavat suuria määriä luonnontuotteita.

- turvataan metsien hyvällä hoidolla puun saanti teollisuuden raaka-aineeksi ja energiakäyttöön sekä lisätään puuenergian käyttöä ja selvitetään siihen liittyviä mahdollisia ongelmia metsien ravinnetalouden kannalta
- kehitetään edelleen alueellisessa ja tilakohtaisessa metsätaloussuunnittelussa menettelyjä kestävä metsätalouden toteuttamiseksi kaikissa metsätaloushankkeissa

Riistatalous

Riistatalous perustuu luonnonvarojen kestävä käytön periaatteeseen. Metsästäystä säädellään rauhoitusajoin sekä pyyntivälineitä ja -menetelmiä rajoittamalla. Riistanhoidolla tarkoituksena on lisätä, säilyttää tai parantaa riista-eläinkantaa ja eri eläinkantojen välistä tasapainoa muun muassa säätelemällä riista-eläinkantoja, ja turvaamalla tai parantamalla riista-eläinten elinolosuhteita.

- turvataan edelleen riistakantojen kestävä hoito ja käyttö kannanseurantojen avulla
- laaditaan suurpetokantojen hoitosuunnitelmat

Porotalous

Porotalous perustuu Suomessa lähtökohtaisesti porojen vapaaseen laiduntamiseen. Maa- ja metsätalousministeriö määrää eloporojen lukumäärän siten, että talvikautena laiduntavien porojen määrä ei ylitä arvioitua talvilaidunten kestävä tuottokykyä.

- pidetään poromäärä laidunten kestäkykyä vastaavalla tasolla, kehitetään poronhoidon tekniikkaa sekä edistetään paikallisesti porotalouden, metsätalouden ja matkailun yhteensovittamista

Kalatalous

Suomessa pyritään kalastusta harjoitettaessa mahdollisimman suureen pysyvään tuottavuuteen sekä pidetään erityisesti huolta siitä, että kalakantaa käytetään hyväksi järkiperaisesti kestävästä käytön periaatteiden mukaisesti. Ammattikalastusta ja vapaa-ajan kalastusta säädellään muun muassa teknisillä määräyksin niin valtakunnallisella kuin paikallisella tasolla. Suomen ja EU:n kalastusta koskeva lainsäädäntö on varsin kattava.

- kehitetään edelleen tutkimusta kalakantojen tilasta sekä kalastuksen ja sen säätelyn vaikutuksista Suomessa
- jatketaan toimia kala- ja rapukantojen turvaamiseksi, vahvistamiseksi ja luontaisen lisääntymisen edistämiseksi muun muassa säätelemällä kalastusta, käyttämällä luonnonmukaisia vesirakentamisen menetelmiä ja rakentamalla kalateitä, sekä vähentämällä vesistöjen kuormitusta ja kunnostamalla potentiaalisia kutualueita

Vesitalous

Vesien suojelulla, ennallistamisella sekä vesien kestäväällä käytöllä on pääsääntöisesti päästy Suomessa hyvään vesivarojen hoidon tilaan. Ongelmana virkistyskäytön osalta on erityisesti hajakuormitus, joka aiheuttaa rehevöitymistä ja levähaittoja. Vesivarojen käytön edistämiseksi ja muun muassa tulva- ja kuivuustilanteiden vaikutusten lieventämiseksi pyritään parantamaan valmiutta vesihuollon erityistilanteisiin varautumiseksi.

- turvataan vesihuolto erityistilanteissa
- selvitetään poikkeuksellisiin olosuhteisiin liittyvien ennusteiden ja ennakkoarvioitusjärjestelmän hyödyntämistä

Biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö

Suomessa riittävästi tunnetuista uhanalaisista lajeista suurin osa elää ensisijaisesti metsissä sekä perinneympäristöissä eli maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan kattamassa toimintaympäristössä. Biologisen monimuotoisuuden säilyttämisen turvaamiseksi lajien ja elinympäristöjen suojelu pyritään ottamaan huomioon kaikessa luonnonvarojen käytössä mahdollisuuksien mukaan sekä kehittämään suunnittelujärjestelmiä ja kouluttamaan hallinnonalan henkilöstöä luonnon monimuotoisuuden hallintaan. Maa- ja metsätalouden kasvigeenivarat ovat maa-, puutarha- ja metsätalouden sekä näihin perustuvien elintarvikehuollon ja metsäteollisuuden perusta. Näitä geenivaroja pyritään suojelemaan, ylläpitämään ja käyttämään kestävästi, jotta varmistetaan perinnöllisen monimuotoisuuden säilyminen myös tulevaisuuden tarpeita varten.

- turvataan rahoituksen varmistaminen biologista monimuotoisuutta edistäviin toimiin muun muassa turvaamalla maatalouden ympäristötuen rahoitus kuluvalle kaudella ja sen jatko vuoden 2007 jälkeen
- valmistellaan kansallinen strategia tulokaslajien rajoittamiseksi ja niiden haitallisten vaikutusten hillitsemiseksi sekä tarpeen mukaan hävittämiseksi
- arvioidaan kansallinen geenivarojen ja niiden omistusoikeuksien tilanne sekä selvitetään kansallisen geenivaroja koskevan lainsäädännön tarve

Useat arviot *Suomen linjauksista kehitysyhteistyöhön* sekä *EU- ja kansainväliselle tasolle* ovat yhteisiä useilla eri hallinnonaloilla. Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tehtäväkentässä eniten huomioon otettavaa on seuraavien linjausten pohjalta:

- varmistetaan kehitysyhteistyössä luonnonvarojen kestävä käytön integrointi kaikkiin hankkeisiin ottaen huomioon kestävä käytön tärkeys köyhyyden poistamisessa ja ympäristönsuojelussa
- edistetään EU:ssa ja kansainvälisessä toiminnassa, ja erityisesti YK:n elintarvike- ja maatalousjärjestössä FAO:ssa, kestävää maataloutta, metsätaloutta sekä merten kalavarojen suojelua ja kestävää käyttöä

Liite 2

Johannesburgin päätökset ja päätöksiä koskevia EU – ja kansainvälisiä prosesseja, ohjelmia ja strategioita

Köyhyyden poistaminen

Johannesburgin päätös: *poistetaan köyhyyttä kaikilla tasoilla yhteisin ja konkreettisin toimin (7)*

- Rio de Janeiron YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin julistus ja tavoitteet (1992)
- Maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 21 (1992)
- YK:n vuosituhatjulistus ja -tavoitteet (2000)
- EU:n energia-aloite (The European Union Energy Initiative for Poverty Eradication and Sustainable Development) (2000)
- EU:n vesialoite (The European Union Water Initiative) (2002)
- EU:n tiedonanto maaseudun köyhyyden poistamiseksi (2002)
- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- ILO:n globalisaation sosiaalista ulottuvuutta käsittelevä raportti ”A fair globalization -creating opportunities for all” (2004)
- EU:n metsästrategia ja kansainvälinen metsäpolitiikka
- Rion metsäperiaatteet
- EU:n kehitysyhteistyölinjaukset (Valkoinen kirja)

Johannesburgin päätös: *puolitetaan vuoteen 2015 mennessä se maailman väestön määrä, joka elää vähemmällä kuin 1 US\$ päivässä ja kärsii nälästä (7a), (40a)*

- Rio de Janeiron YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin julistus ja tavoitteet (1992)
- Maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 21 (1992)
- YK:n vuosituhatjulistus ja -tavoitteet (2000)
- EU:n energia-aloite (The European Union Energy Initiative for Poverty Eradication and Sustainable Development) (2000)
- FAO:n World Food Summit –toimintasuunnitelma + FYL (five years later) -asiakirja + hallitusten välinen työryhmä oikeudesta ruokaan 2002-2004

- Kehitysmaihin suuntautuva maataloustutkimusjärjestelmä (CGIAR)
- Kansainvälinen maatalouskehitysrahasto (IFAD)

Johannesburgin päätös: puolitetaan niiden ihmisten osuus, joilla ei ole mahdollisuutta turvalliseen juomaveteen (7a), valmistellaan taloudellista ja teknistä tukea sisältävä toimintaohjelma puhdasta juomavettä koskevan vuosituhannen kehitystavoitteen saavuttamiseksi (25), parannetaan sanitaation tasoa mm. korostamalla vesi- ja sanitaatiopalvelujen kehittämistä kansallisissa ohjelmissa (7m), puolitetaan vuoteen 2015 mennessä niiden ihmisten määrä, joilla ei ole puhdasta juomavettä ja kunnollista sanitaatiohuoltoa (8), kehitetään ja toimeenpannaan tehokkaat taloussaniteettijärjestelmät (8a), parannetaan julkisten laitosten sanitaatiopalveluja, etenkin kouluissa (8b), edistetään turvallisiksi osoittautuneita hygieniakäytäntöjä (8c), edesautetaan lapsiin suunnattua saniteettia ja hygieniaa koskeviin käyttäytymismalleihin liittyvää koulutusta ja valistusta (8d), edesautetaan edullisia sekä sosiaalisesti että kulttuurisesti hyväksyttäviä teknologioita ja käytäntöjä (8e), kehitetään innovatiivisia rahoitus- ja kumppanuusmuotoja (8f), sisällytetään sanitaatiokysymys osaksi vesivarojen hallintaohjelmia (8g)

- Rio de Janeiron YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin julistus ja tavoitteet (1992)
- Maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 21 (1992)
- YK:n vuosituhatjulistus ja -tavoitteet (2000)
- EU:n vesialoite (The European Union Water Initiative) (2002)
- Kioton vesikonferenssi (2003)
- UNESCO:n makean veden vuosi (2003)
- YK:n kestävän kehityksen toimikunnan (CSD) istunnot 12 ja 13 (2004-2005)
- EU:n vesirahasto (Water Facility) (kehitteillä)
- Global Water Partnership -yhteistyö
- Kansainvälisellä tasolla käynnissä yksityistämisprosesseja (F, UK), vesihuoltoa yksityistetty

Tasa-arvo

Johannesburgin päätös: *edesautetaan naisten tasavertaista pääsyä ja täysimittaista osallistumista päätöksentekoon, sekä naisten ja tyttöjen terveyden ja hyvinvoinnin parantamista ja oikeutta mm. koulutukseen ja terveyspalveluihin (7d), tarjotaan kaikille perusterveyspalvelut, ja vähennetään ympäristön aiheuttamia terveysriskejä ottaen huomioon lasten erityistarpeet ja köyhyyden, terveyden ja ympäristön väliset yhteydet (7f), varmistetaan kaikille lapsille mahdollisuus peruskoulutuksen oppimäärään (7g), toimitaan välittömästi lapsityövoiman hyväksikäytön muotojen poistamiseksi, ja täsmennetään ja toimeenpannaan näihin liittyvät strategiat (12)*

- Kansainvälisen työjärjestö ILO:n (1919) kansainvälinen standardisto kaikilla työelämän aloilla
- Maailman terveysjärjestö (World Health Organization, WHO) 1948
- Euroopan neuvosto (1949) ja Euroopan sosiaalinen peruskirja (1965)
- YK:n julistus Lapsille sopiva maailma (2002)
- ILO:n globalisaation sosiaalista ulottuvuutta käsittelevä raportti ”A fair globalization -creating opportunities for all” (2004)
- ECE rajavesisopimus; Veteen ja terveyteen liittyvä protokolla (2003)
- Sosiaalisen suojelun yhteistyö ja sosiaaliturvan koordinointi EU:ssa
- Pohjoismainen yhteistyö

Johannesburgin päätös: *kehitetään toimintaperiaatteita ja keinoja alkuperäiskansojen ja näiden yhteisöjen elinkeinon harjoittamisen ja työllisyyden edistämiseksi (7e), tarjotaan köyhyydessä eläville, erityisesti naisille ja alkuperäisväestölle, mahdollisuus maatalouteen liittyen luonnonvarojen käyttöön, maanomistukseen ja -hallintaan (7h), voimistetaan naisten osallistumista kestäväan maatalouteen ja ruokaturvaan (40f), toimitaan alkuperäiskansojen resurssien hoitokeinojen suojelemiseksi maaseutualueiden suunnittelussa ja kehittämisessä (40h)*

- Arktinen neuvosto (1996)
- FAO:n tasa-arvon kehittämistä koskeva toimintasuunnitelma 2002-2007 (1999)
- EU:n päätelmät eteläisten EU -jäsenmaiden naisten osuudesta maanomistuksessa

Kestämättömien kulutus- ja tuotantotapojen muuttaminen

Johannesburgin päätös: edistetään kestäviä tuotanto- ja kulutustapoja (14), laaditaan 10 -vuotinen puiteohjelma (15), kehitetään yhteistyömuotoja kestävän kehityksen kannalta luotettavien ja edullisten energiamuotojen ja -palvelujen käytön parantamiseksi (9), edistetään kestäväää energian käyttöä (20), rohkaistaan kestävän kehityksen näkökohtien sisällyttämistä kaikkeen päätöksentekoon (19)

- EU:n tuotepolitiikkaan liittyvä vihreä kirja (2001) sekä yhdenmety tuotepolitiikka (IPP) -prosessi
- EU:n energia-aloite (The European Union Energy Initiative for Poverty Eradication and Sustainable Development) (2002)
- ILO:n globalisaation sosiaalista ulottuvuutta käsittelevä raportti ”A fair globalization -creating opportunities for all” (2004)
- EU:n käsikirja julkisista hankinnoista (Commission Staff Working Document: Buying green!) (2004)
- YK:n tuotanto- ja kulutustapoja koskeva työ
- Patokomission suositukset (Afrikka)

Johannesburgin päätös: minimoidaan kemikaalien haitallisia vaikutuksia vuoteen 2020 mennessä ja hallitaan kemikaalien koko elinkaari (23)

- YK:n kaukokulkeutumisopimus (1983)
- Euroopan ilmastomuutosohjelma (ECCP) -prosessi
- Kansainväliset metsäsertifointikriteerit
- EU:n kemikaaliasetus (REACH) (valmisteilla)
- Johannesburgin toimintaohjelmaan sisältyvä kansainvälinen kemikaalistrategia (SAICM) (valmisteilla)

Luonnonvaraperustan suojelu ja hoito

Johannesburgin päätös: *luonnonvarojen vähenemisen trendin kääntäminen niin pian kuin mahdollista (24)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) + metsätyöohjelma
- EU:n metsästrategia (1998)
- Kasvigeenivaroja koskeva IT (International Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) -sopimus (2001)
- EU:n kestävän kehityksen strategia (2001)
- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus (2003) / Hyvät maatalouskäytännöt
- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- Kioton vesikonferenssi (2003)
- Hallitustenvälinen metsäpaneeli IPF
- Hallitustenvälinen metsäfoorumi IFF
- YK:n Metsäfoorumi UNFF
- EU:n temaattinen strategia luonnonvarojen kestävästä käytöstä (valmisteilla)
- EU:n temaattinen strategia meriympäristön suojelusta ja säilyttämisestä (valmisteilla)
- EU:n maaperän suojeluohjelma (valmisteilla)

Maaseutu

Johannesburgin päätös: *kestävä maatalous ja maaseutukehitys ovat välttämättömiä ruoantuotannon lisäämiseksi ja turvallisen ruoan osuuden lisäämiseksi ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (40), kasvatetaan ymmärtämystä vesivarojen kestävästä käytöstä, suojelusta ja hoidosta (40c), edistetään mm. maataloudessa ja metsätaloudessa, soilla ja vesiviljelyssä ohjelmia, joilla kehitetään kestäväällä tavalla maan tuottavuutta ja vesivarojen tehokasta käyttöä (40d)*

- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus eli Agenda 2000 (1999)
- Ympäristön ja kestävä kehityksen strategia EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa (1999)
- EU:n 6. ympäristöohjelma (2001)
- EU:n kestävä kehityksen strategia (2001)
- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus (2003)
- Maataloustutkimusjärjestelmä (CGIAR)
- Kansainvälinen maatalouskehitysrahasto (IFAD)
- Maailman elintarvikeohjelma (WFP), World Food Summit -toimintaohjelma + FYL (five years later), sekä hallitusten välinen työryhmä oikeudesta ruokaan (2002-2004)
- EU:n temaattinen strategia luonnonvarojen kestävästä käytöstä (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *rakennetaan maaseudun perusinfrastruktuuri, parannetaan kulkuyhteyksiä ja pääsyä markkinoille kestävä maatalouden ja maaseutukehityksen tukemiseksi (7i), parannetaan kaupunkislummien asukkaiden elinympäristöä merkittävästi vuoteen 2020 mennessä (11), edistetään kestäviä liikennepalveluita ja -strategioita (21)*

- EU:n CAP -tukijärjestelmä
- EU:n maaseudun kehittämistoimenpiteet
- YK:n kestävä kehityksen toimikunnan (CSD) istunnot 12 ja 13 (asuin yhdyskunnat) 2004-2005

Johannesburgin päätös: *kehitetään kansallisia, paikallisia ja yhteisöllisiä kestävän kehityksen ohjelmia (7c)*

- Paikalliset Agenda 21 -ohjelmat
- EU:n kestävän kehityksen strategia –prosessi
- EU:n Cardiff -prosessi
- EU:n rakennerahastot ja aluekehitysohjelmat

Johannesburgin päätös: *edesautetaan naisten ja tyttöjen terveyden ja hyvinvoinnin parantamista ja oikeutta mm. koulutukseen ja terveyspalveluihin (7d), tarjotaan kaikille perusterveyspalvelut, ja vähennetään ympäristön aiheuttamia terveysriskejä ottaen huomioon lasten erityistarpeet ja köyhyyden, terveyden ja ympäristön väliset yhteydet (7f), varmistetaan kaikille lapsille mahdollisuus peruskoulutuksen oppimäärään (7g), toimitaan välittömästi lapsityövoiman hyväksikäytön muotojen poistamiseksi, ja täsmennetään ja toimeenpannaan näihin liittyvät strategiat (12), integroidaan kestävä kehitys opetusjärjestelmiin kaikilla tasoilla (121)*

- YK:n ikääntymistä koskeva kansainvälinen toimintaohjelma ja poliittinen julistus (2002)
- Baltic 21E -ohjelma (2002)
- WHO: Veteen ja terveyteen liittyvä protokolla (2003)
- Ympäristötietouden lisäämistä koskeva Globe -projekti
- Ympäristökasvatus hanke - Itämeri -projekti

Johannesburgin päätös: *edesautetaan naisten tasavertaista pääsyä ja täysimittaista osallistumista päätöksentekoon (7d), kehitetään toimintaperiaatteita ja keinoja alkuperäiskansojen ja näiden yhteisöjen elinkeinon harjoittamisen ja työllisyyden edistämiseksi (7e), tarjotaan köyhyydessä eläville, erityisesti naisille ja alkuperäisväestölle, mahdollisuus maatalouteen liittyen luonnonvarojen käyttöön, maanomistukseen ja -hallintaan (7h), voimistetaan naisten osallistumista kestäväan maatalouteen ja ruokaturvaan (40f), toimitaan alkuperäiskansojen resurssien hoitokeinojen suojelemiseksi maaseutualueiden suunnittelussa ja kehittämisessä (40h)*

- FAO:n tasa-arvon kehittämistä koskeva toimintasuunnitelma 2002-2007 (1999)

- EU:n päätelmät eteläisten EU -jäsenmaiden naisten osuudesta maanomistuksessa

Johannesburgin päätös: *edistetään kestäväälle pohjalle rakentuvan matkailun kehitystä samalla myötävaikuttaen maaseudun ja paikallisyhteisöjen vahvistumiseen (43)*

- Kansainvälinen ekoturismivuosi (2002)
- YK:n kulttuuriperimävuosi (2002)
- Maailman ekoturismin huippukokous (2002)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) / 7. osapuolikokous (2004) / Kestävän turismin ohjeet

Johannesburgin päätös: *tarjotaan taloudellista ja muuta tukea koulutusta, tutkimusta ja tiedonvälitystä edistävälle ohjelmille ja niitä tukeville laitoksille kehitysmaissa (117)*

- EU:ssa ohjelmia, joissa alueellisia, kaikkia osallistuvia alueita hyödyttäviä hankkeita. Hankkeet eivät ole valtioiden välistä toimintaa, vaan alue- ja paikallistason toimintaa toistensa kanssa.

Maatalous

Johannesburgin päätös: *kestävä maatalous ja maaseutukehitys ovat välttämättömiä ruoantuotannon lisäämiseksi ja turvallisen ruoan osuuden lisäämiseksi ympäristöllisesti kestäväällä tavalla (40), siirretään erityisesti kehitysmaille kestävää maatalouteen liittyvää perustekniikkaa ja tietoa, johon sisältyy luonnonvarojen hallinta, lisätään yhteistyökumppanuuksia maataloustuotannon ja ruoan saannin turvaamiseksi (7j), lisätään ruoan saatavuutta ja edullisuutta muun muassa sadonkorjuu- ja ravintoteknologian avulla (7k), parannetaan kestäväen maatalouden julkisen sektorin rahoitusta, vahvistetaan teknistä ja rahoitusapua kehitys- ja siirtymämaiden maataloustutkimukseen ja luonnonvarojen hoitoon (40j), voimistetaan ja parannetaan olemassa olevien aloitteiden koordinaatiota kestäväen maataloustuotannon ja ruokaturvan kehittämiseksi (40p)*

- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus eli Agenda 2000 (1999)
- Ympäristön ja kestäväen kehityksen strategia EU:n yhteisessä maatalouspolitiikassa (1999)
- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus (2003)
- WTO:n 133 –komitean WSSD –seurannan edistyminen (2003)
- Maataloustutkimusjärjestelmä (CGIARD)
- Kansainvälinen maatalouskehitysrahasto (IFAD)
- Maailman elintarvikeohjelma (WFP), World food Summit -toimintaohjelma + FYL (five years later), sekä hallitusten välinen työryhmä oikeudesta ruokaan (2002-2004)

Johannesburgin päätös: *parannetaan maataloustuotteiden pääsyä jo olemassa oleville markkinoille ja kehitetään uusia markkinoita lisäarvoa tuoville tuotteille (40l)*

- EU:n kautta tuotteilla suojattu alkuperänimitys, suojattu maantieteellinen nimi sekä suojattu valmistusmenetelmä (aitoperinteinen tuote)
- EU:n maaseudun kehittämisasetus (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *lisätään tuottamattomien peltujen uudistamista tarjoamalla teknistä apua alueilla, joilla maaperän saastuminen on vakava ongelma (40m), edistetään maaperän hedelmällisyyttä parantavien tekniikoiden ja maatalouden tuholaiistorjunnan ympäristöllisesti järkevää ja tehokasta käyttöä koskevia ohjelmia (40o)*

- YK:n kaukokulkeutumisopimus (1983)
- EU:n temaattinen strategia kasvinsuojeluaineiden kestävästä käytöstä (2004)
- Euroopan ilmastomuutosohjelma (ECCP) -prosessi
- EU:n kemikaalistrategia (valmisteilla)
- EU:n maaperän suojeleuohjelma (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *kehotetaan elintarvikkeiden ja maatalouden kasvigeenivaroja koskevan kansainvälisen sopimuksen ratifiointiin (40q)*

- Kansainvälinen elintarvike- ja maatalouskasvien geenivaroja koskeva sopimus (2001)

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvia integroituja maan hoitoon ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b), kasvatetaan ymmärtämystä vesivarojen kestävästä käytöstä, suojelusta ja hoidosta (40c)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998)
- EU:n kestävän kehityksen strategia -prosessi
- EU:n maaperän suojeleuohjelma (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *yhdennetään olemassa olevat tietojärjestelmät maankäyttötavoista mm. kansallista tutkimusta ja neuvontapalveluja vahvistamalla (40g)*

- EU -tason maankäyttösuunnitelma

Johannesburgin päätös: *edistetään perinteisten ja alkuperäisten maataloussysteemien suojelua, kestäväää käyttöä ja hoitoa ja voimistetaan alkuperäisiä maataloustuotannon malleja (40r)*

- FAO:n alkuperäisrotuohjelma
- FAO:n uhanalaisuuskriteerit eläinroduille

Johannesburgin päätös: *kannustetaan WTO:n jäseniä noudattamaan neljännessä WTO:n ministerikokouksessa sovittua työohjelmaa, jotta kehitysmaat voisivat varmistaa osuutensa maailmankaupan kasvusta oikeassa suhteessa taloudellisiin*

ten kehitystarpeidensa mukaisesti (90), vedotaan WTO -jäseniin, jotta Dohan julkilausumassa tehdyt sitoumukset varsinkin kehitysmaiden vientituotteiden markkinoillepääsyn osalta toteutetaan (92), jatketaan kaikilla tasoilla yhteistä tukemisen lisäämistä kaupankäynnissä, ympäristössä ja kehityksessä tavoitteena saavuttaa kestävä kehitys (97)

- WTO:n kauppapoliittinen ministerikokous Dohassa (2001)
- WTO:n ministerikokous Cancunissa (2003)
- EU:n yhteisen maatalouspolitiikan uudistus (2003)
- EU:n neuvottelupositiot WTO –neuvotteluihin
- EU:n EBA (Everything but Arms) -aloite
- OECD:n maatalous- ja ympäristökomiteoiden välinen yhteistyö

Metsätalous

Johannesburgin päätös: edistetään kestävää metsien hoitoa (luonnon metsät ja istutetut metsät) vähentämään köyhyyttä, metsienhävitystä, biodiversiteetin katoamista, maan ja luonnonvarojen köyhtymistä, sekä parantamaan ruoka- ja juomaveden turvallisuutta (45), edistetään poliittista sitoutumista metsien kestävän hoidon saavuttamiseksi kansainvälisenä prioriteettina (45a), tuetaan YK:n metsäfoorumin (UNFF) toimintaa helpottamaan ja koordinoimaan kestävän metsänhoidon toteuttamista kansallisilla, alueellisilla ja maailmalaaajuisilla tasoilla (45b), ryhdytään välittömästi toimiin kansallisella ja kansainvälisellä tasolla kestävän puunkorjuun edistämiseksi (45d), selvitetään köyhimmit ja eniten metsienhävityksestä kärsivät alueet (45e), voimistetaan kansainvälistä yhteistyötä ja tuetaan ympäristöystävällisten teknologioiden siirtoa (45f), jatketaan Hallitustenvälisen metsäpaneelin / Hallitustenvälisen metsäfoorumin (IPF/IFF) suositusten täytäntöönpanoa (45g), toteutetaan biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen laajennettua toimintokeskeistä työohjelmaa kaikissa metsissä (45i)

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) + metsätyöohjelma
- Ilmastonmuutoksen puitesopimus UNFCCC (1994)
- Agenda 21 (1998) ja metsäperiaatteet
- Baltic 21 -toimintaohjelma (1998)
- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- Guatemalan CICI -kokous globaaleista kriteereistä ja indikaattoreista (2003)
- Euroopan metsien suojelun ministerikonferenssi (MCPFE) (Wien) (2003)
- Hallitustenvälinen metsäpaneeli IPF
- Hallitustenvälinen metsäfoorumi IFF
- YK:n metsäfoorumi UNFF
- EU:n metsäperiaatteet
- EU:n metsästrategian päivitys -prosessi
- Kansainväliset metsäsopimusta koskeva neuvotteluprosessi
- International Tropical Timber Organisation (ITTO)
- Kansainvälinen metsäntutkimus

Johannesburgin päätös: suojellaan erityisesti helposti vaurioituvia ja herkkiä vuoristoekosysteemejä, joihin kuuluu merkittäviä vesivaroja, biologista monimuotoisuutta ja ainutlaatuista kasvillisuutta ja eläimistöä (42)

- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) / 7. osapuolikokous (2004) / Vuoristotyöohjelma

Johannesburgin päätös: *ryhdytään välittömiin toimiin kansallisen metsälain vahvistamiseksi ja laittoman metsätuotteiden kaupan estämiseksi (45c)*

- EU:n aloite FLEGT:iin liittyen (EU Initiative for Forest Law Enforcement, Governance and Trade (FLEGT)) (2002)
- EU:n komission tiedonanto metsätuotteiden kaupasta (Forest Law Enforcement Governance and Trade, FLEGT) (2003), asetus suunnitteilla
- EU:n neuvoston päätös FLEGT:iin liittyen (2003)
- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- Afrikan ministeriprosessi FLEGT:iin liittyen (African Ministerial Process for Forest Enforcement and Governance (AFLEG))

Johannesburgin päätös: *tuetaan alkuperäisiä ja yhteisöpohjaisia metsänhoitojärjestelmiä (45b)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) + metsätyöohjelma
- Alkuperäiskansoja koskeva ILO:n sopimus

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvia integroituja maan hoitoon ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998)

Johannesburgin päätös: *voimistetaan teollisen kehityksen panosta köyhyyden poistamisessa ja kestävässä luonnonvarojen hallinnassa (10)*

- YK:n metsäfoorumin (UNFF) päätöslauselman nuorisotyöllisyyttä koskeva suositus

Kalatalous

Johannesburgin päätös: *toimitaan kaikilla tasoilla kestävän kalatalouden saavuttamiseksi (31), ylläpidetään kalavarantoja tai palautetaan ne tasolle, jolla saavutetaan maksimaalinen tuotto, saavutetaan väheneviin kalakantoihin liittyvät tavoitteet ilman viivytyksiä tai mahdollisuuksien mukaan viimeistään vuoteen 2015 mennessä (31a), toimeenpannaan menettelysäädös vastuullisesta kalastuksesta (31c), rohkaistaan kalastuksen hallinnasta vastuussa olevia organisaatioita huomioimaan rannikkovaltioiden oikeudet, velvollisuudet ja intressit mm. hajallaan olevien tai laajasti vaeltavien kalakantojen jakamisesta (31e), vahvistetaan koordinaatiota ja kumppanuushankkeita, jotta mahdollistettaisiin muun muassa kehitysmaiden kalastukseen liittyvän infrastruktuurin, sekä kalavarojen yhdenmukaisen hoidon ja kestävän käytön kehittäminen (31g)*

- Itämeren kalastusta ja elollisten luonnonvarojen säilyttämistä koskeva sopimus (Gdanskin sopimus) (1973)
- YK:n merioikeusyleissopimus (1982)
- Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (HELCOM) (1992)
- Sopimus kansainvälisten suojelutoimenpiteiden noudattamisen edistämisestä aavalla merellä toimivien kalastusalueiden osalta (1993)
- Toimintatapaohje vastuullisesta kalastuksesta (FAO) (1995)
- Hajallaan olevia ja laajasti vaeltavia kalakantoja koskeva sopimus (1995)
- Lohen suojeluohjelma (Salmon Action Plan; SAP) (1997)
- Baltic 21 –toimintaohjelma (1998)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998) / Kalatalouteen liittyvä biodiversiteettitoimintasuunnitelma
- Asetus EY:n yhteisestä kalastuspolitiikasta (2371/2002)
- NASCO:n (North Atlantic Salmon Conservation Organization) suositukset
- EU:n komission tiedonanto: Yhteisön toimintasuunnitelma laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän (IUU) kalastuksen lopettamiseksi + Neuvoston päätelmät
- EU:n meriympäristön suojelua ja säilyttämistä koskeva strategia (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *kehitetään ja toimeenpannaan kansallisia ja alueellisia toimintasuunnitelmia, ja pannaan täytäntöön FAO:n kansainvälinen toimintasuunnitelma kalastuskapasiteetin hallinnasta vuoteen 2005 mennessä, sekä*

kansainvälinen toimintasuunnitelma laittoman, raportoimattoman ja säätelemättömän kalastuksen estämiseksi, vähentämiseksi ja poistamiseksi vuoteen 2004 mennessä, luodaan tehokkaita tarkkailu-, raportointi- ja valvontamenetelmiä toimintasuunnitelmien edistämiseksi (31d), poistetaan tuet, joilla edistetään laitonta, raportoimatonta ja säätelemätöntä kalastusta ja liikakalastusta, sekä täydennetään WTO:n pyrkimyksiä selkeyttää ja parantaa kalastustukikäytäntöjä (31f)

- Asetus EY:n yhteisestä kalastuspolitiikasta (2371/2002)
- FAO:n toimintasuunnitelmat kalastukseen liittyen
- EU:n komission tiedonanto: Yhteisön toimintasuunnitelma laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän (IUU) kalastuksen lopettamiseksi + Neuvoston päätelmät
- Komission tiedonanto kalastuspolitiikan yhtenäisestä ja tehokkaasta toteuttamisesta
- EU:n lainsäädännön kehittäminen
- WTO- ja OECD -neuvotteluprosessit

Johannesburgin päätös: *tuetaan vesiviljelyn kestäväää kehitystä (31h)*

- Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (HELCOM) (1992)
- Komission tiedonanto neuvostolle ja Euroopan parlamentille: Yhteisön vesiviljelyalan kestäväää kehittämistä koskeva strategia (2000)

Vesitalous

Johannesburgin päätös: *omaksutaan kestävän vesivarojen käytön edistämiseksi ja vesipulaan puuttumiseksi ennaltaehkäiseviä ja suojelevia toimenpiteitä (25e), kehitetään ohjelmia, joilla lievennetään veteen liittyvien äärimmäisten tapahtumien vaikutuksia (26d), mobilisoidaan taloudellisia resursseja, siirretään teknologiaa, edistetään parhaaksi havaittujen käytäntöjen soveltamista ja tuetaan kapasiteetin lisäämistä veteen ja sanitaatioon liittyvän infrastruktuurin ja palveluiden kehittämiseksi (25a), tarvitaan yhdennettyä, monitasoisten riskien huomioonottamista ja kaikki tasot huomioivaa lähestymistapaa (37), tuetaan vesivarojen hoitoon ja suojeluun liittyvää teknologian siirtoa alueille, joita uhkaa vesipula, kuivuus tai aavikoituminen (26e)*

- Maailmanlaajuinen kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 21 (1992)
- EU:n vesialoite (2002)
- Kioton vesikonferenssi (2003)
- UNESCO:n makean veden vuosi (2003)
- Global Water Partnership -yhteistyö
- YK:n kansainvälinen strategia tuhojen vähentämiseksi (ISDR)
- YK:n kestävän kehityksen toimikunnan työ: CSD 12/13: vesi, sanitaatio ja asuinyhdyskunta -tavoitteiden saavuttaminen
- EU:n vesirahasto (Water Facility) (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *kehitetään integroituja vesivarojen hoitoa ja veden tehokasta käyttöä koskevia suunnitelmia vuoteen 2005 mennessä (26), kehitetään ja toimeenpannaan kansallisia ja alueellisia yhdennettyyn jokien valuma-alueiden, vedenjakajien ja pohjavesien hoitoon liittyviä strategioita, suunnitelmia ja ohjelmia, omaksutaan toimintatapoja, joilla parannetaan vesiasioihin liittyvän infrastruktuurin tehokkuutta (26a), kehitetään ja toimeenpannaan uusiutuvien luonnonvarojen kestävään käyttöön pohjautuvia integroituja maan hoitoon ja vedenkäyttöön liittyviä suunnitelmia (40b), parannetaan vesivarojen käytön tehokkuutta niin, että ihmisten perustarpeiden tyydyttäminen on etusijalla, mutta että ekosysteemien suojelu ja ennallistaminen huomioidaan (26c), helpotetaan kumppanuushankkeiden perustamista (26g)*

- EU:n vesialoite (2002)
- Kioton vesikonferenssi (2003)
- Global Water Partnership -yhteistyö
- EU:n maaperän suojeleuohjelma (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *tuetaan kehitysmaita ja siirtymätalousmaita määrälliseen ja laadulliseen vesivarojen seurantaan ja arviointiin (27), parannetaan vesivarojen hoitoa ja vedenkiertoon liittyvää tieteellistä ymmärtämystä (28), edistetään vesiin liittyvää kansainvälistä ja valtioiden välistä tehokasta yhteistyötä (29)*

- EU:n vesialoite (2002)
- Kioton vesikonferenssi (2003)

Biologisen monimuotoisuuden kestävä käyttö

Johannesburgin päätös: biologista monimuotoisuutta koskeva sopimus on pääväline biologisen monimuotoisuuden suojelulle ja kestävälle käytölle sekä geenniresurssien hyötyjen oikeudenmukaiselle jaolle. Tämä edellyttää myös uusia rahoitus- ja teknisiä voimavaroja kehitysmaille, jotta biologisen monimuotoisuuden nykyinen häviämismuutos saataisiin merkittävästi vähenemään vuoteen 2010 mennessä (44), integroidaan monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen tavoitteet maailmanlaajuisiin, alueellisiin ja kansallisiin sektori-ohjelmiin ja politiikkoihin (44a), rohkaistaan yleissopimuksen ja muiden monenkeskisten ympäristösopimusten yhteistoimintaan (44c), kehoitetaan ratifioimattomia maita ratifioimaan biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus, Cartagenan pöytäkirja sekä muut biodiversiteettiin liittyvät sopimukset sekä kehoitetaan edistämään näiden sopimusten tehokasta toimeenpanoa kansallisella, alueellisella ja kansainvälisellä tasolla, ja tuetaan tässä työssä kehitysmaita (44t)

- Kansainvälinen uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskeva UPOV (The International Union for the Protection of New Varieties of Plants) –sopimus (1961)
- Itämeren kalastusta ja elollisten luonnonvarojen säilyttämistä koskeva sopimus (Gdanskin sopimus) (1973)
- Villieläimistön ja -kasviston uhanalaisten lajien kansainvälistä kauppaa säätelevä sopimus (CITES) (1975)
- Sopimus vesilintujen elinympäristönä kansainvälisesti merkittävien kosteikkojen suojelusta (Ramsar) (1975)
- Yleissopimus Euroopan luonnonvaraisen kasviston ja eläimistön sekä niiden elinympäristön suojelusta (Bernin sopimus) (1983)
- Muuttavien luonnonvaraisten eläinten suojelua koskeva sopimus (Bonnin sopimus) (1983)
- Rio de Janeiron YK:n ympäristö- ja kehityskonferenssin julistus ja tavoitteet (1992)
- Maailmanlaajuinen kestävä kehityksen toimintaohjelma Agenda 21 (1992)
- Itämeren alueen merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (HELCOM) (1992)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / Bonnin ohjeet (Haag 2002)

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / Metsätyö-ohjelma
- FAO:n kasvigeenivarojen suojeluun ja kestäväan käyttöön tähtäävä järjestelmä (1992)
- Maailman kauppajärjestön WTO:n alainen immateriaalioikeuksia säätelevä TRIPS -sopimus (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) (1994)
- Elintarvikekauppaan kuuluvien kasvi- ja eläinkunnan tuotteiden terveys- ja turvallisuuskysymyksiä koskeva SPS (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) –sopimus (1994)
- FAO:n kasvigeenivarakomissio (1995)
- Kansainvälinen kasvigeenivaraohjelma GPA (Global Plan of Action) (1996)
- Kansainvälinen trooppisen puun sopimus ITTA (International Tropical Timber Agreement) (1997)
- Lohen suojeluohjelma (SAP) (1997)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998) / Kalatalouteen liittyvä biodiversiteettitoimintasuunnitelma
- Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen Cartagenan bioturvallisuuspöytäkirja (2000) / EU:n vientiasetus
- Maatalouden ympäristötukijärjestelmän erityistukisopimukset (luonnon monimuotoisuus) 2000-2006 (2000)
- Kasvigeenivaroja koskeva (IT (International) Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) –sopimus (2001)
- EY:n direktiivi geneettisesti muunnettujen organismien tarkoituksellisesta levittämisestä ympäristöön (2001)
- EU:n strategia ympäristökysymysten integroinnista EU:n ulkosuhteisiin (Draft strategy on environmental integration in the external policies of the General Affairs Council) (2002)
- EU:n komission tiedonanto: Yhteisön toimintasuunnitelma laittoman, ilmoittamattoman ja sääntelemättömän (IUU) kalastuksen lopettamiseksi (2002) + Neuvoston päätelmät
- Yleiseurooppalainen metsäministerikonferenssi (2003)
- Guatemalan CICI -kokous globaaleista kriteereistä ja indikaattoreista (2003)
- Yleiseurooppalaiset kestävä metsätalouden kriteerit ja indikaattorit (tarkistettu 2003)
- Pohjois-Atlantin lohensuojelujärjestö (NASCO) + suositukset

- EU:n WPIEI (Working Party of International Environmental Issues) -prosessi / CBD
- EU:n Natura –2000 luonnonsuojeluverkosto; luonto- ja lintudirektiivit
- Pohjoismaiden ministerineuvosto ja -yhteistyö
- CHM -Clearing House Mechanism -informaationvaihtojärjestelmä globaalilla tasolla
- BCH -Biosafety Clearing House - informaationvaihtojärjestelmä bioturvallisuuteen liittyen
- GBIF (Global Biodiversity Information Facility) -järjestelmä
- EU:n meriympäristön suojelua ja säilyttämistä koskeva strategia (valmisteilla)
- EU:n kumppanuus- ja kehitysyhteistyöhanketoiminta

Johannesburgin päätös: *edistetään biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen alaista työtä biologisen monimuotoisuuden kestävästä käytöstä, mukaan lukien matkailu (44b)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992)

Johannesburgin päätös: *edistetään ekosysteemilähestymistavan laaja-alaista täytäntöönpanoa ja kehittämistä (44e)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / Malawin periaatteet (1998)

Johannesburgin päätös: *suojellaan biodiversiteettiä tehokkaasti ja käytetään kestävästi, tuetaan ”hot spot” -alueita koskevia aloitteita, ja edistetään kansallisten ja alueellisten ekologisten verkkojen ja käytävien muodostamista (44g)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992)
- Itä-Euroopan ekologinen verkko EMERALD -network -prosessi
- EU:n Natura 2000 -suojelualueverkosto

Johannesburgin päätös: *voimistetaan kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä pyrkimyksiä tulokaslajien kontrolloimiseksi (44i), nopeutetaan toimenpiteiden kehittämistä estämään vierasperäisten eliöiden joutumista vieraille maalle (34b)*

- Sopimus kasvien ja kasvituotteiden tuholaisten leviämisen estämisestä IPPC (International Plant Protection Convention) (1952)
- Nordic Alien -report (2000)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimuksen Cartagenaan bioturvalisuuspöytäkirja (2000) / Vientiasetus gmo -eliöiden vienti maasta toiseen
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / 6. osapuolikokous, Haag / Tulokaslajiohjeet (2002)
- EY:n komission ehdotus asetukseksi muuntogeenisten organismien siirroista valtioiden rajojen yli (2002)
- Datapankki Itämeren tulokaslajeista
- Tulokaslajeihin liittyviä ongelmia koskeva GISP (Global Invasive Species Programme) -ohjelma
- Eurooppa-neuvoston toimintaohjelma (Action Plan) vieraslajeista

Johannesburgin päätös: *rohkaistaan ja mahdollistetaan kaikkien sidosryhmien myötävaikuttaminen sopimuksen tavoitteiden toimeenpanoon, erityisesti nuoret, naiset ja alkuperäis- ja paikallisyhteisöt huomioon ottaen (44k), edistetään alkuperäis- ja paikallisyhteisöjen tehokasta osanottoa päätöksenteossa ja politiikanteossa perinnetiedon käyttöön liittyen (44l), edistetään konkreettista kansainvälistä tukea ja kumppanuutta biodiversiteetin suojeluun ja kestävään käyttöön erityisesti kanavoimalla rahoitus- ja tieto- taidollisia voimavaroja kehitysmaihin (44f), välitetään rahoitus- ja teknistä tukea kehitysmaihin alkuperäisen ja paikallisia asukkaita koskevan biodiversiteetin suojelupyrkimysten parantamiseksi (44h), kehitetään ja toimeenpannaan mekanismeja, joilla voidaan hyödyntää paikallisten ja alkuperäisyhteisöjen tieto, innovaatiot sekä käytännöt (44j), rohkaistaan kehitysmaihin suunnattavaan tekniseen ja rahoitustukeen, kehitysmaiden biodiversiteetin suojelemiseksi ja kestävään käyttöön liittyvien kansallisten ainutlaatuisten ja perinteisten systeemien kehittämiseksi ja toimeenpanemiseksi (44m)*

- Kansainvälinen uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskeva UPOV (The international Union for the Protection of New Varieties of Plants) –sopimus (1961)
- Maailmanlaajuinen ympäristörahoisto GEF (1991)
- FAO:n kasvigeenivarojen suojeluun ja kestävään käyttöön tähtäävä systeemi (1992)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / Bonnin ohjeet (2002)

- Maailman kauppajärjestön WTO:n alainen immateriaalioikeuksia säätelevä TRIPS –sopimus (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) (1994)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998)
- Direktiivi bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta (1998)
- Kasvigeenivaroja koskeva (IT (International) Treaty on Plant Genetic Resources for Food and Agriculture) -sopimus (2001)
- EEA:n GBIF (Global Biodiversity Information Facility) -järjestelmään liittyvä teknologian siirtoa koskeva työohjelma
- EU:n kumppanuushankkeet
- Maailmanpankin hankkeet

Johannesburgin päätös: *edistetään Bonnin ohjeiden toimeenpanoa geeniresurssien hyödyn oikeudenmukaisesta jaosta (44n), neuvotellaan kansainvälinen menettely edistämään ja takaamaan geenivarojen saatavuus ja hyödyn oikeudenmukainen jako (44o), edistetään käytännön toimia geeniresursseihin liittyvien bioteknologioiden hyötyjen ja tulosten esilletuomiseksi, sekä parannetaan tieteellistä ja teknistä yhteistyötä bioteknologiassa ja bioturvallisuudessa (44q), edistetään keskustelua biodiversiteettiä koskevan yleissopimuksen sekä kansainvälisen kaupan ja aineettomien oikeuksien välisistä suhteista (44r)*

- Kansainvälinen uusien kasvilajikkeiden suojaamista koskeva UPOV (The International Union for the Protection of New Varieties of Plants) –sopimus (1961)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992) / Bonnin ohjeet (2002)
- FAO:n kasvigeenivarojen suojeluun ja kestäväan käyttöön tähtäävä systeemi (1992)
- Maailman kauppajärjestön WTO:n alainen immateriaalioikeuksia säätelevä TRIPS –sopimus (Agreement on Trade-Related Aspects of Intellectual Property Rights) (1994)
- Elintarvikekauppaan kuuluvien kasvi- ja eläinkunnan tuotteiden terveys- ja turvallisuuskysymyksiä koskeva SPS (Agreement on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures) –sopimus (1994)
- FAO:n kasvigeenivarakomissio (1995)
- Kansainvälinen kasvigeenivaraohjelma GPA (the Global Plan of Action) (1996)

- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998)
- Direktiivi bioteknologian keksintöjen oikeudellisesta suojasta (1998)
- Genetically modified organisms in Nordic habitats (1999)
- Biologista monimuotoisuutta koskevan yleissopimuksen Cartagena bioturvallisuuspöytäkirja (2000)
- WIPO:n (World Intellectual Property Organisation) päätökset henkisestä omaisuudesta ja geenivaroista, perinnetiedosta ja kansantaloudesta

Johannesburgin päätös: *edistetään maailmanlaajuisen taksonomia-aloitteen työohjelman toimeenpanoa (44s)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD)(1992)
- FAO:n kasvigeenivarojen suojeluun ja kestävään käyttöön tähtäävä systeemi (1992)
- FAO:n kasvigeenivarakomissio (1995)
- Kansainvälinen kasvigeenivaraohjelma GPA (Global Plan of Action) (1996)

Johannesburgin päätös: *varmistetaan valtamerien, rannikkoalueiden ja merien kestävä kehitys tehokkaalla koordinoinnilla ja yhteistyöllä sekä maailmanlaajuisesti että paikallisesti (30), edistetään yhdenmuettyä ja poikkisektoraalista rannikko- ja merialueiden hoitoa, ja rohkaistaan valtameriin liittyvien politiikkojen kehittämiseen (30e), vahvistetaan alueellista yhteistyötä eri organisaatioiden välillä (30f), rohkaistaan soveltamaan vuoteen 2010 mennessä ekosysteemilähestymistapaa Reykjavikin julistuksen sekä biologisen monimuotoisuutta koskevan sopimuksen mukaisesti (30d), edistetään merenkulun turvallisuutta ja meriympäristön suojelua pilaantumiselta (34), parannetaan meri- ja rannikkoekosysteemien tieteellistä ymmärtämystä (36), vahvistetaan organisaatioiden kykyä rakentaa kapasiteettia merten tutkimiseksi ja merien ja niiden luonnonvarojen kestäväksi hoitamiseksi (36d)*

- Itämeren kalastusta ja elollisten luonnonvarojen säilyttämistä koskeva sopimus (Gdanskin sopimus) (1973)
- Yleissopimus aluksista ja ilma-aluksista tapahtuvan jätteen mereen laskemisen aiheuttaman meren pilaantumisen ehkäisemiseksi (1979)
- Itämeren merellisen ympäristön suojelua koskeva yleissopimus (HELCOM) (1992)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (CBD) (1992) / Merityöohjelma

- YK:n yleissopimus hajallaan olevista ja laajasti vaeltavista kalakannoista (1995)
- YK:n merioikeusyleissopimus (1998)
- Baltic 21 -toimintaohjelma (1998)
- Yleissopimus Koillis-Atlantin merellisen ympäristön suojelusta (OSPAR) (1998)
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998) / Kalatalouteen liittyvä biodiversiteettitoimintaohjelma
- EU:n vesipolitiikan puitedirektiivi (2000)
- Parlamentin ja neuvoston suositus rannikkoalueiden yhdenmukaisen käytön ja hoidon toteuttamisesta Euroopassa (2000)
- HELCOM, Baltic -21 ja VASAB (Vision and Strategies Around Baltic Sea) järjestivät tiedonvaihtoa koskevan yhteiskokouksen (2003)
- Yleissopimus Välimeren suojelemisesta pilaantumiselta (BARCOM)
- Yleissopimus Mustanmeren suojelemisesta pilaantumiselta
- NASCO (North Atlantic Salmon Conservation Organization) -prosessi
- UNICPOLOS (United Nations open-ended informal consultative process on oceans and the law of the sea) -prosessi
- HELCOM:n ja Nairobin yhteistyösopimus
- Reykjavikin julistus; Responsible Fisheries in the Marine Ecosystems
- EU:n meriympäristön suojelua ja säilyttämistä koskeva strategia (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *ylläpidetään tärkeiden ja herkkien meri- ja rannikkoalueiden tuottavuutta ja biodiversiteettiä (32a), kehitetään sellaisten erilaisten lähestymistapojen ja välineiden käyttöä, joilla eliminoidaan tuhoavia kalastuskäytäntöjä, sekä joilla perustetaan merien suojelualueita (esimerkiksi edustuksellisten verkostojen luominen vuoteen 2012 mennessä), sekä joilla suojellaan ajallisesti ja alueellisesti erilaisia lisääntymispaikkoja (32c), kehitetään kansallisia, alueellisia ja kansainvälisiä ohjelmia meribiodiversiteetin köyhtymisen pysäyttämiseksi (32d)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992) / Merityöohjelma
- Biologista monimuotoisuutta koskeva Euroopan yhteisön strategia (1998) / Kalatalouteen liittyvä biodiversiteettitoimintaohjelma
- EU:n pilottiprojekteja hallinnoinnin toimivuudesta
- EU:n meriympäristön suojelua ja säilyttämistä koskeva strategia (valmisteilla)

Johannesburgin päätös: *toimeenpannaan aavikoitumissopimusta (41)*

- Biologista monimuotoisuutta koskeva yleissopimus (1992)
- Ilmastonmuutoksen puitesopimus (1994)
- Aavikoitumis-sopimus (1996)
- Kioton pöytäkirja (1997)
- Maailman ympäristörahassto GEF

Liite 3

Valmisteluun osallistuneet sidosryhmätahot:

Ulkoasianministeriö

Oikeusministeriö

Sisäasiainministeriö

Valtiovarainministeriö

Liikenne- ja viestintäministeriö

Kauppa- ja teollisuusministeriö

Ympäristöministeriö

Etelä-Pohjanmaan TE -keskus

Etelä-Suomen Merikalastajain Liitto ry

Helsingin yliopisto

Hämeen ympäristökeskus

Kaakkois-Suomen TE -keskus

Kalatalouden Keskusliitto

Kehitysyhteistyön palvelukeskus

Luonnonmukaisen viljelyn liitto ry

Luonnontieteellinen keskusmuseo

Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT

Maa- ja kotitalousnaisten Keskus ry

Maa- ja metsätaloustuottajain Keskusliitto MTK ry

Maanmittauslaitos

Metsähallitus

Metsäntutkimuslaitos

Metsätalouden kehittämiskeskus Tapio

Metsäteollisuus ry

Pellervon taloudellinen tutkimuslaitos

ProAgria Maaseutukeskusten Liitto

Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos

Suomen Ammattikalastajaliitto

Suomen Kalamiesten Keskusliitto ry

Suomen Kalankasvattajaliitto ry

Suomen kylätoimintayhdistys

Suomen luonnonsuojeluliitto ry
Suomen metsäyhdistys ry
Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Suomen ympäristökeskus
Tampereen Teknillinen Yliopisto
Teollisuus- ja työnantajain Keskusliitto
Uudenmaan TE -keskus
Uudenmaan ympäristökeskus
Vantaanjoen ja Helsingin seudun vesiensuojeluyhdistys ry
Vesi- ja viemärlaitosyhdistys ry

Liite 4

Asiantuntijalausuntoja antaneet sidosryhmätahot:

Ulkoasianministeriö
Valtiovarainministeriö
Liikenne- ja viestintäministeriö
Kauppa- ja teollisuusministeriö
Työministeriö
Ympäristöministeriö

Helsingin yliopisto
Kaakkois-Suomen TE -keskus
Kalatalouden Keskusliitto
Maa- ja elintarviketalouden tutkimuskeskus MTT
Maanmittauslaitos
Metsähallitus
Metsäteollisuus ry
ProAgria Maaseutukeskusten Liitto
Riista- ja kalatalouden tutkimuslaitos
Suomen Kalankasvattajaliitto ry
Suomen Vapaa-ajankalastajien Keskusjärjestö
Suomen ympäristökeskus
Tampereen Teknillinen Yliopisto
Tiehallinto

Julkaisusarjassa aiemmin ilmestyneitä julkaisuja:

- 1/2004 Horisontaalisen maaseudun kehittämisohjelman väliarviointi
ISBN 952-453-152-6
- 2/2004 Suomen LEADER+ -ohjelman väliarviointi 2003
ISBN 952-453-158-5
- 3/2004 Alueellisen maaseudun kehittämisohjelman (ALMA) väliarviointi
ISBN 952-453-160-7
- 4/2004 Suomen maaraaportti kotieläinten geenivaroista FAO:lle
ISBN 952-453-116-5
- 4a/2004 Country Report on Farm Animal Genetic Resources
ISBN 952-453-162-3
- 5/2004 Kansallisen laatustrategian väliarviointi, alkutuotannon osalta loppuraportti
ISBN 952-453-156-9
- 6/2004 Kohti yhteyksien maaseutua - Selvitys EMOTR-rahoituksista maaseudun tietoyhteiskuntahankkeista
ISBN 952-453-165-8
- 7/2004 Kansallinen metsäohjelma 2010 - Seurantaraaportti 2002-2003
ISBN 952-453-172-0
- 8/2004 EU:n metsäasiat - Suomen kannat
ISBN 952-453-176-3
- 9/2004 Metsälain erityisen tärkeät elinympäristöt
ISBN 952-453-178-X
- 9a/2004 Särskilt viktiga livsmiljöer som avses i skogslagen
ISBN 952-453-179-8
- 10/2004 Kansallinen paikkatietostrategia
ISBN 952-453-180-1
- 11/2004 Maa- ja metsätalousministeriön hallinnonalan tietohallintostrategia 2004-2007
ISBN 453-181-X
- 12/2004 Neljäs ministerikonferenssi metsien suojelemiseksi Euroopassa. Wien 28.-30.4.2004. Päätökset
ISBN 952-453-185-2

MAA- JA METSÄTALOUSMINISTERIÖ

PL 30, 00023 VALTIONEUVOSTO